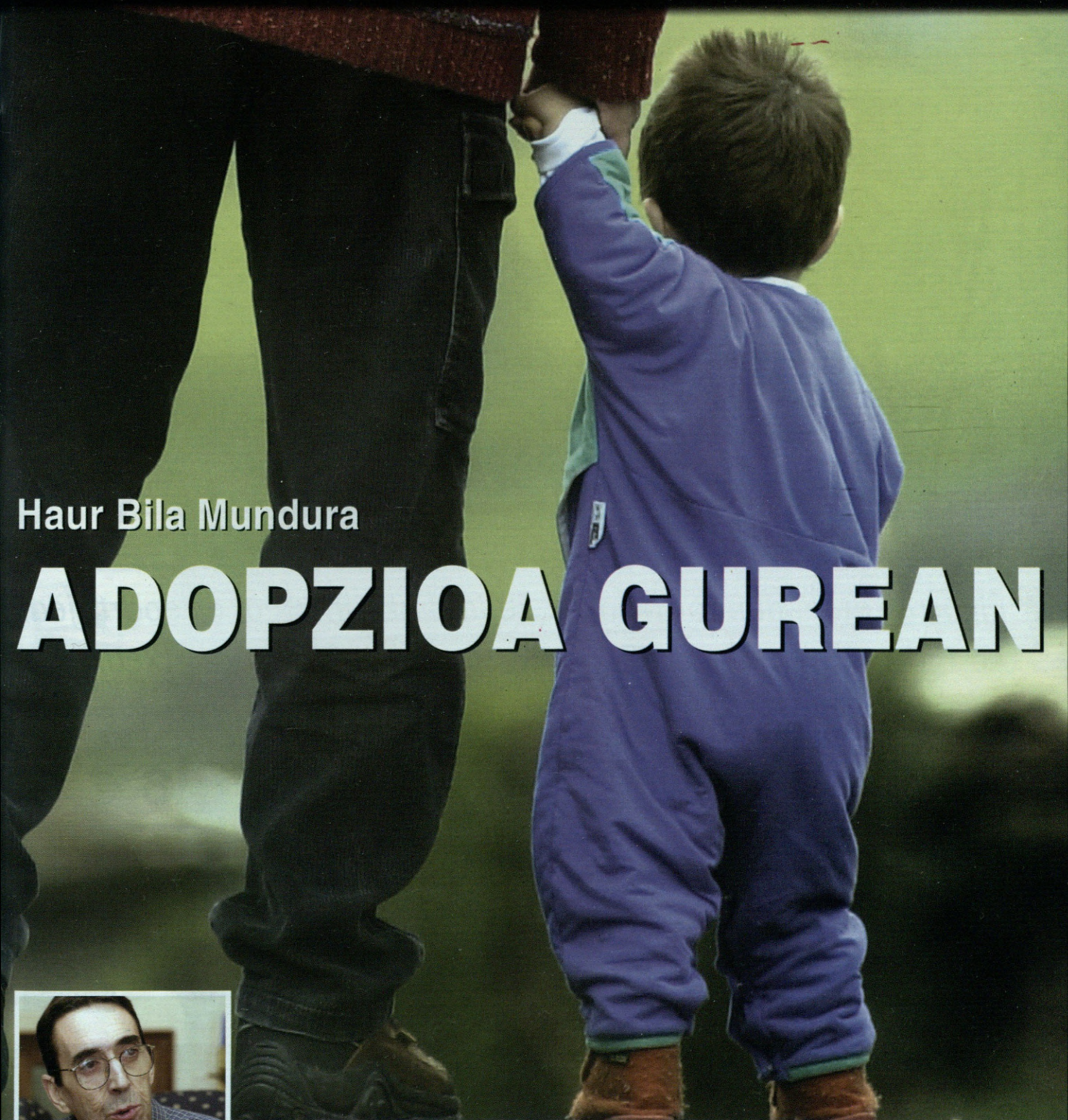
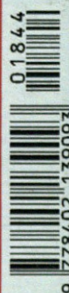


Josune Ariztondo: "Gizartearen adorea eramango gaitu mahaian esertzera"



E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a



Haur Bila Mundura

ADOPZIOA GUREAN



Mikel Garmendia:

"Pertsonaiak lantzeko euren antzeko jendea dut eredu"



ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

Behar duzun informazioa



Elkarrizketak, denbora-pasak, ibilaldiak, umorea, erreportajeak, eta beste mila kontu, euskaraz eta astero zure etxean.

• URTEBETEKO HARPIDETZA

HEGO EUSKAL HERRIAN
104 €

IPAR EUSKAL HERRIAN
126 €

ARGIA **HILABETEZ DOAN** EZAGUTZEKO
AUKERA ERE ESKAINTZEN DIZUGU
ETA HARPIDETZA EGINEZ GERO OPARI
HAUETAKO BAT JASOKO DUZU:



ESKAERAK EGITEKO

943 37 15 45 ☎ • harpide@argia.com



Argazkia: Alberto Elozegi
Diseinua: antza S.A.L.



ALBERTO ELOSEGI

■ Emakumea lan munduan:
Diskriminazio laborala ez da
bukatu 12



ZALDI ERO

■ Kirmen Uribe:
"Gaur egun
transgresiorik
handiena
transmititzea da" 38



DANI BLANCO

■ "Artez" aldizkaria:
Eszenatokiak
besaulkietara
hurbiltzeko artea 41



JOXE LACALLE

■ ...Zure hizkuntz eskubideak
erasotu dituztela diozu? 16

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis.	4
Asisko Urmeneta	5
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarriketa: Josune Ariztondo.	9
Joseba Arruti	9

EKONOMIA

Diskriminazio laborala ez da bukatu.	12
Daniel Udalaiz	12

EUSKARA

...Zure hizkuntz eskubideak erasotu dituztela diozu?.	21
Andrea Ruiz	21

GIZARTEA

Paper arteko "haurdunaldi" luzea.	18
M. Asurmendi,	18
N. Irazustabarrena eta E. Pombo	18
Elkarriketa: Mikel Garmendia	26
Estitxu eta Ixiar Eizagirre	26

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	32
Herri doinuen etxea.	35
Jon Gurrutxaga	35
Elkarriketa: Kirmen Uribe	38
Mielanjel Elustondo	38
Eszenatokiak besaulkietara hurbiltzeko artea.	41
Katixa Garate	41
Orain dela 30 urte.	44
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denborapasak	55

IRITZIAK

Politika: German Kortabarria	8
Kultura: Arturo Rodriguez Bornaetxea	34
Azkena: Emilio Lopez Adan	58



Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria



Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:



kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

TERRORISMOA REN BIKTIMAK



ALARGUNAK

BATASUNA

ETA

Acolléka



Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta
 Zuzendaria: Pello Zubiria.
 Zuzendari orde: Xabier Letona.
 Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
 Produkzioa: Berdaitz Goia.
 Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
 Sustapena: Kike Amonariz.
 Argitalpenak: Bego Zuza.
 Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
 Bezeroen harrera: Olatz Korta.
 Publizitatea: Iñigo Txinturreta, Aloña Soraluze.
 Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
 Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).
 IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxe: 559 47 60 01.
 NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.
 POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com.
 Komertziala: komertzial@argia.com
 WEB ORRIALDEA
 www.argia.com
 LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
 ISSN: 0213-909X.
 BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
 INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

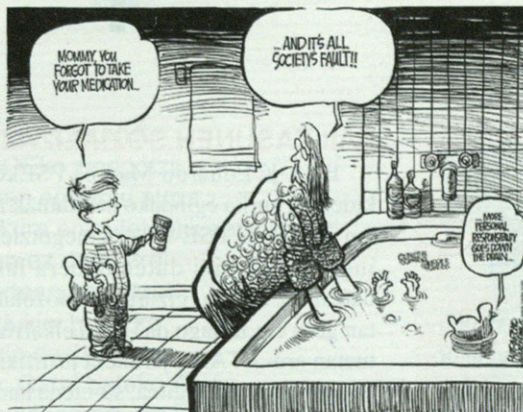
Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	104 euro
Ipar Euskal Herria	126 euro
Espainia	104 euro
Beste atzerriak	133 euro
Airez	208 euro



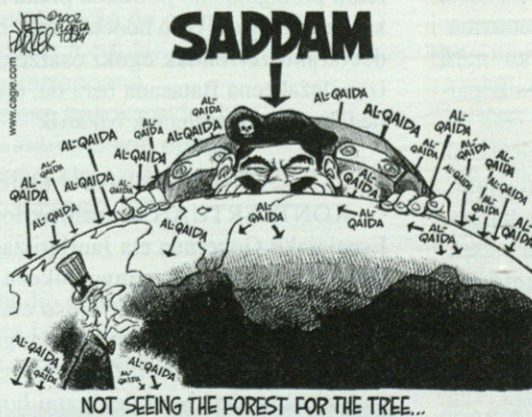
KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Fairrington, AEBetako "The Arizona Republic" egunkarian



- Semea: Ama zure sendagaiak hartzea ahaztu zaizu...
- Ama: ...Eta dena gizartearen errua da!
- Semea: ...Erantzukizun pertsonal handiagoa estoldatik behera erortzen da...

Parker, AEBetako "Florida Today" egunkarian



- Basoa ez da zuhaitzengatik ikusten...

Hiruko Txikian

AB

A berri Eguna. Besterik zirudien arren, aurtengo Garazikoa arrakastatsua izateko bidean da. Iparraldetik egin den proposamen nazionalak, bere xumean, onarpen zabalaren du inguru abertzaleetan eta Lizarratik Garazira antolatutako martxa-ibilaldia esatea nahiago baina ezin izan liteke eremu egokia gure artean fundamentuzko ibilaldia prestatzeko eta elkarrekin beharrezko abiatzeari ekiteko. Iraupenezkoetan, ibiltari bakoitzak behar du bere abiadura propioa aurkitu helburura iristea nahi baldin badu behintzat, berarene ezean besterena jarraituz mingaina oina bilaka

baitezake eta bihotza lehergailu. Eta hilerria pausaleku. Beraz, bakoitzak bere ahalein araberako erritmoari eutsi eta behar dituen hornimenduak eginez burutu dezala bidea, inoren eta ezeren presioak berea zapuztu diezaioten onartu gabe. Izan ere, gerri buelta zabaleko gantzadunek ekiteko moduko pausajerik ez balego, eliteko atletak soilki abiatuko lirake, bidean bere zain egon litezkeen frankotiratzaileen jostailu bihurtuz. Eta ez dugu holakorik nahi. Parte hartu nahi dugu. Gure erritmoan, nahiz eta jakitun izan gure artean azkarragoak badirela. Lizarratik Garaziraino ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA



T E R M O

TXANPONA

MADRILI MEN EGIN

"Euskal kontzertu ekonomikoaren" inguruan akordio batetara iritsi ziren joan den astean, hilabetetako ika-mika eta espektakulu lotsagarria izan ondoren. Beste behin diruaren iturria den herria ahaztu eta baztertu dute. Akordioak honako gogoeta ekarri digu. Hemen Kontzertuaren negoziazioan nahi duena egin duena Espainiako Gobernua izan da. Madrilek lehen unetik esan zuen ez zuela onartuko, Kontzertuarekin batera, Europako EAren presentzia negoziatzea eta hori gabe lehen egunetik sinatzeko prest zegoela. Gasteizek halakorik gabe, negoziazioa ezinezkoa zela esan zuen lehen unetik. Eta gu nahasten aritu dira, harik eta Gasteizek europar aldarrikapena bertan behe- ra utzi arte -uko egitea ezinezkoa zena!-, eta akordioa iritsi da. Akordioa lortu baino egun batzuk lehenago, Gasteizek europar aldarrikapenari uko eginez gero, sinadurarentzako eguna eta ordua jartzea besterik geratzen ez zela, esan zuen Aznarrek. Eta hala izan da. Jaurlaritzak eta Diputazioek Espainiako Erresumari men egin diote berriro. Nahiz eta justifikatzen eta apaintzen saiatu diren. Hori euskal subiranotasun gaixoa! ●

◆ DANIEL UDALAITZ

ZAILTASUNEN SOZIALIZAZIOA

ETA-K Eduardo Madina PSEko gazteriko kidearen aurka egindako atentatuak argi erakusten du PP eta PSE-EEko zinegotziek eta haien ingurukoek bizi duten egoera larria. Garai batean ez bezala, gizarte- edo zelako esparrutan gero eta zailago da -baita elkarrizketa pribatuetan ere- ETaren jardueraren justifikatuko duten pertsonekin topo egitea; su-etena hautsi zenetik, ETA gero eta egoera korapilatsuagoan sartzen ari den inpresioa gero eta hedatuago da euskal esparru politikoan. Batasunari sortzen dizkion zailtasun politikoak ere gero eta ageriagoak dira, noiz eta honek Eusko Legebiltzarrean izandako jarduerarekin eta bake proposamenarekin protagonismo politiko pixka bat berreskuratua duenean. Giro honetan, udal hauteskundeetarako zerrendak egoki osatzeko arazoak izan dezakeena Batasuna bera da, eta ez PPren ilegalizazio asmoengatik bakarrik.

KONTZERTUAK ISLATU DUENA

KONTZERTUAN akordiorik lortu ezean, Espainiako Gobernua eta Jaurlaritzaren arteko liskar giroak goraka egingo zukeen denborak aurrera egin ahala. Aznar eroso eta Ibarretxe deseroso egoteko moduko balizko giro horren zipriztin batzuk eskaini ditu kontzertuaren negoziazioaz itxi berri den garai honek. Kontzertu berriaren kalitateak alde batera utzita, agerikoa izan da bukaerako emaitza "gaur egun ahal den onena" izan dela eta emaitza hori Madrilek erakutsi duen estrategia gogorra eta euskal ordezkartzaren egoera ahularen emaitza dela.

IPARRALDEKO POLITIKA, ABERRI EGUNA ETA PRESIDENTZIALAK

APIRILAREN 21ean eta maiatzaren 5ean burutuko diren Frantziako hauteskunde presidentzialetarako hautagai nagusiak ezagutzen dira dagoeneko. Hemeretzi dira guztira, Jac-



JOSEBA OLALDE

ques Chirac eta Lionel Jospin buruan buru. Artean, Batasunak, Aralarrek eta LABek bat egin dute ABk (Abertzaleen Batasuna) martxoaren 31ko Aberri Eguna kari eginiko proposamenarekin. ELBk, berriz, Maignon bisitatu ondoren, martxoaren 10erako Frantziako Gobernuaren arrapostu bat igurikatzen du Iparralderako Laborantza Ganberari buruz. Joan den larunbatean, halaber, 140 auzapez eta herri kontseilari bildu ziren Izpuran, urteko bilkura kari. Irudiz, beste behin ere, boteretik gabeko elkargune honek ez du berri handirik ekarri bertako auzi politikoak ebazteko orduan.

EGUN ASKO GOSE GREBAN

ASTEAN amaitu orduko Segiko gazte talde bat hilabeteko gose grebaldira hurbilduko da.

B A H E A

- Txema Montero abokatua eta Sabino Arana Fundazioko kideak 'Hika' aldizkarian: "Euskaltasuna beste era bateko fenomenoei ere lotua ikusten dut nik. Esate batera, gure herriaren espiritu sozialdemokratik ere euskaltasuna eratzen du. Esan nahi dut, oso gaitza iruditzen zaidala norbaitek herri honetan politika egin nahi izatea politika sozialei garrantzi berezia eman gabe".
- Luis Daniel Izpizua 'El Pais'en': "Fatimarena baino askoz larriagoa iruditzen zait zen-



INTERPRETAZIOAK

PP eta PSOEko zinegotzi mehatxatuen egoerari aurre egiteko bilkura entzutetsutik zer aterako den ez dago argi oraindik, artean behintzat bilerako edukiei buruzko interpretazio desberdinak daudelako. Garai bateko Ajuria Eneko Itunkideen bilkura lortu zen aspaldiko partez, baina ez dirudi egungo Euskal Herrian haize haien itzulerarako aukera politikorik dagoenik. Azken laupabost urteak ez dira alferrik pasatu eta PPren inposaketa doinua indartsuegia da gaur egun. Edozein modutan, PSE-EE eta EAJ elkarrengana hurbilarazteko balioko bide du; eta Batasunari presioa egiteko ere bai, nahiz eta ez dagoen argi norainokoa izango den.

Zenbaitzurenzat behintzat, ez dirudi protesta gogor eta baketsua egin, eta horrek sostengu sozial bat izatea komunikabideetan agertzeko nahiko arrazoi denik; egokiagoa bide da ohikoak ohiko biolentzia albisteei lotuta agertzea.

ERAIKUNTZA LANAK GELDI

GAZTELU Plazan eraikuntza lanak hasi zirenetik aurkitutako ondarearen %25 -Aranza- di elkartearen iritziz- galdu denean geldiarazi dira aparkalekuaren eraikuntza lanak. Galdutako ondare historikoaren erantzukizuna oraindik inori egotzi ez zaionean, askoren ustez erantzule morala den Yolanda Barcina Iruñeko alkateak laster bizkarreratu dio oposizioari eraikuntza lanen geldituetik ondoriozta daitekeen kaltea. Oraingoz bederen indusketak lanak

aurre hartu dio eraikuntza lanari, bere ondarea eta kultura begirunez hartzen duen edozein gizartetan gertatzen den bezala.



■ Gazteluko Plazako aurkikuntzak agerian.

bait euskal irakaskuntza zentrutan inposatzen ari den beira-alezko jokoa. Garai batean, euskaraz berba egiten zutenek eraztunarekin zigortzen zituzten. Orain, aipatu zentru horietan, gaztelaraz berba egiten dutenak pultsera batekin zigortzen dituzte. Balore kontua: eraztunak erreprimitu egiten zuen, pultserak estimulatu. Euskozentrismoaren ikuspegitik berdin hartzen dira esanahi desberdinak: kasu batean positiboa, bestean negatiboa".

- Arnaldo Otegi, Batasunako Mahai Nazionalako bozeramaileak 'Gara'n: "Hauteskundeetan agindu zituenak lurperatzen ari da EAJ".



■ Patxi Lopez.

IZPIAK

Patxi Lopez Bizkaiko PSE-EEko idazkari nagusi eta PSE-EEko Kudeaketa Batzordeko kideak batetik bestera iragarri dezake alderdiko idazkaritza nagusiko hautagaizara aurkeztuko dela. Aste honetan zehar, halaber, herrietako agrupazioek 23 eta 24an egingo den kongresuko ordezkariak hautatuko dituzte.

Juan Ramon Corpas Nafarroako Principe de Viana erakundeko zuzendariak Gazteluko Plazako "árkeologo taldeak jasotako irainak, mehatxuak eta erasoak" salatu ditu molde honetara: "Terrorismoaren jardura moduetako bat da". **Joaquin Navarro** epaileak 'Tiempo de Ceniza' liburua aurkeztu berri du Bilbon. Bertan, besteak beste, Estatu arrazoia eta zuzenbide estatuaren izenean egiten diren prebrikazioak salatzen ditu. 'Gara' egunkaria posible egiten duen EKHeren Administrazio Kontseiluak salatu duenez, 'Gara' kriminalizatzeko kanpaina abian da, eta hori bilatuko luke 'Egin' zenaren oinordekotza legala 'Gara'ri utzi nahiak.



Hutsegitetatik ikasi

Azken urteetako ibilbidean une garrantzitsua izan zen lan harremanen euskal esparruaren alde 1994ko otsailaren 19an egin zen manifestazioa. Deialdi harekin Euskal Herriko lan munduan gehiengoa duten sindikatuak aldarrikapen politikoen artean gizarte eta lanari buruzko burujabetzari lehentasuna eman zioten.

ELAren ikuspegitik, otsailaren 19ko manifestazioarekin garai berri bati ekin genion. Izan ere, Estatutua indarrean sartu zenetik joandako urteetan sindikatuak zenbait arazo kezkarri ikusi zuen: autogobernuaren atzerantzko joera; lan eta gizarte gaitako hutsuneak; honi aurre egite aldera ekimen politikoak bultzatzeko euskal agintarien interes eza, gero eta handiagoa, eta patronalaren utzikeria medio autonomia kolektiboari ezarri zitzaizkion mugak. Gainera, sindikatu espainolak presio politikoa areagotzen ari ziren, estatua ez beste negoziazio esparru guztiak zapuzteko asmoz.

1994KO otsailaren 19an jendetza handia bildu bazen ere, manifestazioaren garrantzia ez zen kopuruetan neurtu; benetako mamia beste bat zen, burujabetza lortzeko bidean gizarte- eta lan-esparruaren aldarrikapenari eta mobilizazioari lehentasuna ematea, batetik, eta ELAk eta LABek lehenengoz kutsu politiko garbia zuen manifestaziorako deialdia batera egin izana, bestetik. Bi aldeok kontutan izanik, manifestazio hura izan zen hurrengo urteetan ELAk eta LABek izan zuten lankidetzaren abiapuntu sinbolikoa.

Hain zuzen, lankidetzari hori krisian sartu denetik, LABek 1994ko otsailaren 19a manifestazio deialdi berri batekin gogoratzea erabaki du, orain dela zortzi urte manifestazio hura deitu zuten eragileak biltzeko aukerarik ez dagoen arren. LABek -eskubide osoz, noski- 94an indarrak biltzeko izan zen deialdiaren aipamena oraingoan batzuk eta besteak bereizteko eta bere esparrua finkatzeko baliatu nahi du, hots, egun "ezker abertzalean" modan dagoen leloaren arabera, "mugitzen ez direnak" agerian uzteko. Bide batez,

aipagarria da LABek azken egunotan ELA ahotan zein sarri hartu duen, mugitu egin behar duela eta urratsak ematea dagokiola esanez.

Mugitu beharrarekin ados gaude, eta bat gatoz ere LABeko Txutxi Ariznabarretarekin, 'Argia'n idatzi zuen artikuluan denbora alferrik galtzea ez dela komeni esaten duenean. Kontua da nola eta nora mugitzeaz ari garen, edota denbora alferrik ez galtzeko zer egin behar dugun. Mugimenduz hitz egiten dutenek beren posizioa finkatzeko erabiltzen dute otsailaren 19ko aipamena, manifestaziora ez

doazenak nabarmen utzi nahirik-edo. Trikimailu dialektiko hauek, ordea, ez garamatzate inora.

Bi sindikatuon arteko harremanei dagokienez, LABeko kideek ondotxo dakite elkarlanerako oztopoak zeintzuk diren, eta badakite ere oztopo horiek kentzeko ezinbestekoa dela LAB mugitzea; benetako mugimendua ez da, baina, lekutik aldendu gabe egiten den zalaparta, sarritan mugitzeko borondate edo ahalmen ezaren mozorrotzeko erabiltzen dena.

GARAI GOGORRAK

dira hauek; estatuak eraso gero eta bortitzagoak jotzen ditu, eta abertzaleon arteko lankidetzari inoiz baino premia handiagoa dugu. Lankidetzari hori sustatu nahi dugu, baina ezinbestekoa zaigu lehenago izandako porrotetatik ikastea.

Lizarra-Garaziren porrota

ETari lepora dakioko arrazoi osoz. Baina leporatze horrek ez lituzke estali behar Lizarra-Garaziko kideon hutsegiteak eta utzikeria. Orduan egin ez genuen lana egiteko ordua da: horretarako prest dauden eragile sindikal, sozial eta politikook elkarrekin zer egin dezakegun erabaki eta hori egiten hasteko zein baldintza behar diren zehazteko eta lanari ekiteko ordua; noski, mahai gainean ditugun arazoei bizkarra eman gabe. Funtsezko adostasun hori erdiesten ez dugun artean, aldarrikapen orokorretan ados izanagatik, ez gara orain eta hemen elkarrekin ganorazko ezer egiteko gauza izango ●



German Kortabarria
ELAren komunikazio
arduraduna

*"Lizarra-Garaziren porrota
ETari lepora dakioko arrazoi
osoz. Baina leporatze horrek ez
lituzke estali behar Lizarra-
Garaziko kideon hutsegiteak
eta utzikeria. Orduan egin ez
genuen lana egiteko ordua da"*

MONIKA DEL VALLE

J O S U N E A R I Z T O N D O

EAJko Euzkadi Buru Batzarreko idazkaria da azken bi urteetan eta alderdiko pertsona esan-guratsuenetakoa: Sabin Etxean buru belarri aritu aurretik HABEko zuzendaria eta Euskara Sustatzeko Zuzendaria ere izana da ondarrutar emakume hau.

"ALDERDIEK OREKA PUNTURIK LORTU EZEAN, HERRITARREK ESAN BEHARKO DUTE ZER NAHI DUTEN"

Garzon epaileak legez kanpo utzi berri ditu Segi eta Askatasuna erakundeak. Zer irizten diozu epaile honek Euskal Herriarekin lotuta hartu izan dituen erabakiei?

Garzon aspalditik dabil, obsesionatuta, mamu baten atzetik. Gauza bat da ikertzen ibiltzea eta beste bat aurrez daukazun iritzira zure ikerketak ekarri nahi izatea. Hori edozein epailek ekidin behar duen arriskua da, baina Garzonek daraman dinamikak, arrisku hori ekidin beharrean, errealitate bihurtu du. Dituen usteetara heltzeko darabiltzan bitartekoak ez dira epaile batek erabiliko beharko lituzkeenak. Aspaldiko kasuen artean AEKrekin, 'Egin'ekin edo Zabaltzenekin gertatutakoak aipa daitezke, eta kasu horietan epailearen jarduerak eragindako kalteak kaltetutakoek eurek ordaindu behar izan dituzte. Oraingoan, legez kanpo utzi dituen talde bi horien jarduera delitua denik ez du inork frogatu eta hala ez den bitartean errugabetasunari eutsi behar zaio. Mamiz bete nahi den aurreiritzi batekin jokatzan ari dela ematen du.

■ Bultzada politikorik ikusten al diezu erabaki horiei, atzean ez bada, inguruan, behintzat?

Estalki handi baten antzekoa dago, hori guztia biltzen duena. PPren ibilbidea ikustea besterik ez dago horretaz jabetzeko, batik bat, gehiengo osoa duenetik. Dena den gauzak ez zaizkio ondo joan



■ "Orain independentea izatea erabakiguneetan ahotsa izatea da, eta besteen maila berdinean".

Euskal Autonomia Erkidegoan eta, horrek, zenbait buruzagi haserretu egin ditu, gizarte honek heldutasunik ez duela esateraino. Hala, euren estrategiari eutsiko diotela iragarri digute eta hainbat hedabideren laguntzarekin, eta teorien independenteak izan beharko liratekeen Estatuaren zenbait botererekin batera, ez noa esatera horiek menpe hartuta, bide horretan doaz.

■ PPren azken Kongresua argigarria iruditu al zaizu ildo horretan?

Pertsona jakin bati egindako neurrigabeko eta baldintzarik gabeko entrega saio baten antzeko zerbait izan da. Patriotismo konstituzionala deitzen dutenaren inguruko ponentzia izan dute ardatz nagusia, baina zerbait ezkutatzeko erabili izan duten moztorra besterik ez da. Kurioso da Espainian eskuineko mutur homologaturik ez egotea, Frantzia, Alemanian edo Austrian bezala adibidez, eta ez dira agertzen PPren barruan daudelako. Horien presentzia ere beharrezkoa zaionez, gero eta muturragera doa teorien zentrorako bidea egiteko jaio zen eskuma hori. Oso jatorri ezberdina duen izenburuarekin jantzita, topikoz betetako ponentzia onartu dute patriotismoaren inguruan, han zirenetako gehienek Konstituzioari, eta zer esanik ez Gernikako Estatutoari, hainbat oztupo jarri zizkioten arren. Jende askok lotsarik galtzen ez duenez, gai dira Estatutuaren

aldeko hainbat aldarrikapen egiteko eta, aldi berean, berau ez betetzeko eta eginda dagoen bidean ere atzerako urratsak egiteko. Jokabide horri, bizitzan, gezurra eta zinismoa baliatzea deitzen zaio.

■ Mayor Orejak dioenez EAJk etapa-ka banatutako estrategia dauka independentziara abiatzeko...

Bere burua oso argi agertu du azke-

naldian. Etorkizunari begira jar-
tzen denean, aitortzen du ez dela
Euskal Herrian maitatuena, baina
bere proiektua Espainia denez, eta
Espainia mota bat gainera, badaki
hor bere perfila maitatua dela eta
hori agertzen du behin eta berriro.
Igarlearena egiten du beti, inter-
pretatu ahal izateko gertatzen dena
gertatzen dela etorkizuna bere kla-
beetan adierazteko. Gu ez gara
Mayor Orejaren tranpetan eroriko,
eta ezta euskal gizartea ere. Bere
gidoia inposatu nahi du bere burua
aurrera ateratzeko, besterik gabe.

■ **Estatu mailan horrelako buruzagiak izanez gero, zirriki-
turik ikusten al duzu euskal
gatazka konpondu ahal izateko?**

Horrelako buruzagiek, gataz-
kak konpondu beharrean sortu egi-
ten dituzte. Euskal gizartearen
borondatea errespetatu ez eta
hemen gatazka politiko bat dagoe-
la ikusi nahi ez duena edo itsua da
edo borondate txarrekoa da. Aber-
tzaletasun demokratikoak 107
urteko bizitza dauka modu antola-
tuan eta Euskal Autonomia Erki-
degoan, adibidez, guztiok dakigu
zer-nolako onarpen eza izan zuen Espai-
niako Konstituzioak eta 1990ean Eusko
Legebiltzarrak autodeterminazio eskubi-
dearen aldeko aldarrikapena egin zuela
gehiengo osoz. Hori ikusi nahi ez duten
pertsonekin eta egin behar denaren kon-
trakoa egiten dutenekin euskal gatazkak
ez du onera egingo. Espainiak ikusi
beharko du zein aukera egiten duen, ze
estatu mota nahi duen, zer-nolako elkar-
bizitza politikoa nahi duen bere baitan
dauden nazio eta identitate politiko, kul-
tural eta demokratikoekin... eta arazo hori
konpondu nahi badu ez du
horrelako buruzagirik
aukeratuko. Hala ere, bada-
kit hori esatea erraza dela
eta zailagoa dela hala gerta-
tzea, hedabideen artean
PPk jarraitu duen pribatiza-
zioa politikarekin batik bat.

■ **Dena den, ematen du nazioarte mai-
lan, eta Europako Batasunean batik
bat, elkarriketaren aldeko jarrerak
gero eta ozenago entzuten hasi direla
Aznarren itxikeriaren aurrean...**

Bai, azkenean mundu guztiak ditu
bere burua erakustera emateko intziriki-



■ **"Batasunaren bake proposamenean hizkera
ezberdinak ikusten dira, esku ezberdinak".**

tuak, eta hor diren zenbait buruzagik
euren jarrerak aldatu egin dituzte. Maia-
tzaren 13ko hauteskundeek ere izan dute
zerikusia aldaketa horretan, eta ezberdina
da gauza bat urrunetik entzutea edo berto-
tik ikustea. Horregatik ez du nahi Azna-
rrek hona inor etortzea, eta beste gatazka
politikoetan eta bake prozesuetan bere
burua bakegile eta bitartekari gisa nabar-
mendu nahi duen artean, gu isolatu nahi
gaitu. Nazioarteratze polizial eta judiziala
baino ez du nahi, eta guk aspektu horiei
arlo politikoa gehitu nahi diegu. Dena

□ **"Batzuek politika geratu nahi dute
gatazka konpondu arte, bitartean euren
politikarekin jarraitzeko"**

den, uste dut astiro-astiro bidea argitzen
joango dela eta, bitartean, lanean jarraitu
beharko dugu PPre azken okurrentziak
erantzuten ibili beharrean. Gainera, hori
da euskal gizarteak eskatzen diguna.

■ **Abertzaletasunaren helburu histori-
koa estatu bat eratzea izan da. Zein
izan behar du gaur egun? Europako**

Batasunean besteen pare izatea?

Noski, hori da kontua. XIX men-
dean estatu independenteez modu bate-
ko burujabetza zuten, baina gaur egun
alde handia dago. Orain independentea
izatea erabakiak hartzen diren tokietan
ahotsa izatea da, eta besteen maila
berean. European hamahiru bat izango
dira gu baino txikiagoak diren herrial-
deak. Beraz, beti bilatuko dugu gure
identitatean sakontzea eta besteekiko
berdintasunezko harremanak izatea.

■ **Baina, orain, Espainiako orde-
karitzaren parte izateko aukerarik
ere ez dago...**

Hala da, eta Espainia da horrelako
zerbait eragozten duen bakarretakoa.
Dena den, denboraren aurka doanak
arazoak ditu, beti ezin duelako denen
kontra joan.

■ **Gernikako Estatutua blokatuta
dago. Egoera horretan, zein bide
jorratu behar da aurrera begira?**

Eusko Legebiltzarrean autogober-
nua sakontzeko batzorde berezia eratu
da eta bertan azaldu beharko da bakoit-
zak egungo egoeraz egiten duen diag-
nostikoa eta aurrera begira nahi duena-
ren azterketa. Guk batzorde horretan
adostu nahi dugu, EAEko alderdi poli-
tikoen artean, etorkizun hurbilean eta
erdikoan gure artean izango dugun elkar-
bizitza politikorako adostasun puntua.
Jarrera ezberdinak daudenez, ikusi egin
beharko da bat etortzeko kapazak garen
ala ez.

■ **Oreka punturik lortu ezean, herri-
tarren ahotsa entzuteko momentua
litzateke?**

Bai, noski. Alderdi politikook gure
asmoak eta nahiak ditugu, eta oreka puntu
hori lortzeko ahaleginean jardun behar
dugu, baina ezinezkoa izango balitz, eus-
kal herritarrek esan beharko
lukete zein den euren nahia,
maiatzaren 13an ere egin
zuten bezalaxe.

■ **ETA aipatu duzue beti
alderdi abertzaleen elkar-
lanerako oztopo gisa. Ika-
mika handia eragin du ehun jeltzalez
osatutako jomuga zerrenda horrek.
Nola hartu duzue EAJn horren berri?**

ETAK aspalditik egiten dio eraso
EAJri eta bere aroak, programak eta logi-
kak ditu ekintza mota batzuk edo beste
batzuk lehenesteko. Eta gizartearentzat
ulertezinak diren moduak eta irizpideak

□ “Kuriosoa da Espainian eskuineko mutur homologaturik ez egotea, Frantzian, Alemanian edo Austrian bezala, adibidez, eta ez dira agertzen PPre barruan direlako”

baliatuta lehenetsiko ditu talde batzuk. Ez da lehenengo aldia abertzaletasunaren esparruan dabilzan politiko, enpresario, talde eta bestelakoei eraso egiteko prest daudena eta egin diena. Aingeru Berazadi enpresarioa bahitu eta erail zuten oso aspaldian eta, beraz, honelako jomugak izatea ez da ezer berria, abertzaleon aurka ekin izan baitiote sarritan. Bestetik, ez dakit horretaz jarduten ibiltzea ETari berari auspoa ematea ez ote den. Kuriosoa da PPK aspaldi modan jarri zuela honelako informazio ikaragarriak, segurtasunarekin lotuta daudenak, interes politiko oso argiekin ematea edo ez ematea. Horrek arrisku handiak ditu eta haizea ematen dio publizitate bila dabilenari.

■ **Giro honek ze eragin izan dezake udal hauteskundeetara?**

Gu prest agertu gara beharrezkoak diren segurtasun neurriak aztertzeko, bozak baldintza demokratikoetan egin daitezken. Dena den, jendea eztabaida antzuek nekaz dago, soluziobideak nahi ditu, lerro lodiz jarritako adierazpenak barik. Honelako gaiak eguneroko kudeaketan ari diren erakundeen dinamikatik atera behar dira. Batzuek politika geratu nahi dute gatazka konpondu arte, bitartean euren politikarekin jarraitzeko, eta hori ez da onargarria.

■ **Batasunak Iruñean egindako proposamenean aurrerapausorik atzeman al duzue?**

Testua irakurri ondoren hainbat hitz eta termino kontrajarri ikusten dira. Adibidez, 'eskubide guztiak euskaldun guztientzako' aldarrikatzen dute eta galdera hauxe da: hori hala ez den bitartean zein

da irtenbidea? Inolako eskubiderik ez inolako euskaldunentzat? Ala gauden tokitik abiatuta eskubide guztiak lortzen ditugun arte, eskubideak lortze aldera egin behar ote dugu lan? Bestetik, eskubide guztiak aipatzen dituzte, baina non dago bizitza eskubidea? Bizitza eskubidea beste guztien oinarria da. Totem bihurtzen ari diren hitzen eta kontzeptuen atzean asko dago eztabaidatzeko. Luze hitz egin behar da eta seguru nago Batasunak esateko duen guztia ez duela orri batean esan eta askoz gehiago daukala adierazteko. Dena den, euren dokumentuan hizkera ezberdinak ikusten dira, esku ezberdinak.

■ **Haiekin berba egiteko prest zaude?**



INIGO AZKONA

■ **“Autogobernuaren batzordean adostu nahi dugu, EAEko alderdien artean, etorkizunean gure artean izango dugun elkarbizitzarako adostasun puntua”.**

Orain arte Elkarrik antolatutako mahaietan eta abar egin izan dugu topo eta hortik aurrera euren dokumentuarekin egin nahi duten bidea zein den ikusi beharko dugu. Guztiakin hitz egin behar da gauzak konpondu nahi badira.

■ **Elkarriren Bake Konferentziak emaitza borobilik ekar al dezake?**

Prozesu horren ekarpenetako bat, eta ez txikiena, gizartearen elkarriketaren, konponbidearen eta demokraziaren alde-

ko iritzi sare bat lortzea da. Ondorioz, gizartearen beraren heldutasunak eta adonareak ordezkari politikook dauzkagun arazoez hitz egitera mahai baten ingurura eramango gaituela espero dut.

■ **PSE-EE kongresu baten atarian dago eta EAJ barne eztabaidaren erreferente bihurtu da...**

Euren eztabaidetako ardatz gu bihurtzeak asaldatu egiten gaitu. Badirudi zenbait buruzagik EAJri ematen dioten ezezkoan oinarritzen dutela euren jarduerak. Euren burua gune bihurtzeko zenbait maniobra ziztrin egiten ariko dira batzuk, baina horrek epe erdira ez darama inora. Bada garaia, eta gurekiko izan eta esan dituzten gezur eta irain guztiek ematen

diguten autoritaterakin esaten dut, Alderdi Sozialista bere buruari begira jartzeko eta, hortik aurrera, zer nahi duen besteok jakin dezagun. Bitartean, PSE-EEko buruzagiek oso ondo dakite zer izan garen, zer garen eta zer izango garen. Badakite asko arriskatu dugula bakea lortzeko eta beti egon garela indarkeriaren aurka eta bortizkeria hori jasan ere egin dugula.

◆ **JOSEBA ARRUTI**

Hegoaldeko emakumeen enpleguak azken 25 urteetan izan dituen aldaketen gaineko ikerlana egin du LAB sindikatuak. Bertan ageri denez, Hegoaldeko lanpostuen % 38 besterik ez dute betetzen emakumeek, gehienbat zerbitzuen sektorean (%82).

DISKRIMINAZIO LABORALA EZ DA BUKATU



■ 1977tik 2000ra aldaketa nabaria izan da emakume langileen kopuruan; 2000an 150.000 enplegatu gehiago ziren.

Datorren martxoaren 8an egingo da mundu osoan emakume langileen nazioarteko eguna; baita Euskal Herrian ere. Hemen, kolektibo feministek eta langileenek eta haien sindikatuek festa-giroan ospatzen dute, baina baita errebindikazio giroan ere. Hitzaldiek, mahai-inguruek eta manifestazioek osatzen dute egun horretako menua, eta gairik presenteentakotako bat, zalantzarik gabe, emakumeen kolektiboak etengabe nozitzen duen diskriminazio

laborala izango da. Diskriminazio horri eskaintzen diogu txosten hau, festa eta errebindikazio giroko egun horretarako ekarpen moduan.

Emakumeen diskriminazio laborala antzinatek datorren kontua bada ere, XXI. mendean bete-betean gauden honetan, lehengoan segitzen du, modu askotan eta ikuspuntu guztietatik: hasi familiarik eta auzoraino, herriraino, enpresaraino eta are administrazioaraino ere. Adibide lotsagarri moduan, pentsioen ardura duen

Espainiako administrazio publikoak berak emana. Gogoan izango ditugu hango ordezkarietako batek oraindik orain esandakoak; alegia, emakumeei gizonei baino pentsio txikiagoa ordaindu behar litzaikeela, aurreikusitako bizialdia gizonena baino luzeagoa dutelako!

Joan den otsailaren 5ean egin zuen Toledoko Ituneko lehendakariak, PPko-Fernando Fernandez Troconizek, hain adierazpen eskandalagarria. Nork eta Toledoko Ituneko lehendakariak, instan-

tzia horretan erabakitzen baita, besteak beste, pentsioen eboluzio ekonomikoa. Iritzi publikoan kausatutako eskandalua ikusi eta gero egin duen zuzenketa hipokritak ez du batere desenkusutzen, zeren esan zuenak PPren baitan dagoen planteamendu bati erantzuten baitio. Espero izatekoa da Toledoko Itun horretan biltzen diren gainerako pertsonak, bereziki sindikatuak eta ezkerreko talde politikoak, beti errefusatuko dituztela gisa horretako planteamenduak edo intsinuazioak.

EUSKAL HERRIKO EMAKUME LANGILEAK ETA BALDINTZAK.

Hegoaldeko emakume langileek azken 25 urteotan izan duten egoera aztertu du LAB sindikatu abertzaleak, txosten zabala egin baitu horren gainean. Gu hartaz baliatuko gara, hango datuak emateko, interes handikoak baitira. Horrela, emakumeen enpleguan 1977. urtetik 2000ra bitartean gertatu diren aldaketak aztertu ditu. Urte horiek, Hegoaldeko Euskal Herrian, emakumeak lan merkatura sartu izanak markatu ditu. Hala ere, txostenak agertzen duenez, emakume langileek enpleguen %38 bakarrik betetzen dute gaur egun, eta langabezian dauden pertsonen %64 emakumezkoak dira. Ikerketak orobat erakusten du emakumeak batez ere zerbitzuen sektorearen bitartez sartu direla lan merkatura. Sektore hori da, hain zuzen, lan merkatuaren prekarizazioa gehien nozitzen duena, aldi baterako kontratuen bidez. Halaber, emakumeek jasaten dituzte enplegu eta soldata baldintzarik okerrrenak.

Txostenak aitortzen duenez, azken 25 urteotan, emendatze nabarmena izan du emakumeak lan mundura integratzeak. Horrela, Hegoaldean, 1977. urtetik 2000ra bitartean, emakume enplegatuen populazioa 150.000 lagun baino gehixeago emendatu zen. Integrazio horrekin batera etorri da, ordea, lan merkatuan sexuagatik diskriminatuak izatea. Gainera, detektatu da merkatu horretan sartzeko ia bide bakarra, emakumeentzat, zerbitzuen sektorea izan dela. Horrela, 2000. urtean, hogeita hiru urte atzerago baino 163.000 emakume gehiagok egiten zuten lan zerbitzuen sektorean. Aldiz, eraikuntzaren sektorean, 3.500 emakume baino gutxi gehiago emendatu zen kopurua, eta, industrian, 220 emakume gehiago besterik



ALBERTO ELOSEGI

■ Azken urteetan emakumeen lan merkaturako jauzia nabarmena izan da.

ez. Nekazaritzan, ordea, 16.900 emakumeko murriztea gertatu zen urte bitarte berean.

Sindikatu abertzalearen ikerlanak azaltzen duenez, 1977tik hona, enplegua %10,8 hazi da Araban, Bizkaian, Gipuzkoan eta Nafarroan. Bada, gizonezkoen kasuan, %7,4 gutxitu zen, eta emakumezkoen enplegua, berriz, %63,1 gehitu. Horrela, emakumezkoen enplegu tasa hamahiru puntu gehitu zen; alegia, gizonezkoen artean enplegu tasak

□ Euskal Herriko emakume langileek enpleguen % 38 bakarrik betetzen dute, eta prekarizazioa eta behin-behinekotasuna gehien nozitzen dutenak dira beraiek

galdutuen puntuak, gutxi gorabehera. Aldakuntza horren arrazoia industria birmoldatzeko prozesuetan kokatu behar da, aurrez erretiratzeko prozesu frankori eman baitzieten bidea; bereziki, siderurgikoa, ontzizintza, etxetresna elektriko, nekazaritza eta abeltzaintza sektoreetan.

PERTSONA LANGABETUEN

%64 EMAKUMEZKOAK DIRA. Emakumezkoen enplegu tasa txikiagoa bada ere, 2000. urtean, langabetuen tasa kolektibo horren %17,2ra iritsi zen Hegoaldean; gizonezkoen artean, berriz, %6,7koa izan zen. Lan merkatuan zeuden lanpostuen %38,1 bakarrik betetzen zituzten emakumeek 2000. urtearen bukaeran. Eta horiek, gainera, langabezian zeuden pertsonen %64 errepresentatzen zituzten.

Bestalde, sindikatu abertzalearen txostenak berebat jasotzen du ezen ez bakarrik lan merkaturatua ez zaiela erabat ireki emakumei, baizik eta, funtsean, enplegu prekarizaziorik handieneko sektoreetan utzi dietela sartzeko, eta, gehienbat, zerbitzuen sektorearen bitartez. Gogoratu besterik ez daukagu enplegu guztien %59 zerbitzuen sektoreari lotuak daudela, eta sektore horretan lan egiten duten pertsonen %53, hain zuzen ere, emakumeak direla. Modu horretan, ehun emakume enplegatutik, 83k sektore horretan egiten dute lan. Sektore horrek metatzen ditu Hegoaldean sinatzen diren aldi baterako kontratuen hiru laurdenak. Sindikatu abertzalearen txostenak gehiago zehazten du, esanez sektore horrek berak biltzen dituela aldi baterako enpleguen %56 eta soldatapeko baina inolako kontraturik gabeko pertsonen %93.

■ Zerbitzuak: emakumeak lan munduan sartzeko bidea

LABek egindako txostenaren arabera, Euskal Herriko emakume langileak, azken hogeita bost urteotan, zerbitzuen sektorearen bidetik sartu dira lan-merkatuan. Sektore hori garatu eta hazi den heinean areagotu da Euskal Herriko emakumeek lan munduan duten presentzia. Horrela, 1977tik 1985era bitartean, birmoldaketengatik errezesibotzat jo den epean, itzelezkoa izan zen enplegu galera; 156.000 lanpostu galdu ziren, 1977an zeudenen %17, alegia. Galdutako enpleguen %78 emakumeenak ziren eta %22 gizonenak. Zerbitzuen sektoreak bakarrik izan zuen enpleguaren eboluzio positiboa, hamar puntu gehitu baitzuen lan merkatuan zuen pisua.

1986-1991 bitartean, hedakortzat jotako epean, enpleguaren hazkunde nabarmena gertatu zen, 128.500 lanpostu berri sortu baitziren; hau da, %16,8ko gehikuntza izan zuen, baina aurreko krisian galdutakoa berreskuratzera iritsi gabe. Sortutako lanpostuen %56,3 emakumeek bete zituzten, eta enplegu berrien %90 zerbitzuen sektorekoak izan ziren. 115.600

enplegu berrietatik, %59,7 emakumeak kontratatzeke izan ziren.

1992-93 bitartean, beste krisi bat gertatu zen, industriaren desmantelamenduak okerragotua, 42.875 lanpostu galdu baitziren bi urtetan bakarretan. Kasu horretan, industriako enpleguek nozitutako galeraren %84,2k gizonaekoei erasan zien. Zerbitzuen sektoreak, aldiz, enpleguen desegitearen laurdena bakarrik nozitu zuen. Ia 18.000 gizona zko kaleratu zituzten sektoretik; aitzitik, 4.000 emakume sartu ziren hara.

Azkenik, 1994-2000 bitartean, enplegu gehitze nabarmena gertatu zen, baina enpleguaren ziurgabetasunak baldintzatu. Urte bitarte horretan sortutako 183.000 lanpostu berrietatik, %63 emakumeentzat izan ziren. Industrian, sortutako lanpostuen erdiak pasatxo bete zituzten emakumeek. Datu horiek gorabehera, ordea, emakumeek sektore horretan zuten presentzia, 2000. urtean, %19,4koa baizik ez zen. Zerbitzuetan, berriz, 127.700 enplegu berrietatik, %70 ziren emakumeenak ●

ENPLEGU ETA SOLDATA BALDINTZA OKERRAGOAK.

Euskal Herriko emakume langileen diskriminazio laboralak berekin dakar, halaber, gizonaek baino enplegu eta soldata baldintza okerragoak izatea. Sindikatu abertzalearen txostenak nabarmentzen duenez, emakumezkoen aldi baterako enpleguen tasa, 2000. urtean, %36,5era iritsi zela eta gizonaekoa, berriz, %25,8ra. Gainera, emakumeek jaso zituzten soldatak, batez beste, gizonena baino heren bat gutxiagokoak izan ziren.

Kontratatzeke garaian ere nabarmena izaten da Euskal Herriko emakume langileenganako diskriminazio laborala. Horrela, betiere LABen txostenak dioenez, Gipuzkoako 16tik 24ra urteko emakume langileen %22,2 inolako lan-kontraturik gabe aritzen dira; gizonen kasuan, ordea, %1,1i gertatzen zaie hori. Bizkaian, proportzio hori %10,3koa da emakumeen kasuan; gizo-

nezkoetan, berriz, %1,4koa. Emakumeen %59ri langile aktiboen izaera aitortzen ez zaiela gaineratzen du txostenak, nahiz eta, kasuen erdietan baino



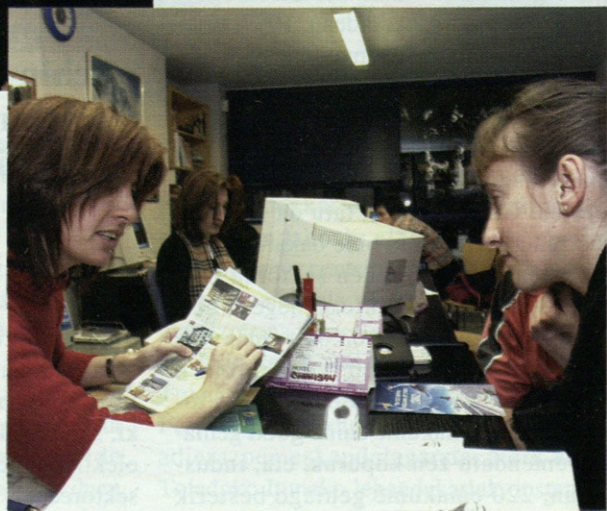
■ LABen txostenaren arabera, zerbitzuen sektorea da lan merkatuaren prekarizazioa gehien nozitzen duena.

gehiagotan, inaktibo bezala sailkatzearen arrazoiak etxeko lanetan aritzeagatik izaten den... Eta, lan-merkatuan integratze progresibo bat mantentzen bada ere, sindikatu abertzaleak "gizonaekoen prioritatea

mantentzen dela" baieztatu du.

Horretatik guztitik sindikatu abertzaleak ateratzen duen ondorioa da enplegua ez datorrela bat emakumeen premiekin, eta "arauetan adierazitako berdintasun formalaren atzean, badela diskriminazio erreal bat, ezin ezkuta daitekeena". Lan-munduan orain artean indarrean dauden irizpideek "aukera berdintasuna ezin berma dezaketela" iritzi ondoren, sindikatu abertzaleak emakume langileen eskubiak defendatu beharra aldarrikatzen du, "eredu sozial ez sexista bat eratzeke modu bakarra" delakoan ●

◆ DANIEL UDALAITZ



Euskal Herriko kultur agenda

“Zer egin dezaket asteburuan?”

“Non eskaintzen dituzte antzerki ikastaroak?”

“Non eta noiz jotzen du nire talde gogokoenak?”

gureagenda
2001-11-21 Asteazkena

gure agenda

☐ Gure gomendioa

☐ Agenda egunez-egun

☐ Bilaketak

☐ Informazioa bidali

☐ Ohar eta iritziak

☐ Gure Agenda

☐ Kulturaren Aurkibidea

Bilaketa

☐ bilaketa aurreratua ☐

egunero

www.argia.com



INFORMAZIOA JASOTZEKO TRESNA

- Antzerkia, dantza, musika, erakusketak, kontzertuak, lehiaketak, bertsolaritza, hitzaldiak, ikastaroak, literatura, jardunaldiak...
- 6 hilabeteko aurreikuspenak eta artxiboa
- Euskal Herri osoko informazioa

INFORMAZIOA EZAGUTARAZTEKO TRESNA

Zure informazioa "Gure Agendan" automatikoki agertzea oso erraza da:

1. "Informazioa bidali" tekla sakatu
2. Sarrera gakoa lortu
3. Informazioa bidali



Hizkuntz eskubideak aztertu eta hauen defentsa egiteko ardura duen fundazio gaztea da Hizkuntz Eskubideen Behatokia. Kontseiluaren baitan jaioa, herritarren laguntzaz eta euskal gizartearen osasuna zainduz, euskararen alde lan egitea da bere zioa eta asmoa.

...ZURE HIZKUNTZ ESKUBIDEAK ERASOTU DITUZTELA DIOZU?



urteko ekainaren 26ean bere aurkezpen ofiziala egin eta berehala hasi zen lehen urratsak emateñ Iruñean duten egoitzan. Guk bertan lan egiten duten kideen jarduera ezagutu nahi izan dugu eta horretarako, Behatokiaren egoitzara gerturatu gara. Bertan aurkitu ditugu Paula Kasares Behatokiko zuzendaria, Paul Bilbao, kudeaketa lanen arduraduna eta Marixabel

eskubideen egoera aztertu eta txostenak burutzea. Paula Kasares Behatokiko zuzendariak adierazi digunez, euren eguneroko lana hizkuntz eskubideen edukia zabaltzearen esparruari loturik dago eta baita euskal gizartearen sentiberatze eta kontzientziazte lanari loturik ere. Horretarako bilera asko egiten dituzte euskal gizarteko eragile eta talde ezberdinekin, bai administrazioarekin, bai unibertsitateko ikasle taldeekin edota nazioarteko biltzarretan parte hartzen dute. Izan ere, bizi den egoera gure herriatik kanpo ezagutzea zein garrantzitsua den adierazi digu Kasaresek: "Arazo hau gurea da hemen bizi garelako, baina Europa osoko arazo orokortua da, mundu osokoa. Hizkuntz bateratze eta homogeneousitate prozesutan murgilduta gaude eta hemen bizi dugun egoera ez da testuinguru horretatik aparte aztertu behar".

■ Hizkuntz Eskubideen Behatokiak Iruñean du egoitza.

Herri batek bere hizkuntza erabiltzeko duen eskubidea guztiz oinarritzkoa da. Euskal Herrian euskaraz aritzeko eskubidea halakoa da ere, euskal hiztun guztiok dugun oinarritzko eskubide bat. Baina, tamalez, eskubide hau ez dago guztiz bermatuta eta urraketak egunero gertatzen dira modu sistematikoan. Urraketa hauen aurka lan egiteko jaiotako fundazioa da Hizkuntz Eskubideen Behatokia. Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseiluaren ekimenez sortua, pasa den

Mujika, administrari lanaz eta Euskararen Telefonoaz arduratzen dena.

BEHATOKIAREN LANA. Kontseiluaren banean hizkuntza eskubideen inguruan zegoen kezka izan zen Behatokiaren sorreraren arrazoia. Eskubide hauen egoera behatu eta konpon dadin bitartekaritza lana egiten du Behatokiak eta hiru lan alor jorratzen ditu horretarako: herritarren eta entitateen salaketa eta kexak jasotzea, kexa hauek bideratzea erakunde publiko zein pribatuaren aurrean eta, azkenik, hizkuntz

EUSKARAREN TELEFONOA.

Hizkuntz eskubideen defentsa egiteko eta hauen bermea ziurtatzeko, eskubide hauek euskal gizartearen pairatzen duten benetako egoera ezagutzeko zerbitzua sortu berri du Behatokiak: Euskararen Telefonoa. Abenduaren 20an martxan ipini zen telefono honetara deituz, herritarrek euren kexak helarazi ditzakete, erakunde publiko zein pribatuaren euskara erabiltzeko eskubidea errespetatu ez bazaie, ukatu egin bazaie edo euskaraz egiteagatik kaltetuak izan badira. Behatokiak kexa hauek hartu eta hauek bideratzen ditu, herritarrek arazoa izan duen erakundera zuzenduz. Behatokiak jaso duen kexaren berri emango dio erakundeari eta arazoa konpon dezala eskatu. Kexaren larritasunaren arabera eta erakundeak nola erantzuten duen ikusi ondoren, bide judizialera jotzeko aukera aztertzen da. Paula Kasares pozik agertu

Euskara sailaren babeslea:



Hernaniko Udala

Hernaniko herriak ere
Bai Euskarari



da martxan hasi zenetik Euskararen Telefonoak jaso duen dei kopuruarekin: "2001 urtean, eta pentsa abenduaren 20ean hasi ginela, 93 espediente bideratu ditugu. Espediente hauetan gehienak kexak izan dira eta bertan aurkitzen dira auzitegira eramane ditugun 8 kasuak, guztiak Nafarroan. 2002 urtean, berriz, 92 dei jaso ditugu".

Dei gehienak kexak badira ere, zerbitzu honek txalotzeak egitea ere ahalbidetzen du. Hau da, gaizki dagoena konpontzeaz gain, ongi dagoena ere nabarmendu nahi du Behatokiak. Beraz, kexak nahiz txalotzeak jakinarazteko, 902 194 332 da zanpatu beharreko telefono zenbakia eta hariaren beste aldean Marixabel Mujikaren ahotsa aurkituko dugu, gure deiari erantzuteko beti prest. Telefono zenbaki honek Hego Euskal Herriako funtzionatzen du, teknikoki ezinezkoa izan baita Euskal Herri osoan doaneko kostua edukiko zuen telefono bakarra erabiltzea. Hala ere, Ipar Euskal Herrian laster ipiniko dute.

HIZKUNTZ ESKUBIDEEN EGOTERRA. Hizkuntza eskubideak Euskal Herrian zertan diren esan digu Kasaresek: "Gure herrian hizkuntz eskubideen urraketa modu sistematiko batean egiten dela ikus-teko aukera ematen ari den tresna da Behatokia. Eskubideen zapalketa hauek gainera, lurralde guztietan egiten dira eta Euskal Herriko administrazio maila guztietan zapaltzen dituzte". Horretaz gain, arazo metodologiko eta etiko aunitz aurkitzen dituzte beren lana betetzerakoan: "Hizkuntz eskubidea definitzen badugu legeari loturik, euskal herritar bost kategoriaz hitz egin behar dugu, euskara arautzeko bost egoera juridiko ezberdin baitaude Euskal Herrian". Paulak adierazten digunez, beren lana ondo bete ahal izateko, hizkuntz eskubidea giza oinarritzko eskubideen irizpideetan oinarriturik ulertu behar da, hau da, hiztun herri guztiek beren hizkuntza beren lurralde historikoetan erabili eta garatzeko duen berezko eskubide gisa. Eta orokorrean, herritarrek ez dituzte euren eskubideak ondo ezagutzen eta egiten dituzten kexa gehienak, lege babesean dagoen eremukoak dira. Baina Paula Kasaresek, oinarritzko hizkuntz eskubideak ezagutu eta exijitzea beharrezkoa dela argi dauka, hori gabe, Euskal Herriak ez baitu bermaturik izan inondik inora bere geroa ●

◆ ANDREA RUIZ



Arturoren kaiera

HILDAKO EUSKALKIA BERPIZTU

Iruñeako Udalak eta Nafar Ateneoa kultur elkarteak Hegoaldeko goi nafarrera berreskuratzeko hitzarmena berri-tu dute. Filologoen esanetan ezinezkoa da jadanik desagerturik dagoen euskalki bat berreskuratzea, are gehiago, ezer gutxi ezagutzen da egun Iruñeko hizkeraz. Hitzarmena dela medio, hitzaldi sail bat antolatu dute. Lehen hitzaldia Miguel Angel Lotina Osasunako entrenatzaileak eman zuen, bizkaieraz.

EUSKARA SUSTATZEKO, ALKARBIDE

Bizkaiko udaletako euskara planak koordinatzeko eta Bizkaiko herrietan Euskara Biziberritzeko Plan Nagusiaren (EBPN) ezarpenaz arduratzeko sortu da Alkarbide. Eusko Jaurlaritzak, Bizkaiko Foru Aldundiak eta Euskal Udalen Elkarteak (Eudel) sustatu dute. Gotzon Loberaren hitzetan, "hasieran egoeraz jabetzeko bitarteko hutsa zen azterlana orain arlo eta maila guztietarako lanera-ko tresna baliagarria bihurtu da".

UNESCOK EUSKARA EGOERA LARRIAN DAGOELA DIO

Unescok kaleratu berri duen "Arriskuan dauden munduko hizkuntzen atlas"ak desagertzeko arriskuan kokatzen du euskara Hegoaldean eta desagertzeko arrisku larrian Ipar Euskal Herrian. Atlasak hizkuntza bat arriskuan dagoela esateko honako irizpidea erabiltzen du: umeen %30etik gora euskara ez ikastea. Ipar Euskal Herrian eta Nafarroan 16 eta 24 urte bitarteko gazteen %11k bakarrik daki euskaraz eta EAEn %33ak, azken inkesta soziolinguistikoaren arabera.



ALBERTO ELOSEGI

ZAPARRADA, GAZTEGUNE BERRIA

Otsailaren 23tik Bilboko zenbait gazte eta Zenbat Gara elkartearen eskutik Zaparrada gaztegunea abian da. Egitasmoaren helburua Bilboko zein inguruko eskualdeetako gazteei eskaintza erakargarriak egitea da. 12 eta 16 urteko gazteen nahiak asetzeko gun e izango da Zaparrada.

Urrea



■ Unibertsitateko Euskal Irakasleen Elkarteak Euskal Herriko unibertsitateetan azken hiru urteetan erretiratzeko adinera iritsi diren irakasle euskaldunak omendu ditu. Patxi Altuna, Gotzon Garate, Joan Otaegi, "Txillardegia", Pilar Lizeaga eta Karmelo Zamalloa izan dira omendutako batzuk.



■ Martin Berasategi sukaldariaren jatetxeetan hutsala da euskararen presentzia. Kartan, ordain agiritan, komunetan nahiz zerbitzarien ahotan gaztelania da jaun eta jabe. Horrela adierazi du sukaldariak dituen jatetxeetako batean bazkaldu duen Azpeitia eta Azkoitiko koadrila batek.

Ikatza



ALBERTO ELOSEGI



PAPER ARTEKO

Azken urteotako kopuruei erreparatu besterik ez dago, adopzioa gurean gora egi-ten ari den fenomeno dela ikusteko. Kopuru horiek beraiek erakusten dute, era berean, bertako haurrak adoptatzea gero eta zailagoa dela. Horregatik atzerritik ekartzen da ume gehien. Orriotan Euskal Herrian haur bat adoptatzeko beharrezkoa den prozesua azaldu dugu, normalean bederatz hila bete baino gehiago iraute duen "haurdunaldi" burokratiko honen berri eman dugu, bere poz eta arazoekin. Berri pozgarria baita adopzio bakoitza haur zein gurasoentzat. Baina prozesuan bertan eta ondorengo elkarbizitzan arazoak egon daitezkeela ukatu gabe.

Testuak:

Mikel Asurmendi
Nagore Irazustabarrena
Elisabeth Pombo



"HAURDUNALDI" LUZEA

Hogeita bederatzi haur adoptatu ziren Hego Euskal Herrian 1995ean. Iaz 326 izan ziren euren etxeetan haurra hartu zuten guraso ez biologikoak. Zalantzarik ez dago, beraz, adopzioak gora egin duela nabarmen azken urteotan. Hala ere, eskaera eskaintza baino handiagoa da eta aurrerago azalduko dugun hainbat arazo medio, eskaintzak behera egin du azkenaldian. Horregatik epe laburrean adopzioen goranzko joera arriskuan da.

Kopuruen gora beherak alde batera utzita, adopzio prozesua oraindik luzea, sarritan neketsua eta garestia da, 1996an adin txikikoen inguruko legeriak garatu zirenetik adopzioaren alorrak hobera egin badu ere.

LEHENIK, ONDO PENTSATU.

Adopziorako lehen pausoa erabakia garbi hartzea da, aukera honen inguruan hausnartzea eta haur bat adoptatzeak zer esan nahi duen oso argi izatea. Ume Alaia Adopzioan Laguntzeko Elkarteko idazkari Henrike Eguzkitzaren esanetan, *"adopzioa ez da solidaritate ekintza bat, bizitza apustu bat da eta, nolabait, ekintza egoista ere bada, guk hainbeste nahi dugun umea lortzen dugulako"*. Egoismoa aipatzen du Eguzkitzak, baina ez da ahaztu behar, noski, haurrak berak lehen ez zituen baldintza egokiak eta benetako familia bat lortzen duela.

Behin erabakia hartuta Hegoaldeko biztanleak dagokion Foru Aldundira jo beharko du eskaera egitera, eta orduan beste erabaki bat hartzea egokituko zaio: bertako haurra edo atzerrikoa adoptatzea.

Barne adopzioa gaitza da une honetan, haurraren zain pasatzen den denborari dagokionez. Espainiako zein Frantziako Estatuetan ez dago adoptatzeko haurrik; eskaera eskaintza baino askoz handiagoa da. Alde batetik antisorgailuen hedapenak nahi ez diren haurren jaiotzak murriztu ditu. Nera-be ezkongabeen haurrak abandonatzeko joera ere asko murriztu da eta gaur egun diru sarerrerarik gabeko ama gazteek gurasoen laguntza ekonomikoa izan ohi dute.

■ Adopziorako baldintzak

Haur bat adoptatu nahi duten gurasoek EAEko administrazioaren Egokitasun Ziurtagiria lortu behar dute. Horretarako hainbat frogak gainditu behar dute eta baldintza batzuk bete. Ondoren laburtu ditugu baldintza horiek (iturria: Bizkaiko Foru Aldundia):

- ✓ Motibazio egokia izatea: haurraren interesaren alde egin behar da, finean, adopzioa haurraren eskubidea da.
- ✓ 25 urtetik gora izatea.
- ✓ Adoptatutako haurraren eta adoptatzen duenaren arteko aldea 42 urte baino gutxiagokoa izatea.
- ✓ Osasun egoera egokia izatea, fisikoki zein psikikoki.
- ✓ Bizitzeko modu egonkorra eta ekonomikoki nahikoa izatea.
- ✓ Egoera berrietara egokitzeko malgutasuna izatea.
- ✓ Haurraren adopzio aurreko historia errespetatzea.
- ✓ Bikoteen kasuan, bien arteko harremana egonkorra izatea ●

Eskaintza murrizteaz gain eskaera asko handitu da gure gizartean. Lehen nolabaiteko tabu bat bazegoen adopzioaren inguruan, zailagoa zen asumitzen. Gaur haurrak biologikoki izateko ezintasuna dutenek askoz errazago hartzen dute adoptatzeko erabakia.

□ "Adopzioa ez da solidaritate ekintza bat, bizitza apustu bat da eta, nolabait, ekintza egoista bat" HENRIKE EGUZKITZA

Arrazoi hauengatik, egun EAEn 0-1 urte bitarteko haurra adoptatu nahi duenak 8-9 urte itxaron beharko du batez beste eta 3-5 urte bitartekoen zain 5-6 urte pasa beharko ditu. Eta guraso asko ez

dago hainbeste denbora itxaroteko prest. Eskaera egiten duten gehienak ekonomikoki egonkortuak daude, urte batzuk dira ezkondu zirela eta haurrak biologikoki izan ezin dituztenez, adopzioa jo dute. Ez dituzte, beraz, 20 urte eta ia beste hamarkada bat itxaronez gero euren eta adoptatutako seme-alaben arteko adin diferentzia altua izango da. Barne adopzioa jotzen dutenen adina 28-35 urte bitartekoa da; atzerrira jotzen dutenek aldiz 36-40 urte izan ohi dute. Finean, azkarragoa da atzerrian adoptatzea eta hori garbi islatzen dute eskaera kopuruek. 1995ean barne zein atzerriko eskaera kopuruak paretzu zeuden, 200dik gora bi kasuetan. 2001ean bertako haurrak adoptatzeko 61 eskaera egin ziren eta 597 izan ziren atzerriko haurrak eskatu zituztenak.

ATZERRIRA HAUR BILA. Berez mundu osoko haurrak adoptatu daitezke (herrialde musulmanetan salbu, bertako legeriek ez baitute aukera hau jasotzen). Beti ere, baldintza batzuk bete behar dira, hots, eskaintza eskaera baino handiagoa den herrietara jo behar da. Ingalaterra joz gero, edo berdin Argentina edo Txilera, gurean duten arazo berdina topatuko dugu, adoptatzeko haurrik ez dela. Beraz Bolivia, Peru, Txina, Nikaragua, Errusia, Ukraina, Errumania... moduko herrialdeetara jo beharko da. Herrialde horietako bakoitzak bere baldintzak ezartzen ditu. Baina aldaketa politikoak direla medio, askotan baldintza horiek aldatu egiten dira eta azkenaldian trabak gehitzen ari dira herrialde batzuetan.

Guatemalaren kasuan, esaterako, duela urtebete-edo Espainiako Estatuko erkidego guztiek adopzioak moztea erabaki zuten, baldintza egokiak betetzen ez zirela-eta.

Unicefek eta hainbat GKEk hainbat salaketa egin zuten, haurrak erosi egiten zirelako, batzuk organo trafikorako bideratzen zirelako eta

horren inguruan mafia moduko bat sortua zelako.

Ecuadorren dagoeneko ez dituzte espediente berriak onartzen eta Perurekin ere gauza bera egitea erabaki da duela



ADOPZIO KOPURUAREN BILAKAERA AZKEN 6 URTETAN

BERTAKO UMEEN ADOPZIOAK

Gipuzkoa

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Eskaerak	29	6	3	13	8	2	1
Eginak	9	10	8	6	6	2	7

Bizkaia

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Eskaerak	141	113	107	70	40	37	38
Eginak		25	20	42	22	37	18

Araba

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Eskaerak	17	27	31	19	12	5	6
Eginak	6	16	4	8	9	7	6

Nafarroa

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Eskaerak	55	14	17	13	10	8	16
Eginak	2	2	3	2	2	5	2

ATZERRIKO UMEEN ADOPZIOAK

Gipuzkoa

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Eskaerak	41	99	98	131	125	121	151
Eginak	4	20	33	54	70	84	82

Bizkaia

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Eskaerak	31	100	162	190	190	158	278
Eginak	1	1	13	15	25	35	91

Araba

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Eskaerak	45	39	29	59	73	64	77
Eginak	7	7	6	23	36	46	32

Nafarroa

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Eskaerak	48	102	84	93	103	98	91
Eginak		12	18	25	49	67	88

Oharra: Ezin dira urte bakoitzeko adopzio eskaerak eta azkenean egin direnak parekatu, eskaera egiten denetik umea lortu arte agian urte bat baino gehiago igarotzen delako. Gainera, eskaera egin dutenetatik batzuk baja ematen dute arrazoi desberdinak direla-eta.

aste pare bat. Kontuan izan behar da duela gutxi arte Peru EAetik eskaera gehien jasotzen zituen herria zela.

Egun eskaera gehien jasotzen dituztenak Errusia eta Txina dira. Baina Txinar Errepublikak iturria erabat moztu ez badu ere, eskaintza nabarmen murriztu du. Orain arte urteko 80.000 haurreko kupoa zuen eta horietatik 1.200 haur Espainiako Estatuari zegozkion, gutxi gora behera eskaerari erantzuteko adina-

ko kopurua. Bada, aurrean Espainiako Estatuak kupoa 400 haurrera jaitsi da. Oraindik ofiziala ez bada ere, EAeri 23-25 haur egokituko zaizkiola uste da eta Nafarroara 8 besterik ez dira iritsiko. Murrizketa honen arrazoiengatik galde-tuta, Eguzkitzak zera diosku: "Ez zaigu erantzunik eman, baina arrazoi politiko-engatik izan daitekeela pentsatzen dugu, Pekingo 2008ko Olinpiar Jokoak, haize kapitalista berriak...".

Errumaniako kasua ere deigarria da. Une honetan adopzioei itxita dago herrialde hau. Europako Batasunean sartze-ko baldintzen artean, adin txikikoen egoera hobetzea dago, eta Errumaniako haurtzaindegien egoera tamalgarria da egun. Horren erakusgarri da Ume Alaiako guraso batzuek duela hilabete batzuk Errumaniatik eka-rritako 3 urteko neska-to-aren adibidea. Hanketako hezurak garatu gabe

2001ean bertako haurrak adoptatzeko 61 eskaera egin ziren eta 597 izan ziren atzerriko haurrak eskatu zituztenak

zitzen eta kadera, aldiz, deformatua, beti eserita edukitzen zutenaren seinale. Jaio-tzetik atzerapen mentala izan zezakeela ere pentsatu zuten, bere adinerako oso atzeratua zelako. Baina atzerapen inte-lektuala adoptatu arte bizi izan zuen ardura faltarengatik izan da. Pediatra baten zaintza behar izan du eta ikastolan ere irakasle berezi baten ardurapean dago. "Oso egoera kaxkarrean datoz, izugarria da, - dio Henrike Eguzkitzak-zentru horietan ehunka haur biltzen dira, eta pertsona gutxi daude haiek zaintzeko, bitartekorik gabe, elikadura egokirik gabe... Eta ez da soilik Errumaniar ger-tatzen". Errumaniak EBn sartzeko adin txikikoen inguruko legeak aldatu behar-ko ditu eta azpiegiturak hobetu. Horreta-



INIGO AZKONA

■ Henrike Eguzkitza, Ume Alaiako Adopzioan Laguntzeko Elkarteko idazkaria.

■ Kolonbiatik Arrigorriagara

Ander Roman eta Maribel Ortizen kasua berezia da, haur bat adoptatzea erabakitzen duten gehienek haur biologikoak edukitzeko arazoak izaten baitituzte egun. Baina Ander eta Maribelek Kolonbiatik ekarritako Nahikariz gain, Asier 4 urteko seme biologikoa dute.

Garbi dago, beraz, ez dutela haurrak izateko ezintasunik. Zailtasunak ordea, bai. Duela hainbat urte haur bat izatea erabaki zuten, baina haurrik ez zeterren. Fertilizazio prozesu batean ere murgildu ziren, baina emaitzarik ikusi ez eta prozesua baztertu zuten. Adopzioaren aukerari heldu zioten orduan eta, dagoeneko euren espediente haurraren jatorrizko herrialdean, Kolonbian zela, Maribel haurdun geratu zen. Asier jaio zen eta hala ere Kolonbiara deitu eta adopzio prozesuarekin aurrera jarraitu nahi zutela jakinarazi zioten bertako administrazioari. Horrek prozesua beste urtebete atzeratu zuen, epe hori gehitzen baitzaie haur biologikoa izan berri dutenei edo beste bat adoptatu dutenei, bi haurren artean adin desberdintasun minimo bat egon dadin.

Azkenik, duela bi urte, 2000ko martxoaren 5ean, hilabete gutxiko Nahikari Arrigorriagara iritsi zen bere guraso berrien eskutik.

Hasi, ordea, urte batzuk lehenago hasi zen prozesua. 1996ko apirila-maiatza aldera hasi omen ziren aukera horretan pentsatzen eta urte bereko azaroan egin zuten eskaera. Bidean zailtasun berezirik ez zutela topatu esan digute eta luzatu, lehen aipatutako arrazoiagatik luzatu zela. 96ko dekretu baten ondoren,

Indian ere adopzioa konplikatu egin da azkenaldian. Egundak, 3-4 urteko haurra adoptatzeko prozesuak laupabost urte

ren, ECAIak 1997an hasi ziren lanean eta, beraz, Ander eta Maribelek ez zuten horrelako entitatek erabili euren espediente aurrera eramateko. Ordurako Kolonbiak bazuen esperientzia adopzio gaietan, prozesua ondo antolatua zuen eta hizkuntzaren trabarik ere ez dago kasu horretan. Arrigorriagako bikoteak ez zuen haurraren adin edo sexu aldetik eskakizun berezirik egin; haurra baldintza fisiko eta psikiko egokietan egon zedin besterik ez zuten eskatu. Eta Kolonbian, beste leku batzuetan ez bezala, hori lor daiteke, Canguro izeneko programa baten bitartez, haurrak, adoptatuak izan bitarte, familietan egoten baitira. Beraz, Nahikari baldintza egokietan eta hilabete gutxirekin iritsi zen hona eta horregatik ez du adoptatua izateak ekar ditzakeen ondorio fisiko nahiz psikorik izan bi urte hauetan.

Nahikari gaztea da oraindik adoptatua dela ulertzeko, baina bere 4 urteko anaia Asierrek badaki dagoeneko arreba txikia Kolonbiatik etorri dela eta ez zela Maribel amaren sabelean sortu. Denborarekin naturalki Nahikariri ere adierazteko asmoa dute.

Kasu berezi hau ezagututa norbaitek galde dezake: bata biologikoa izanda eta bestea adoptatua, berdinak al dira bi seme-alabak gurasoentzat? Asierren kasuan haurdunaldia eta erditzea bizitzea garrantzitsua izan zela ez dute ukatzen, baina harremana bera odola baino garrantzitsuagoa dela diote. Garbi esaten dute biak berdin tratatzen eta hezitzen dituztela. *"Familia bat gara, eta desberdintasunen gainetik maitasuna gailentzen da"* ●



■ Maribel Ortiz eta Ander Roman euren bi seme-alabekin: Nahikari (adoptatua) eta Asier (biologikoa).

Kasu berezi hau ezagututa norbaitek galde dezake: bata biologikoa izanda eta bestea adoptatua, berdinak al dira bi seme-alabak gurasoentzat? Asierren kasuan haurdunaldia eta erditzea bizitzea garrantzitsua izan zela ez dute ukatzen, baina harremana bera odola baino garrantzitsuagoa dela diote. Garbi esaten dute biak berdin tratatzen eta hezitzen dituztela. *"Familia bat gara, eta desberdintasunen gainetik maitasuna gailentzen da"* ●

rako EBN laguntza ekonomikoa izango badu ere, denbora beharko du eskakizunetara egokitze eta bitarte horretan adopzioak etetea erabaki du bertako gobernuak. Ondorioz, Espainiako Estatuan 2.000 bikote inguru bat-batean jokoz kanpo geratu dira, kasu batzuetan 3 edo 4 urte tramitetan pasa ondoren. Horietako batzuek berriro hutsetik hasi eta beste herrialde batera jotzea erabaki dute. Beste batzuek, ordea, nahiago izan dute Errumanian gauzak noiz konponduko zain geratzea.

Indian ere adopzioa konplikatu egin da azkenaldian. Egundak, 3-4 urteko haurra adoptatzeko prozesuak laupabost urte

iraute du (barne adopzioaren pare, beraz). Indiak adopzio espediente guztien sarrera CARA izeneko erakundearen zentralizatua du eta ECAI (Nazioarteko

□ **Adopzioarako eskaera egiten dutenen artean gehienak bikoteak izan ohi dira (%95).**

Gainontzekoak guraso monoparentalak dira, gehienak emakumezkoak

Adopzioarako Elkarre Laguntzailea) baten bitartekaritza derrigortzen du. Baina haurrak saltzen ote ziren hainbat salaketa izan dira eta horrek epeak asko luzatu ditu.

Atzerrira joateko aukera ere, beraz, zailtzen ari da. Hala ere eta Eguzkitzak esan digunez, *"duela urte batzuk adopzioan aitzindari izan ginenok bestelako arazoak topatu genituen. Administrazioaren ezjakintasunarekin borrokan aritu ginen, legeria ez zegoen garatua... baina aurrera egitea lortu genuen"*. 1996an eman zen lege garapenetik hona gauzak hobera egin badute ere, oraindik administrazioak zer hobetua baduela kritikatu du Ume Alaiako idazkariak.



■ ECAI: haur eta gurasoen arteko bitartekaria

ECAI bat (Nazioarteko Adopzioarako Elkarre Laguntzaila, gazteleraz) nazioarteko adopzio prozesuan erreferente garrantzitsua da, berez derrigorrezkoa ez bada ere. Atzerriko ume bat adoptatu nahi duten gurasoek, behin administrazioaren eskutik Egokitasun Ziurtagiria lortuta, hauraren jatorrizko herrialdeak ezartzen dituen eskakizunak bete behar dituzte. Bidaia luzeak, hizkuntz arazoak, trami-teak... sarritan adoptatu nahi duenari ezinezko egiten zaio hori dena bakarrik betetzea eta bitarteko bat behar izaten du. Bitartekaritza lan hori burutzeko sortu ziren ECAIak. Adin txikikoen babeserako eta, horrekin lotuta, nazioarteko adopzioaren inguruko legeria 1996an garatu zen Espainiako Estatuan, Hagako Hitzarmenaren ondorioz, eta egun alorraren eskuduntza autonomia erkidegoek dute. EAEn urte bereko abenduaren 24ko 302/1996 legeak arautzen ditu ECAIak. Bertan zehazten dira erakunde hauen baldintza eta ezaugarriak.

Besteak beste, entitate hauetako bakoitzak gutxienez hiru profesionalen osatutako talde multidiziplinarra behar du: zuzenbidean lizentziatu bat, psikologo bat eta gizarte langile bat. Bestalde, ECAIek irabazi asmorik gabeko erakundeak izan behar dute. Horrek ez du esan nahi euren bitartekaritza lana doan egiten dutenik, hainbat gasturi aurre egin behar bai-

tiote, derrigorrezkoak diren hiru profesionalen soldatatik hasita.

Entitate hauek, gainera, adin txikikoen babes eta adopzio legeak ezagutu eta bete behar dituzte, nazioartekoak, bertakoak zein haurren jatorrizko herrialdekoak. Hauraren adopzio-agatik konpentsaziorik ez dagoela ere ziurtatu beharko dute.

Hasieran esan bezala, haur bat adoptatzeko orduan ez da ezinbestekoa ECAI batera jotzea. Baina herrialde batzuek, Indiak esaterako, bertako haurrak adoptatzeko ECAI baten bitartekaritza derrigortzen du. Erakunde hauetako bakoitzak herrialde jakin batekin edo batzuekin lan egin ohi du.

Duela gutxi arte 10 ziren EAEn adopzioan jarduteko baimena zuten ECAIak. Azkenaldian, ordea, Indiako adopzioak asko zaildu dira, hauen epea luzatu egin da eta Indiarekin lanean jarduten zuten EAEko ECAIek, gastuei aurre egin ezinda, baja eskatu dute. Azkena egoitza Donostian duen Haurralde Fundazioa izan da. Fundazio honek tramitean zeuzkan adopzioekin lanean jarraitu du Eusko Jaurarlitzaren dirulaguntzarekin. Egundak ACI (Txina), ANDAI (Errumania), Mimo (Bulgaria), Asociación Navarra Nuevo Futuro (Peru), ASEFA (Brasil, Kolonbia, Peru, Honduras eta Errumania) eta ADECOP-Euskadi (Errumania, Kolonbia, Peru eta Bolivia) dira EAEn lan egiten dutenak ●

EGOKITASUN ZIURTAGIRIA.

EAEn administrazioaren esku dago egundak adopzioarako giltza: Egokitasun Ziurtagiria. Foru Aldundietan eskaera eginda, bertan frogatzen dituzte (Bizkaian 6 hilabete itxaron behar da, Gipuzkoan 2 eta Araban hilabete eta erdi). Ziurtagiria eskuratzeko hiru frogak pasa behar dira. Lehenean, adoptatu nahi duenari elkarriketa sakona egiten zaio. “*Nolabaiteko ‘hirugarren gradu’ ezartzen dizute. Jaio zinenetik gaur egunera arte, zure bizitzaz egin daitezkeen galderak posible guztiak egiten dizkizute*” dio Eguzkitzak. Galdera horiei erantzun eta erantzunak agiriaren bitartez frogatu behar ditu elkarriketatuenak. Bigarren pausoa, frogak psikologikoa da, pare bat ordutan erantzuteko 300 bat galderako ohiak izatera testa. Azkenik etxera bisita egiten dute, haurra biziko den tokiak arau eta baldintza batzuk betetzen dituela ziurtatuz. Eskaera bideratu dutenen gehiengoak frogak hauek gainditu, eta beraz, ziurtagiria lortzen du. Horietatik gehienak bikoteak izan ohi dira (%95 inguru) eta gainontzekoak guraso monoparentalak, gehienak emakumezkoak. Bikote ezkongabeen kasuan bietako batek eskatu eta berau soilik izango da ofizialki guraso.

Berdin bikote homosexualtan; teorien adopzioz ezin dutenez egin homosexual gisa, praktikan bietako batek egin beharko du adopzioa, beti ere bere joera sexuala administrazioaren aurrean agertu gabe.

Behin Egokitasun Ziurtagiria eskutan, jatorrizko herrialdean aurkeztu behar da.

□ Berez haurrak ez dira erosten, baina prozesuan gastu ugari dago, trami-teak direla, abokatu bat edo ECAI bat ordaindu behar dela, bidaiak... Orotara 12.000 euro baino gehiago ordaintzea gehiegizkotzat jotzen da

Eta orduan herrialde bakoitzak bere baldintzak eta eskakizunak egingo ditu. Herri batetik bestera desberdintasunak badira ere, lanaren eta baldintza ekonomikoaren inguruko ziurtagiriak, etxebizitzari dagokionak, familia eta osasunari buruzkoak eskatzen dira. Horiek guztiak lortu, batean

eta bestean zigilua ipini, behar den kasutan jatorrizko herrialdeko hizkuntzara itzuli... “*Berez ez da lan zailegia, baina egin egin behar da eta denbora asko ematen du*” Ume Alaiako idazkariaren esanetan. Eta denbora horretan, espedientearen jarraipena egitea ez da beti posible; norbait behar izaten da, abokaturen bat, jatorrizko herrialdean eta ECAI batengana jotzeko aukera ere badago, derrigortua ez bada ere (ikus goiko koadroa). Azkenean, eskaera egiteak haurra lortu bitarte batez beste bi urte edo bi urte eta erdi inguru pasatzen dira. Epe luzea da, baina beti ere barne adopzioan baino askoz laburragoa. Horregatik etorri da azken urteotan nazioarteko adopzio eskaeren booma.

Denboraz gain, dirua ere behar da adoptatzeko. Berez, haurrak ezin dira erosi, noski, baina prozesuan gastu ugari dago, trami-teak direla, abokatu bat edo ECAI bat ordaindu behar dela, bidaiak... Ume Alaiaren irizpideen arabera, adopzio-arengatik orotara 12.000 euro baino gehiago ordaintzea gehiegizkoa da. “*Baina nor gara gu inori esateko 20.000 euro ez gatzatzeko haur bat lortzeko, familia bat egiteko? Prezio exageratua iruditzen zaigu, eta norbaitek probetxua aterako duela, hemengo abokatuak, hangoak, haurtzain-*



■ Txinak adoptatzeko haur kopurua nabarmen jaitsi du azken urtean.

degiak... Baina adoptatu nahi duenak, kopuru hori badauka, eskubide osoa du horretan gastatzeko”.

AZKENIK ETXEAN. Beraz, denbora, dirua, pazientzia eta gogo handia behar dira ume bat etxera ekartzeko. Henrike Eguzkitzak ederki daki hori, Ume Alaiako kide guztiak bezalaxe, bera ere haur adoptatuen guraso baita. Haizea eta Itxasok 7 eta 5 urte dituzte orain. Eguzkitzak eta bere emazteak Nikaraguatik ekarri zituztenean, 3 urte eta 9 hilabete besterik ez. Bi haur eskatu zituzten, berdin zitzaizen zein sexu-koak, eta bi ahizpa eman zizkieten. Haiek aukerarik egin ez bazuten ere, “gauza bat dugu oso garbi: haurraren sexua eta gutxi gorabeherako adina aukeratzeko, eta haurra baldintza psikiko eta fisiko egokietan jasotzeko eskubidea daukagu”. Saiatu, barne adopzioarekin saiatu zen lehenik bikote hau, baina hiru urteko itxaronaldia- ren ondoren, aukera hau baztertu eta nazio-artera jo zuten. Espainiako 1996ko 1. Legea (adin txikikoen legea) jaio berri zela, EAEko administrazioaren informazio eskasiari egin behar izan zioten aurre. “Oso garai gogorak izan ziren”.

Egun egoera hobe dela onartuta ere, funtzionario batzuen jarrera kritikatzan dute oraindik: “Duela 30 urteko adopzio moldeetan geratu dira eta hori ez da ona egungo adopzioarentzat”. Beste gabezia bat ere ikusten diote administrazioari: behin adopzioa lortuta haurrei laguntza psikologikorik ez ematea. Haurrak, 5 urte,

□ Haurrak egoera berezia bizi izan du adoptatua izan baino lehen. Gurasoak sarri harritu egiten dira haurren erreakzioen aurrean

2 urte edo hilabete gutxi batzuk izan, egoera berezia bizi izan du adoptatua izan baino lehen. Bizikizun horiek gogoratu gabe ere, askotan subkontzientean egoten dira. Gurasoak sarri harritu egiten dira haur horiek izaten dituzten erreakzio ulertezi- nen aurrean. “Zauri horiek sendatu egin behar dira, bestela nerabazarora iristean sor daitekeen cocktail-a lehertu eta dena



■ Boliviako Cochabambako Salomon Klein zentruko haurra. Boliviako haurren adopzioa ez da murriztu.

pikutara joan daiteke. Eta gurasook ezin dugu hori onartu”. Besteak beste, haurrari adoptatua dela noiz eta nola esan ere jakin behar du gurasoak. Horregatik guztiagatik, haurrak adoptatzen dituzten gurasoen beste hainbat elkartek bezala, Ume Alaiari garrantzia handia ematen diote formazioari. Gurasoen Eskola delakoa sortu dute, gurasoei informazioa eta laguntza eskaintzeko, psikologo edo pedagogoeekin hitzaldiak eta solasaldiak antolatzen dituzte...

Desberdintasunak oso handiak ez badira ere, guraso hauek garbi dute familia adoptiboak eta biologikoak berdinak direla esatea ez dela zuzena. Euren haurrak adoptatuak dira, eta hori betiko izango da. Erreportaje honetan ageri diren haurren argazkiak ederrak dira, baina gero errealtatea ez da beti hain polita eta erraza izaten. Solasaldiaren hasieran, adoptatzeak zer esan nahi duen garbi jakin behar dela esan digute. Eta gure hizketaaldia amaitzeaz dela gauza bera errepikatu digute: “Adopzioa ez da pape- rak betetzea, tramiteak egitea... Prozesu hori gure bi urteko haurdunaldi berezia besterik ez da. Benetako adopzioa haurra etxera iristen denean hasten da” ●



Enfances & Familles D'Adoption (EFA64) elkarteak -Haurrak eta Adopziorako Familiak- bere biltzar nagusia burutu berri du Biarnoko Saliese (Salies de Béarn) herrian. Kari honetara, Ipar Euskal Herriko nahiz Frantziako adopzioaren gaia amini bat gehiago ezagutzeko parada izan dugu.

FRANTZIAKO ESTATUAN ADOPZIOAK TRADIZIO LUZEA DU



ENFANCES & FAMILLES D'ADOPTION

■ EFA64 elkarteak Biarnoko Saliese herrian buruturiko azken biltzar nagusia.

Pirinio Atlantikoak departamenduko EFA64 elkartearen azkeneko biltzar nagusia hil honetako 10ean burutu zen. Francine Pradier da elkarteko presidentea eta Enea Venaille idazkari nagusia. Enea Venaille eta Claudine Testemale elkartekideekin bildu gara Frantziako Estatuaren adopzioaren gaia ezagutu aldera. Biak dira haur adoptatuen amak: "Izan ere, elkartekide guztiak haurrak adoptatu ditugun pertsonak gara", zehaztu digute. Seme-alaba adoptatuak ukan ahal izateko honako baldintza hauek bete behar dira: "28 urte baino gehiago izatea eta Estatuako Zerbitzu Sozialen aldetik onespena. Psikologo batekin nahiz gizarte laguntzaile batekin azterketa bat burutzen da eta berauek erabakitzen dute onspena ematea edo ez. Une horretatik hasten da eskaera tramitatzen edo izapi-

deak bideratzen. Onspena adoptatzeko lehen urratsa besterik ez da, alabaina".

Adopzioa gauzatzeko bidean, pertsona interesatuen egoera ekonomikoa ez da garrantzizkoena, estatuaren aldetik ez da

□ **"Adoptatzeko 28 urte baino gehiago eta eta Zerbitzu Sozialen onspena behar da",
E. VENAILLE eta C. TESTEMALE**

exijentzia zehazturik. Familiek edota bikoteek egoera ekonomiko normala izaten dute komunzki: "Gerta daiteke, une batez, bikote bat langabezian gelditzea, horrek baina, ez du oztopatzen haurra adoptatzeko onspena. Estatuak ez du jartzen diru irabazpen maila bat adoptatzeko", adierazi digute Claudinek eta Eneak.

Ezkongabeak izanda ere adoptatu daiteke. Alta, bada, bikote ezkongabeek ezin dute bien izenean haurra adoptatu; bikote

nak izatera pasatzen dira.

Edonola ere -EFAko kide hauen erranetan-, Frantziako legeak familiaren bilakabideari segimendu ona egiten dio. Frantzian duela mende batetik tratatu da adopzioaren gaia eta horrek zantzu on bat utzi du. Eneak orain 27 urte adoptatu zuen, Claudinek, berriz, orain gutxi. Adopzio moldeek eboluzionatu dute eta onerako bilakaera bat eman dela diote biek.

Adopzioaren prozesuak bere gorabeherak ekartzen ditu berekin. Haurra estatutik beretik heldu delarik ez dira ezagutzen bere datu guztiak: nortzuk diren bere guraso biologikoak hala nola zein den bere jatorria, adibidez. Atzeritik datozen haurren kasuan, are zailagoa izaten da. Elementu batzuk ezagutzen dira, haurren argazkiak, kasu, baina ez datu guztiak inondik ere. Datu horiek ezagutzea izaten da elkartearen lehen zeregina.

ezkondu baten izenean egiten den bezala, kasu. Legeak ez du onartzen ezkondegabeko pertsona bien izenean adopzioa gauzatzea eta elkartea eskubide horren alde borrokatzen ari da gaur egun: "Erdietsi gabeko eskubidetzat jotzen dugu berau". Legea ez da berdin bikote guztientzako, beraz. Konkubinatan bizi den bikoteak desmarxa edo gestio berezi bat egin behar du. Bikote tradizionaleen kasuan, berriz ezkontzen badira, bakoitzaren haur biologikoak ezkondu berri bie-

□ Onespena jaso ondoren, garai inportanteena eta gogorrena dator.

Izan ere, onespena izan arren, beti ez da haurra adoptatzea lortzen

Ume bat adoptatu nahi duten pertsonen galdera eta kezka ugari izaten dute. Ez da beti erraza haurraren hainbat aspektu ezagutzea. Elkartea, nahita ere, ez da iristen berauek ezagutzera. Honela diosku Claudinek: *"Elkartearen lehen betekizuna haurra adoptatu nahi duten familia, guraso edo bikotearekin biltzea da. Adopzioa ezagutzen duten familiekin esperientziak konpartitzen dituzte, bidea egiten laguntzen diegu"*.

ONESPENA LEHEN URRATSA.

Onespena lehen urratsa dela aipatu digute solaskideek. Estatuak onespena emanda ere, onespena ukan izanak ez du esan nahi haurraren adopzioa gauzatua dela.

Alegia, adopzioaren lehen urratsa eskaeraren oniritzia jasotzea da. Berau, psikologikoki, sozialki eta ekonomikoki pertsona orekatua eta egonkorra dela frogatua den unetik jasotzen da. Honen ondotik bigarren fasea dator: *"Fase hau, bereziki konplikatu da haurra beste herrialde batzuetatik datorrenean. Hau da, adoptatzen duten pertsonen soslai ezberdinak dituzte eta baldintza ezberdinak egokitu behar dute"*, argitu digu Enea Venaillek.

Erran nahi baita, bikote bakoitzak nortasuna eta soslaia ezberdinak osatzen dituztela eta adopzioak ere horren arabera egokitzen direla: *"Hots, onespena ez da adopzioaren sinonimoa"* zehaztu digute aho batez Claudinek eta Eneak.

Onespena jaso ondoren, garai inportantea eta gogorrena dator. Izan ere, onespena izan arren, beti ez da haurra adoptatzea lortzen. Eta ez bikoteak baldintzak betetzen ez dituelako, tarteko zirkunstantzia asko dagoelako baizik: *"Garai horretan elkartearen lana funtsekoa da. Hor segimendu on bat burutu beharra dago. Esaterako, eskaera bikote batek eginga izan daiteke, pertsona bakar batek, edo seme-alabak dituen familia batek, baita lehendik haurra adoptatu*

duenak eta bigarrenaren esperoan dagoenak. Beraz, oso inportantea da garai hau, garai baikorra eta konstruktiboa izan behar du".

Itxaron egoeran, gerta daiteke haurra azken unean ez etortzea, gaixo dagoelako edo zendu delako. Badaiteke ere, bere guraso biologikoei berriz ere hartzea. Itxaron zuten haurra gabe azken unean gelditzea oso gogorra da psikologikoki. Kasu horietan, lan afektibo handia egin behar da.

Kontuan hartu behar den beste aspektu bat adoptatu dutenen adina da. Bikote gazteek haurtzarora jotzen dute beti. Bikotea zaharxeagoa denean -40 urte ingurukoak, kasu- adin gehiagoko haurrak jasotzen ditu. Helduago direnek, berriz, haur helduenak adoptatzen dituzte. EFA64 elkartearen bidez, 8 urteko bi haur adoptatuak izan dira berriki.

Haurrak adoptatzearen xede nagusia familia osatzea da. Haurra adoptatzeko adinaren legea aldatuz joan da. Hasieran, 40 urte izan behar zen. Gero, adina 35 eta 30 urteetan finkatu zen. Orain, berriz, 28 urtera arte jaitsi da haur bat adoptatu ahal izateko adina. Emankortasun eza ezagutzeko bitartekoek adinen aukera apaldu dute. Garai batean, haurrak munduratzeko "bitarteko laguntzaileak" erabiltzen ziren eta bikoteek beranduago arte itxaroten zuten haur biologikoa izateko. Gaur egun denetarik dago. Emankorrak izanagatik badaude ere adoptatzen dutenak ●



■ Enea Venaille, EFA64 elkartearen idazkari nagusia.

■ Enfances & Familles D'adoption

"Gero eta gehiago dira umezurtzak"

Enfances & Familles D'adoption elkartea (EFA) Frantziako Estatuko federakuntza bat da. Departamendu mailan antolatua daude eta 92 elkarre dira egun. Frantzia, 9.000 familia eta 100.000 engaiatuak izan dira adopzioan mugimendua sortuz geroztik. Elkarreak ez du adopzioa ekimena erruki gisara hartzen, zerbitzu publiko gisa baizik. 1984ko arazoaren 5az geroztik lege dekretuz ezagutua da.

Pirinio Atlantikoak departamenduan, EFA64 izenarekin ezagutua da elkartea. "L'echo du petit prince" izeneko agerkaria argitaratzen du. 2001. urtean, 52 ume izan ziren adoptatuak departamendu honetan. 52 hauetarik 6 umezurtzak ziren eta 46 beste estatuetatik etorriak: Kolonia (9), Etiopia (6), Letonia (4) eta Bulgaria (3), konparazione.

Estatu mailan, berriz, honako hauek dira azken urteotan ezagutzea eman diren haur adoptatuak. Kopuru hauek beste estatuetatik etorritako haurrei dagokie soilik: 1999an: 3.528; 2000an: 2.963. 2001. urteko kopurua zehaztu gabekoa da oraindik. Ageri denez, kopuruaren murrizte bat dago. Adoptatuak diren haur umezurtzen kopurua 900 ingurukoa da urte bakoitzean. Arrazoiak, jatorrizko estatuetan dagoen gatazka eta gerren ondorioz gelditzen diren umezurtz kopurua handitu izana.

Hona, 2001ean, Frantziako Estatuan adoptatuak izan ziren haurren jatorriak eta kopuru batzuk:

- ✓ Rumania: 370
- ✓ Kolonia: 270
- ✓ Guatemala: 245
- ✓ Etiopia: 228
- ✓ Kanboia: 228
- ✓ Madagaskar: 213
- ✓ Bulgaria: 173
- ✓ Haiti: 167
- ✓ Txina: 105
- ✓ Errusia: 104 ●



Mikel Garmendia

“Pertsonaiak lantzeko euren antzeko jendea dut eredu”

P E R F I L A

Familiako arrandegian makina bat kontu eta komeri entzungo zituen, gidoilaririk deskalabratuenari ere sekula bururatu gabeak, “prezixamente”. Saltzaile edo “biajante” lanetan ere aritua dela antzematen zaio, oso ondo saltzen baitigu aldiro bere pertsonaia berria: Coca-cola botilan ardoa eskatzen duen ertzaina orain, Benidormeko hondartzan sonbrila eta tunbonarekin andreari ezin segi dabilen senar inuxentea gero... Bere buruaz ere, beste hainbesteko umorez hitz egin digu.

Testuak: Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre / Argazkiak: Alberto Eloseg

Antzerkian hasi aurretik saltzailea zinen. Saltzaile lanak erakutsiko zizkizun aktore izateko behar diren trebetasun batzuk...

Noski, saltzailearena ere pixka bat aktore lana izango da. Hor engainatu beharra dago, beste pertsonaren ariman sartuta, askotan zerorrek sinesten ez

duzun gauza saldu behar da-eta. Aktore izateko forja bezala ez dago gaizki, ez!

■ Zure buruarekiko konfiantza zerk ematen dizu, testua buruz jakiteak, ala estuasunetik irteteko gai zarela jakiteak?

Testua buruz jakinda eraman behar duzu goitik behera, bestela jai daukazu. Baina ateraldi eta inprobisazio gutxi egi-

ten dugu, jendearen inpresioa askotan bestelakoa bada ere. Gainera horixe da aktoreen erronka, jendeak mementoan sortu den gauza bat dela pentsatzea, naturaltasun horretara iristea. Tarteka aldaketa txiki batzuk sartzen dituzu antzerkian zehar, momentua ikusi duzulako, edo publiko berezia delako eta ikusten duzulako zati honek gehiago funtzionatuko



duela eta beste hura azkartzea komeni dela.

■ **Ikuslegoaren arabera, antzerkiaren erritmoa egokitu egin behar izaten da beraz...**

Bai, baina hala ere gehienetan zuk aldeztatik badakizu noiz egin beharko duzun pausa eta noiz esan beharko duzun testu guztia segidan, ezagutzen

duzulako jendearen erreakzioa zein izango den. Beti eraman dezakezu sorpresa bat ikuslego mota batekin, baina normalean, "gag" batek funtzionatzen badu hemen, Beasainen ere funtzionatuko du. Badakizu une horretan algarak entzungo direla eta isilune bat egin beharko duzula, hurrengo esaldia segidan botaz gero galdu egingo delako. Esperientziaren

poderioz ikasten da hori.

■ **Jendeak eszenara irten aurretik kontzentrazio teknikak-eta egiten ditu. Zu ere horietakoa al zara?**

Ez, ni ez naiz horietakoa. Nik uste askotan itsura pixka bat ere izaten dela hori, lagunen aurrean itxura egiteagatik-edo. Noski, estreinaldiko garaian, artean zure paperarekin zalanza gehixeago

BIZITZAREN PASARTEA

Elena Irureta eta bioi polita gertatu zitzaigun. Ikastaro batean geunden, eta eskatu ziguten binaka jarrita nahi genuen antzerkiaren zati bat interpretatzeko. Guk Dario Forren obra bat hartu genuen: "Pareja abiarta". Obra komiko bat da. Senarra galtzaundi bat da, eta emazteak, nazkatuta, amenazu egiten dio: bere burua patioko leihotik botako duela, eta pistola bat eramango duela gainera. Hartara, agian kolpearekin hilko ez denez, bidean bere buruari tiro joko dio. Aulki baten gainean jartzen da emakumea, leiho ondoan, eta gizona saltoa eragozten saiatzen da. Gizonak banketatik beldu, eta mediak jaisten dizkio beheraino. Eszena hori nire etxean entsaiatzea pentsatu genuen, amaginarreba testigu jarrita. Baina pistola eta mediak behar genituen. Joan gara denda batera, eta lehenengo gezurretako pistola bat erosi genuen. Gero mertzeriara, mediak erostera. Neska gazte bat zegoen dependienta. Mediak eskatu, eta bark: "Ze kolorekoak?". "Edozein, atera nahi dituzunak, berdin digu", guk. Dependienta harrituta. "Eta ze tailatakoak?" berak, eta guk "ba, ez digu axola, edozein". Dependienta erabat harrituta. Azkenean atera dizkigu batzuk, eta ordaintzera nindoala, Elenak niri: "Ez, ez, ezta pentsatu ere! Hau nik ordainduko dut, pistola zuk ordaindu duzu-eta!". Dependienta larri, histerika: "Ez, ez, utzi, ez ordaindu, benetan, lasai eraman, aio, aio!"

BERE HITZETAN

“Ofizio honek badu bedeinkazio bat: ez zara sekula zaharra. Osasuna duzun bitartean lan egin dezakezu eta hori ez dago ordaintzerik”.

ARGIA, 1996-06-02

“Nik kanpoan lan egiteko handicap handia daukat, nabaritu egiten zaidala euskalduna naizela gazteleraz aritzen naizenean, alegia”.

ARGIA, 1996-06-02

“Lan honetan norberak ez du aukeratzen, zu aukeratzen zaituzte bestee”.

Mikel Garmendia. Antzerkia zainetan (Pako Aristi, 2001)

“Klaseak ematen ez nintzateke sekula ausartuko, ez afizionatu mailan, ezta umeeekin ere. Nik beste bati esan ‘hau horrela ez duzu egin behar, honela baizik’ ez nuke jakingo eta ez nintzateke ausartuko inolaz”.

Mikel Garmendia. Antzerkia zainetan (Pako Aristi, 2001)

“Memoria muskulo bat da, eta lantzearen poderioz desaroilatu egiten da. Nik uste gaur egun memoria inoiz baino hobea dudala”.

Mikel Garmendia. Antzerkia zainetan (Pako Aristi, 2001)

“Ogibidea telebista da. Antzerkian sormenerako leku gehiago dago, gaititu beharreko erronka txikiak daude”.

ARGIA, 1996-03-10



duzunean, halako mementotxo bat behar da nor bere buruarekin lasai egoteko. Baina ni oso lasaia naiz berez, eta behin emanaldi batzuk eskainita, niri tokatu zaizkidan lagunekin zirikan ibili izan gara hasi aurreko bost segundora arte. Elena Irureta-eta horiekin nola kontzentratu bada?

■ **Antzerkian hasi zinenen 116 kilo zenituen, eta kolpean galdu omen zenituen...**

Legionela harrapatu nuen, eta horrek bost hilabeteen eduki ninduen oheari josita. Denbora horretan 40 kilotik gora eramane zituen, ez dakit haizeak edo Gure Jainkoak edo zeinek, baina mesede pixka bat egin zidan behintzat. Trakeotomia bat egin zidaten, eztarrian hodia sartuta ere egon nintzen, eta horiek denak ahots sokak mugitu egin zizkidan. Harrezkero halako ahots berezi bat gelditu zait.

■ **Gorputza eta ahotsa aldatzearekin batera, eskaini dizkizuten pertsonaiaak ere aldatu al dira?**

60 kilotan gelditu nintzenean, lehenengoz pentsatu nuen “akabo, nire egin-kizunak joan dira hemen”. Baina ez da hori suertatu. Kiloekin edo kilorik gabe bagabiltza behintzat. Ahots honek ere nik uste halako berezitasun txiki bat eman diola nire interpretatzeko moduari, edo

behintzat nik egin ditudan pertsonaiei.

■ **Eszenategira irteten zaren aldiro, pentsatzen dugu: “Hara! Mikel Garmendia!”. Baina aldiro sinesten dugu zure pertsonaia berria. Nola lortzen da desdoblatze hori?**

Hori da bada erronka! Pertsonaia beti norberegianatu egin behar da, zure barrura ekarri. Nahiz eta ikusleek esan “hau beti Mikel Garmendiarena egiten ari da”, nik uste aktore gehienek egiten dutela hori. Pertsonaia zure arimara hurbildu eta zuretik zertxobait eman behar diozu. Hark ere zerbait emango dizu, noski.

Agian pertsonaia horrek ez du zerikusirik zure izateko moduarekin eta zure senarekin. Horregatik egokitu egin behar duzu zure nortasunera, zure esperientziatarra.

■ **Jendea oso identifikatua sentitzen da zure pertsonaiaetan. Askotan 3. pisuko bizilagunak akordatzeko gara...**

Batzuk esango dute nahiko utzia naizela, baina niri pertsonaia gustatzen zaidanean, ereduak hartu behar ditudanaz kontzientziatzen naiz. Pertsonaia horregandik hurbil dagoen jendearengan fijatu behar naizenaz kontziente naiz. Adibidez, “Kareletik” filma Orion egin genuen. “Balanxas”en papera egin behar nuen, eta akordatu nintzen bazela Orion bertan gizon bat, berezi xamarra zena.

“Beti gustatu zait despistatu plantak eginez jendearen komentarioak entzutea, benetako iritzia jakiteko”

- **Jaio:** Ordizian, 1945. urtean.
- **Bizi:** Donostian.
- **Aktorea**
- 36 urterekin Antzerti Eskolan sartu zen. Urtebetera, beka baten bitartez, buru-belarri sartu zen aktore ikasketatan eta bere saltzaile lana utzi egin zuen. Aktore profesionalen lehen belaunaldikoa da.
- **Antzerkia:** 13 obratan parte hartu du. Horien artean daude "Aspirina para dos" (1985), "Ama begira zazu" (1987), "Agur Eire Agur" (1988) eta "El florido pensil" (1996).
- **Zinea:** 22 filmetan hartu du parte. Besteak beste, "La conquista de Albania" (1982), "The Hite" (1982), "Kareletik" (1985), "Maite" (1994), "Airbag" (1996) eta "Visionarios" (2000).
- **Telebista:** ETB1, TVE1 eta Kataluniako TV3 kateetako hamaika telesailetan egin du lan: "Bai Horixe", "Hau da AU", "Jaun eta jabe", eta "Bi eta bat" dira horietako batzuk. 1994az geroztik, Goenkalen dihardu.
- **Sariak:** Aktorerik onena izendatu zuten Cartagena del Mar-eko Itsasoko Zine Topaketetan, 1987an, "Kareletik" filman egindako interpretazioagatik. 1998an, ETB1eko Iparragirre saria jaso zuen, Goenkalen egindako lanagatik.

Beti kuriositatea sortarazten zidan, eta nire lana haren keinuetan-eta oinarritu nuen. Azkenean bizipenetatik hartu egin behar duzu.

■ **Umoreko pertsonaiak landu dituzu gehienetan. Esparru horretara mugatua sentitu zara?**

Ez dut esango mugatu egin nautenik, baina erregistro horretan ikusi nau zenbait jende. Erronka polita litzateke beste esparru batzuetan sakontzea. Adibidez tragedia asko gustatzen zait eta zenbait gauza egin izan dut, baina oso rol laburak beti.

■ **"Ama begira zazu" antzezlanak sekulako arrakasta lortu zuen. Nola lortu zenuten konexio sozial hori?**

Hasieratik jende herrikoientzat, xumearentzat pentsatua zegoen, sekula antzezlanik ikusi gabearentzat ere bai (gero mota guztietako ikuslekoa etortzen zen baina). Gure istorioak jendeari hainbeste iristeko arrazoieta bat hizkuntza izango zen. Oso hizkuntza arrunta zen, kalekoa, erdarakada askokoa. Hitz egiten den bezalaxe, azkenean. Gaiak ez ziren mementokoak, baina ikusleak berdin sentitzen ziren identifikatuak. Izan ere orain dela 40 urteko izateko modu hura edo hitz egiteko modua erabiltzen zen, eta ikusle denek zuten halako istorio edo antzekoren bat bizi izandako oroimena. Goenkalerekin gertatzen den bezala, azkenean: ez dago Arralde bezalako

herririk, baina mundu guztia akordatzen da "joño, nire aitonak horixe esaten zuen", edo "nire bi izeba horrelaxe ibiltzen ziren, marmarka beti!".

■ **Antzezlanaren aurretik eta ondoren ere, jende artera joatea gustatzen omen zaizu. Ezagun egiten den jende askok berriz jendearengandik ihes egiten du...**

Hori Joxe Ramon Soroizek ez luke sekula egingo, beste modu batekoa delako. Eta nik ez dut juzkatzen zer izakera den hobe. Baina niri beti gustatu izan zait emanaldiaren aurretik takila aldera inguratu eta zenbat jende datorren ikustea. Funtzioa bukatuta, jendea ez nion bere iritzia zuzenean galdetzen, baina beti gustatu izan zait hango zurrumurruak entzutea, jendea benetan zer iruditzen zaien jakitea interesatzen zaidalako.

■ **Jendearen komentarioak entzun izan dituzunez, zuk uste euskaraz egindako antzerkiarekiko aurreiritziak aldatu egin direla?**

Bai, asko gainera. Adibide bat jartzeko, Donostian emanaldia eskaini baino egun batzuk lehenago, ni takila aurrera hurbiltzen nintzen, despistatu plantak eginez. Gainera askorentzat ezezaguna izango zinela jakinda, han lasai sartu zenezakeen sudurra jendea zer tenpletan zegoen ikusteko. Eta lehen bati baino

Laguntzaile: euskadirratria euskadigaztea radioeuskadi radiovitoria



gehiagori entzuten nion komentario ederrik: "Qué serán estos vascos?", "vete a saber lo que será esto!". Zeren eta jende batentzat, garai batean antzerkia Madrileko jendeak egiten zuena zen: Concha Velasco, Arturo Fernandez eta Madrileko konpainiek egiten zutena. Beste dena afizionatuen kontu hutsa bezala ikusten zuten, inork ez zuen aintzakotzat hartzen. Orain zenbaitek esan izan digu nahiago duela gure emanaldia ikusi, askozaz ere indar eta freskotasun gehiago ikusten zai-gula, kanpotik etorrita antzokia beteko

dutela jakin eta konplizte hutsera dato-rron zenbait jenderi baino.

■ **Madrilen ere, gaur ikusleak beste predisposizio batekin doaz zuek ikus-tera?**

Bai, Madrilen ere hemengo berdintsu gertatu dela uste dut. Haientzat hasieran gu "probintziako" jendea ginen. Antzoki-ko antolatzaileek ere, hasiera batean ez dakit zenbateraino sinesten zuten "pro-bintziakoen" antzerkiak arrakastarik lor zezakeenik. Gaur etiketa horiek jada kendu dira, eta nahiko homologatuta

B E R T S O A

Doinua: Txoriak eta txoriburuak

**Hainbat lantegi probatu eta
azkenik taula gainera
iritsi zinen, arrakastaren
bidean zehar gainera.
Pertsonaia hain gertuko egin
dituzulako ote da?
Ez dakit baina orain arteko
emaitzaren arabera,
zure hurrengo pertsonaiaren
lagunak egingo gera**

Aitor Mendiluze

gaude. Madrilen ere zenbait jende asper-tua dago beti aurpegi berdinak edo antze-ko obrak ikusten. Eta antzerki euskaldu-nak bere errekonozimendua lortu du, ez Madrilen bakarrik, baita estatu mailako edozein lekutan ere.

■ **Madrileko antzokietako mundua beste mundu bat izango da, ezta?**

Dudarik gabe han tradizio gehiago dago antzerkirako. Bezeria zabala dute, milaka lagun joaten dira antzerkia ikuste-ra. Gainera hiri handia da hura, eta antzo-ki piloa dago. Funtzionatzen duen antzer-kia denbora luzean egon daiteke antzoki berean emanaldiak eskaintzen. Hor egon zen "El florido pensil", 5 hilabete! Nik Goenkale zela medio ez nuen joaterik izan obra hori antzeztera. Pentsa nolako arrakasta izan zuen, Donostiako jendea ere Madrilerako joan bazen, antzerki hura ikustera. Hori ez da berriketa!

■ **Antzerkian, zinean eta telebistan aritua zara. Zer ezberdintasun dago medio horien artean?**

Telebista, lagun batek dionez, "txu-rrero fabrika bat da". Nik ez nuke hainbes-te esango, baina han produktu asko atera behar da eta denbora gutxi dago. Horre-gatik ez da hainbeste zaintzen beharbada. Gauza sinpleagoak egiten dira.

Zinea berriz askozaz ere zainduagoa da, denbora gehiago eskaintzen zaio eszena bakoitzari. Horregatik da hain garestia. Kontu handia izan behar duzu, egindakoak ez baitu atzera bueltarik. Behin ontzat jotzen den eszena betirako geldituko da.

Antzerkian berriz, egun txar bat eduki

baduzu hura ahaztu egiten da, eta hurrengo emanaldian obra bera ondo egiteko aukera duzu. Eta lortzen den bat-bateko erantzun hori, txalo edo algarena, ez dizu ez zineak eta ez telebistak ematen.

■ **Hemen euskarazko filmak egin ziren bolada batean. Gaurko basamortua zerk sortu du?**

Garai batean film batzuk egin ziren hemen, halako proiektu bat egon zen, baina nik ez nuke esango "cine vasco" deitu izan zaion hori sekula egon zenik. Bai, zenbait filmetan agian aktoreak bertakoak izango ziren, baina beti kanpoko jendea ere ekarri behar izaten zen. Eta zenbait kasutan, "cine vasco" izenarekin, aktore printzipal denak kanpokoak izaten ziren, eta gero hemen bikoizten zen, edo bestela erdaraz egin erabat. "Cine vasco" hori halako tranpa moduan asko erabili izan da, diru laguntzak lortzeko bidea zelako. Baina denek ez zuten arima euskalduna. Niretzat "cine vasco" litzateke, ez aktoreak bakarrik, tekniko guztiak ere bertakoak dituen zinegintza, hemengo finantzazioekin eta euskaraz egiten dena. Tira, lortu zena lortu zen, baina zenbait jende bidean gelditu zen, ezinezko bihur zitekeelako. Eta batzuk dirua majo galdu zuten gainera.

ARGAZKI ZAHARRA



"Balantxas"en paperean, "Kareletik" filman (1985, Andu Lertxundik zuzendua). Bere interpretazioagatik "aktorerik onena" izendatu zuten Cartagena del Mar-eko Itsasoko Zine Topaketetan.

Beren borondate onenarekin proiektu honetan sartu, dirua galdu, eta zenbaitek esker txarra jaso gainera!

Herri hau oso txikia da, eta halako

"Erronka polita litzateke umorea ez den beste esparru batzuetan sakontzea"

industria bat edukitzeko ez gaude prestatuta. Hemen badaude gidoilariak, zuzendariak, teknikoak eta aktoreak, arrakasta lortu dutenak hemendik kanpora eta gainera oso onartuak eta erreklamatuak izan direnak. Hori guretzat oso pozgarria da.

■ **"Jaun eta Jabe", "Bi eta bat"...**

Telesail askok arrakasta handia izan du, agian euskaldunen oso gertuko istorioak zirelako. Gaurko telesail berriak ez al dira atzerriko eredu oso lotuta egiten?

Ni ez naiz gidoilaria eta ez naiz ausartzen inori aholku ematera. Baina denek kopiaitzen dugu denengandik. Azkenean Espainian ateratzen diren gauzak amerikarrei hartuak izaten dira. Dena, edo gehiena behin-

tzat, asmatua dago. Mundu guztian istorio berdintsuak gertatzen dira, baina beti tokiko berezitasunekin. Kontua da justu berezitasun horiek direla gehiago jorratu behar direnak, bertakotzeko.

■ **Hemendik aurrerako aktoreak telebistatik aterako al dira?**

Alderantziz izan behar luke, aktore batek antzerkia egiten hasi behar du. Antzerkia bezalako eskolarik eta forjarik ez dago. Antzerkia ondo menderatzen duenak, beste medio batzuetara egokitzeta errazago izango du. Telebistatik irten diren aktoreak, agian casting baten bidez aukeratu dituzte, eta pertsonaia jakin horretan ondo emango du. Baina baliteke gero beste gauza zeharo ezberdin baterako deitu eta porrot egitea, oinarria falta duelako ●

Bizkaiko Foru Aldundia

Gure artean euskaraz!



Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura



E Z P A

PRINTZA

EMAKUMEEN
IDAZKERA

Jon Kortazarrek "El País" en idatzitako artikulua da honakoa:

"Emakumeek idazten dutenean, gure mundua azaltzen dute. Garaiko gizakiak gara denok eta garaiak asko agintzen du, nahiz eta idazle bakoitzak bere idaztinkerak izan, emakumeen idazkerak garaia adierazten du nortasuna agertuz.

(...) Garaiak berdinak dira guztiontzako, baina garaian ditugun paperak ez dira berdinak, eta emakumeek landu egin behar izan dute gizartean toki propioa. (...)

Teresa Garbi ikerlariak, adibidez, honela deskribatu du emakumeen literaturan agertzen diren zenbait ezaugarri: subertsioaren alde agertzen dira, lehen pertsonan kontatzen dute, barne munduaren agerpena egiten delarik bakarrikzketaz, eta emozioaren bidez idazten omen dute, denboraren pertzepzioa desberdina da. Emakumeen idazkera larri-duratik sortzen omen da, dio Garbik, emakumeak oraindik ez duelako gizartean bere tokia aurkitu...

Eta arazo hori literaturan ere agertzen da. Baina iaz Durangon plazaraturiko literaturak ongi adierazi du bideak desberdinak direla emakume eta idazle direnen artean.

(...) Emakumeek idazten dutenean, ez dute desberdin idazten, ahots desberdinez ari dira, ostera.

Ahotsak dira gai eta gune. Eta entzun egiten da emakumeek idazten dutenean.

ARKEOLOGIAREN ARKITEKTURA

ARKEOLOGIAREN Arkitekturari buruzko nazioarteko mintegia egin da Gasteizen otsailaren 18tik 20ra. Italia, Espainia, Portugal eta Argentinako hirurehunik gora aditu bildu dira bertan. Santa Maria Katedrala Fundazioak, EHUK eta Zientzia Arkeologiaren Arkitekturari buruzko Historia Institutuak antolatu zuten bilkura. Gasteizen izateak badu bere arrazoiak, Arkeologiaren Arkitektura, European arrakasta duen lan sistema, Arabako hiriburuko Santa Maria katedralaren berritze lanetan abian jarri baita. Diziplina honen helburua eraikinak ikuspuntu arkeologikotik aztertzea da. Horrela, eraberritu nahi diren eraikinetan azterketa arkeologikoak egiteko erabiltzen da. Mintegian bildutakoek lan sistema horren egungo egoeraz eta etorkizunean egin beharrekoaz hausnarketa egin zuten, orain arte arkeologo eta arkitektoen artean nagusi izan den koordinazio eza gainditu nahirik.

ITSAS MUSEOAREN ESKAERA

BILBOKO Itsas Museoak datorren urtean zabalduko ditu bere ateak. Mementoz eraikuntza lanetan dihardute Euskalduna ontziolak izandako gunean. Arduradunek ordea, museo amaitua dute buruan eta nola bete pentsatzen ari dira. Horregatik jende guztiari jakinarazi nahi diote Bilboko itsas jarduerarekin zerikusia duten objektuak gus-



tura jasoko lituzketela. Oraingoz berrogeita hamarren bat pieza jaso dituzte. Besteak beste, aipatu behar dira "Portu" edo Ondarroako "Nuevo Antxustegi" itsasontziak. Itsas Museoak ordea, iraganeko ondarea biltzeaz gain, irudi, soinu edo errealitate birtualari loturiko aurrerapen teknologikoak erabiliko ditu. Hori guztia datorren urtetik aurrera ikusi ahalko dugu.

GIDOIGILEEN JARDUNALDIAK

EUSKAL Herriko Gidoigileen Elkartearen VI. Jardunaldiak egin dira otsailaren 22 eta 23an Bilbon. "Ikus-entzunezko narratiba III. milurtekoaren atarian" izenburupean ikus-entzunezko narratibaren gaur egungo egoeraz eta etorkizunaz aritu zen hainbat aditu. Aipatzekoa da EHUKo Informazio Zientzien fakultateko irakasle eta ikasleen parte-hartze aktiboa.

H I T Z B I T A N

- **Pedro Miguel Etxenikek** "Zazpika" "Gara"ren astekarian esana: "Euskarak ohorezko lekua izan beharko luke zientziaren dibulgazioan, ez ordea ikerketaren emaitzak argitaratzeko orduan. Hori alferrikako ahalegina litzateke".
- **Pako Aristik** "Deia"n: "Nire ustez jendea telebistaz nazkatzen ari da; jendea gero eta gehiago etorriko da testuen bila eta beste ikuspuntu batzuen bila. Aitortzen dena baino pisu handiagoa dute idazleek".

L A K



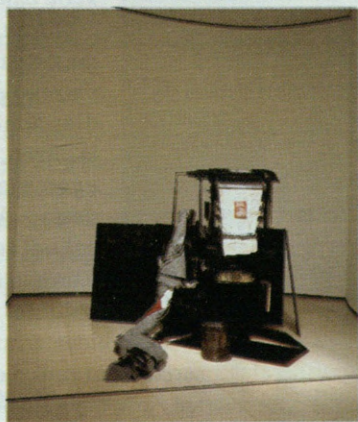
ALBERTO ELOSEGI

ANTZOKIA BERRITZEN

Donostiako Victoria Eugenia Antzokiaren berritze lanak iragan azaroaren 7an hasi ziren. Orain alboko argazkiak erakusten duen gisara aurki ditzakegu antzokiaren inguruak eta barrura sartzeko aukera badugu duela 90 urte eraikitako altxor honen tripak ikusi ahalko ditugu. Eraberritze lanek antzokiak erabilera kulturalerako zuen espazioa %22an gehitzea ekarriko dute. Horretaz gain, segurtasun, komunikazio eta erosotasun hobekuntzak egin nahi dituzte. Hori guztia Antonio Cortázar arkitektoak XX. mende hasieran diseinatutako italiar antzokiaren estiloa galdu gabe.

ERAKUSKETA HANDIAK

ARTISTA handien lanak jaso dituzte EAEko hiriburuek. Bilbon, Arte Ederretako Museoan, herrialde ezberdinetako 19 artisten argazkiak bildu dituzte "Hiri irekia" erakusketan eta Guggenheim Bilbao Museoan berriz, Bigarren Mundu Gerra osteko alemaniar artisten lanei eskainitako bilduma ireki dute (argazkietan). Gasteizko Artium museoaren plazan Miguel Navarro artista valentziarraren "Begirada", 45 metro-tako garaiera duen eskultura jarri dute. Azkenik,



GUGGENHEIM MUSEOA

- Kepa Murua poetaren ustez, "poesian diru gutxi dago, baina harropuzkeria barra-barra. Liburu bat ateratzen duzunean adrenalina igoera izugarria izaten duzu, eta has-tapenekin ahaztu egin zaitezke". Adierazpenok "Zabalik" astekarian egin ditu.
- Hasier Etxeberria idazle eta kazetariak bertsolaritzaren inguruan "Deia"n jasotako hitzak dira hauek: "Benetan aitortzen dut saio teoriko bikain askoren lekuko izatea ere egokitu zaigula garaiotan, lehenago poesia izan nahi zuena orain erretorika bihurtuta ikusteraino".



■ Julio Caro Baroja.

IZENAK

Julio Caro Barojaren "Los Vascos y la Historia a través de Garibay" liburua berrargitaratu du Caro Raggio argitaletxeak.

Jorge Oteizak Marlborough Internacional galeriarekin bost urterako kontratua sinatu du, galeriak bere lanak munduan zehar zabal ditzan.

Odile Lazkarai artista zube-rotarrak egurra eta oihana izan ditu gai nagusi atearik zabalik dituen erakusketan. Maulen dago erakusketa martxoaren 3a bitartean.

Antso IIIa Handiaren koro-atzearen milurtekoa dela-eta, kantata bat osatzeko bertso paper lehiaketa eratu dute Foro Irun XXI, Euskokultur eta Bertsozale Elkarteak.

Joxerra Gartzia, Jon Sarasua eta Andoni Egañak bat-bateko bertsolaritzari buruzko liburua aurkeztu dute. Liburu hau euskaraz, gaztelaniaz, frantsesez eta ingelesez ere kaleratu dute.



■ Jon Sarasua.

ALBERTO ELOSEGI

Makro eta mikro (kosmos)

Laurogeiko harmakadaren bukaeraz geroztik, bertako egituretan nola globaletan bizi dugun egoera kulturalen, errentagarritasun komertziala, mediatikoa eta politikoa nagusitzen da, kapitalismo aurreratuak munduko orden berrian ezartzeko baliatzen duen aldarte izugarriaz. Gai hauek guztiak errexki soma daitezke irakurketa maila guztiz desberdinetan, eremu desberdinetan eta ikuspuntu oso desberdinetatik, baina azkenean era erabakigarri batean definitzen dituzte geure nortasunean, geure "mundu honetako lekuan" edo geure ondare kulturalen eragiten duten zirkunstantziak.

Askotan mikroskopia bidez ikusten denak, "makrokosmikoa-ren" gure errepresentazio mentalaren antz handia du. Gasteizko Amarica aretoaren itxiera, mediatikoki oihartzun gutxi daukan polemika da, zerbait txikia da, baliogabea. Iritzi publikoak beste buruhauste batzuk ditu, artistek eurek beste ikusmira batzuk dituzte, politikoei agian ez dute ezagutu ere egiten, eta hala ere aurrera eramanean den prozesua, gaia jorrazteko egon den isiltasuna eta txundituta utzi gaituen amaierak beste kasu batzuk gogoratzen dizkigu, ez bakarrik politika kulturalen (beti gobernuaren eskuetan dagoen inozo bat) baita beste politika erabat desberdinetan ere, bateren batek ahaztu badu ere, horiek baitira geure harremanei eta eguneroko bizitzari eragiten dietenak.

HEMEN, Amarica kasua ezagutzea ahalbidetzen digun mikroskopiaok, makrokosmos kulturalaren erreflexu fidela ematen digu. Eta era triste batean mikrokosmoen azpian dagoena, Cornelius Castoriadis, filosofo, psikoa-nalista eta gizartearen pentsalariak bere "El avance de la insignificancia"n deskribatu bezala, gizarte garaikidean ematen den huskeria sentsazioaren handipena da, eta "gizartearen autoerrepresentazioaren eraitsiera"n egiaztatzen da.

Eraitsiera sentsazio haxe artearekiko eta pentsamenduarekiko Administrazioak dituen arduretan nabari da modu orokor batean, eta honelako zerbait nabaritu da hiri honetan ("horren lokala dena") politika kulturalen gerta-

tzen ari diren baldintzen aurrean. Huskeria eta errepre-sentazioaren eraitsiera, modu ireki batean noraez kroniko bihurtu dena, geure erreferente soziokulturalak gutxien dituen administrazioaren eraginez. Artisten elkartzeko panoramaren desagertzea larria, beti plano indeterminatua eta linbo irreal batean egon dena, egoeraren ardura-duna da baita ere. Beraz autokritika ere alor honetan...

MUSEO eta kultur makroproiektuen estrategiek,

super-artisten beharrak (edo beraien irudiarenak) eta beste arte eta kultura leherketa totalitariekin, geure eremuan oso egungoa dena, azaleratzen ari den artearen promozioa posible egingo luketen erdiko mailak lausotzen dituzte. Egia esan, Artium fundazioa Arabako arte garaikidearen erdigunetzat hartzeko ideia, Diputatuak berak azaldu zigun bezala tresna piro-tekniko eta delirio egolatrikoz gainezka zegoen elkarriketa batean, Administrazioak ideiak, aurrekontuak eta artearen jardura berrien baliabideak eguneratzeko bere betebeharraren utzikeria baino ez du ezkututzen.

"Anual Amarica"ren kasua da, artista gazteen lana bereganatzeko erabiltzen ari zen dealdia; honen albisterik ez du jasotzen, eta urteetan lozorroan egon eta gero arrisku larrian dago. Artium fundazioaren eskuetan, eta eremu artistiko ezerosoarekin lotura publikoa

galduta, artearen "pribatizazio kontzeptualaren" lanei bidea errazteko balio duten eredu neoliberalak ezartzen jarraituko dira, bizi dugun garaia-ren lekuko. Artea "arte merkatuarekin" eta "arte espektakuluarekin" identifikatzen dutenentzat izugarritzko askapena izango da. Izugarritzko askapena baita ere, oraingo uneari egokitzeko gai den politika kulturalaren ardura euren gain hartzen ez duten agintarientzat.

Eta hala eta guztiz ere, ekimen batzuk forma hartzen hasi dira, eurei dagozkien gaietan iritzia eta parte hartzea eskatzen duten hainbat hiritarren iritzi kritikoari ahotsa emateko. Amarica plataforma mikro eta makrokosmos kulturalaren behatoki bat da ●



JOSEBA OLALDE

Arturo Rodriguez Bornaetxea
Mediaz-eko kidea

***"Artium Fundazioaren
esketan, eta eremu artistiko
ezerosoarekin lotura publikoa
galduta, artearen 'pribatizazio
kontzeptualaren' lanei bidea
errazteko balio duten eredu
neoliberalak ezartzen
jarraituko dira"***

Herri musikaren txokoa da Oiartzungo Udalak eta Juan Mari Beltran musikariak elkarlanean egin duten proiektua. Besteak beste, herri musika eta herri soinu-tresnak ezagutarazteko helburua duen egitasmoa.

HERRI DOINUEN ETXEA

U rte dezente dira Juan Mari Beltranek herri musikaren dokumentazio zentro bat sortzeko asmoa zuela. Proiektua bideratzeko zenbait ate jo ostean, 1995eko udan Oiartzungo Udalak heldu zion "Herri musikaren txokoa" gauzatzeko gonbiteari. Hemengo eta atzerriko herri musikan interesa duten guztiei zuzendua, didaktikoa, ulergarria eta entretenigarria izan nahi du egitasmoak. Oiartzunen, Ergoiengo Eskola izan zen eraikinean kokatuta, zentroak martxoaren lehenean zabalduko ditu ateak. Lau atal nagusi izango ditu: soinu tresnen erakusketa, liburutegia, fonoteka eta artxiboa.

MILA SOINU TRESNA INGURU.

Laurehun bat instrumentuz osatzen da erakusketa eta beste seiehun biltegian daude gordeta. Izan ere, ez dago guztiak apaletan kokatzeko adina lekurik. Aldiro, soinu tresnak aldatuz joango dira eta ikertzaileek biltegian daudenak ere aztertzeke parada izango dute. Euskal Herriko gramofonoa, Egiptoko rababa, Kataluniako peixeta, Boliviako Andeetako moceña edota Indiako baya dira bertan ikusi eta entzun ditzakegunak. Bisitariak aurrez-aurre dituen instrumentuen soinua zein den ezagutzeko parada izanen du. Musika tresna bakoitzak zenbaki bat daukanez, bisitariak audio sistema baten

Instrumentu bakoitzak zenbaki bat duenez, bisitariak audio sistema bidez entzun nahi duena aukera dezake

bidez entzun nahi duena aukera dezake. Erakusketa taldeka edo banaka eta norberaren kasa edo gidariak lagunduta ikus



DANI BLANCO



DANI BLANCO





DANI BLANCO

daiteke. Horrela, bakarka doana kaskoez ere balia daiteke herri musikaren doinuetan barneratzeko. Metodo didaktiko honen bidez, besteak beste, atzerriko soinu-tresna askok Euskal Herrikoekin harreman handia dutela ikas daiteke. Hala nola, txirula eta danbolinaren kasua da hori. Hango eta hemengo instrumentuak elkarren ondoan kokatuko dira. Era honetara, geografikoki gerturatzen joan ahala melodiak ere gero eta berdintsuagoak direla ohartuko da bisitaria.

Instrumentu gehienak beheko solairuan kokatuko dira eta jotzen diren moduaren arabera sailkatuko dira: idiofonoak, menbranofonoak, kordofonoak eta aerofonoak. Goiko solairuan, berriz, musika taldeen araberako multzoetan banatuko dira. Txistu taldearen bitrinar, esaterako, txistua, silbotea, danbolina eta atabala egongo dira. Musika bandaren bitrinar, aldiz, haizezkoak, metalak, zuraren multzoak eta perkusioa.



DANI BLANCO

Liburutegia, fonoteka eta irudi artxiboa ere bigarren solairuan izango dira. Fonotekan, esaterako, biziki garrantzitsuak dira UNESCOk egindako herri musika argitalpenak. Musika abestua zein instrumentu ezberdinekin egindakoa aurki daiteke. Euskal Herriko eta munduko herri musikaren gaur egungo nahiz antzinako kasete eta CDak... Irudi artxiboan, berriz, marrazkiak, argazkiak eta zinema eta bideo grabaketak kontsultatzeko aukera izango da.

Zentroak ostiral eta larunbatean zabalduko ditu ateak. Eta bisita arruntak eta taldekakoak (gehienez hogeita bost pertsona) jasoko ditu. Besteak beste, ikastetxeetako eta musika eskoletako ikasleei musika klase teoriko, praktiko eta aktiboak eskaintzea da xedeetako bat. Dagoeneko, hamar talde-bisita aurreikusita dituzte. Sarrera kobratu egingo dute. Diru horrekin soinu tresnak konpontzeaz gain, hainbat ekin-tza antolatu nahi baitute. Larun-

■ Juan Mari Beltran

"Soinu tresnak ezagutzea ez da zaila, horiek erosteko dirua izatea bai ordea"

Donostian jaio bazen ere, nafarra da Juan Mari Beltran, Etxarri Aranazkoa. Zazpi urterekin hasi zen musika ikasten eta hamaika urte zituela, jadanik, musika bandan eta txistu taldean jotzen zuen. Hamabost urterekin Donostiara itzuli eta bertan jarraitu zuen Nafarroan hasitakoa. Gaur egun, txalaparta eta alboka irakaslea da Hernaniko Musika Eskolan. Herri musikaren txokoa Beltranen ekimenez jaio den proiektua da. Bertan biltzen den ia material guztia berak erositakoa da. *"Munduko musika disko eta liburu bidez joan naiz instrumentu hauek guztiak ezagutzen; zailena ez da informitzea, erosteko dirua izatea baizik"*, dio Beltranek. Gaztea zelarik, Donostia inguruko herrietan txistua jotzen lortzen zuen diruarekin hasi zen hemengo instrumentuak erosten, xirulak, dulzainak, albokak... Atzerriko soinu tresnak lortzeko, besteak beste, lan horretaz arduratzen den jendearekin jarri da harremanetan. Zenbait kanpora bidaiari joan diren lagunen bitartez eskuratu ditu eta beste hainbat, aldiz, berak erosi ditu.

"Hemendik kanpora irteten ginenean, Alemaniara, adibidez, han irabazitako diru guztia bertan gastatu nuen. Hango soinu tresnak, liburuak eta diskoak erosten gastatu nuen dena", diosku Beltranek. Euskal Herriko instrumentu asko eta asko ijitoen bidez lortu ditu nafarrak. Musikaria izateaz gain, Etxarri Aranazkoa soinu tresna egilea eta konpontzailea ere bada. Erakusketako zenbait instrumentu originalen erreproduzioak dira, Beltranek berak eginak ●



DANI BLANCO

batetan, adibidez, jende gehien biltzen den ordurako, musika emanaldiak antolatu nahi dituzte.

JOSE MARI ETA LEON BILBAO ALBOKARIEN TAILERRA. Bi tailerrekin osatua dago herri musikaren dokumentazio zentroa. Bata, lanerako

tailerra da, soinu tresna eta hots-jostailuak egiteko eta konpontzeko behar den material eta tresneriaz hornituta. Besteak, berriz, beheko solairuan kokatua, Jose Mari eta Leon Bilbaoren tailerra da. Bilbaotarrek albokak egiteko erabiltzen zituzten erremintez eta alboka zatiez osatuta dago lantokia. Gainera,

□ **Aldiro, soinu tresnak aldatuz joango dira eta ikertzaileek biltegian daudenak ere aztertzeko parada izango dute**

bisitariek diapositiba proiektore bati esker musikari hauen lanaz hobeto jabetzeko parada izango dute. Leon Bilbaotailer horretan hil zen bihotzeko batez 1990ean alboka bat egiten ari zela. Bukatu gabeko soinu tresna ere ikusgai da herri musikaren txokoa. Arteako albokaria hil zenean Juan Mari Beltranek tailerra Bilboko Euskal Museora eramatea proposatu zuen, baina egitasmoak ez zuen aurrera egerik izan. Urte batzuetara, Beltranek herri musikaren txokora eramateko eskakizuna egin zuen. Horretarako, inbentario bat egin eta Bilbaotarren Presalde baserrian originalaren pareko beste lantoki bat presatatu zuen. Etxarri Aranazkoaren ustez, gure herri musikaren bitxi bat da Jose Mari eta Leon Bilbaoren tailerra.

WWW.HERRIMUSIKA.ORG.

Herri musikaren txokoak web gunea ere izango du. Hortaz, nabigatzaileak etxetik edozein kontsulta egiteko aukera izango du. Adibidez, norbaitek erakusketan dagoen Bangladesheko gopiyantza instrumentuari buruzko informazioa jaso nahi badu, web orrira jotzea besterik ez du. Bertan, argazkien bidez soinu tresna nolakoa den ikusiko du, nork egin duen, nola jotzen den... ●

◆ JON GURRUTXAGA

www.kaixo.com

"Bar Puerto" ikuskizunaren ostean "Bitartean heldu eskutik" poesia liburua jarri du irakurleen esku Kirmen Uribek. Ikuskizunak alde batera utzi eta norberak bere barrura begiratzeko gonbitea luzatu digu idazle ondarrutarrek.

"GAUR EGUN TRANSGRESIORIK HANDIENA TRANSMITITZEA DA"

Milurte berriko estreinako urteak elkarriketa bat laga zigun, askoren artean nabarmen: ARGIA k Joseba Sarrionandiarri egina. Bertan, lekukoa eman zien iurretarrak egile berriei. Tartean, Kirmen Uriberi. Urte oparoa izan zuen iaz: zutabe eiteko ipuin laburrak "Euskaldunon Egunkaria"n, "Bar Puerto" ikuskizun zirraragarriaren sortzaile, poema liburu fina izan zuen Durango atarian: "Bitartean heldu eskutik". Eta, gordean, askotariko idazlanak han eta hemen sakabanaturik. Idazle lanbidearen heldutasuna iritsi duen morroi gaztea.

■ **"Bitartean heldu eskutik" poesia liburuan, egunerokotasuna azpimarratu dute batzuek, azken orduko eze-rez merkea ei da "eguneroko" izatea, liburuari sarrera egin dion Rikardo Arregiren aburuz. Zertan gara?**

Liburua zazpi ataletan banaturik dago eta gai batetik bestera jauzi egiten dut, baina sorburu bat bera dute: nor bere mugaren kontzientziatik sortzen da liburua, hau da, denok ere denbora eta espazio mugak ditugu. Konstatazio horretatik, muga horien kontziente izatetik, sortzen da liburua: gure bizitzak bukaera bat du, garen modukoak gara, ez gara aranak, ez gara zuhaitzak bezain bizi luzekoak... Gogoeta horren inguruan beste batzuk sortzen dira:

gorputzaren mugei buruzko atala dago, hizkuntzaren mugei buruzkoa, gogoetei hitz emateko ditugun mugei buruzkoa, besteenganako hurbilpena... Subjektu poetikoa zatitu egiten da liburuan, milaka zati egiten da. Bestea norbera egiten da eta norbera bestea. George Steiner-ek esaten zuen bezala, ez dago "ni"rik "beste"rik gabe, ez dago "ni"rik "zu"rik



■ **"Benetako gauzak falta dira, benetako gauzak ez dira esaten".**

gabe. Gogoeta horiek denak bildu ditut, kiribilean, eta bukaera aldera, beste bi atal: arteari buruzko gogoeta, eta mementoaren aldarrikapena.

■ **Zure poesiari ezarri dioten adjektiboa: "irakurgarria". Ez omen da ilun, ez zail...**

□ **"Ondo idaztea ez da inportantea, txarto dagoena ezabatzea baino, ahalik eta hitz gutxienekin esatea gauzak"**

Ez nuke dikotomia horretan sartu nahi: poesia irakurgarria eta poesia trinkoa. Niri dagokidanez, ez da irakurgarria izan nahi bat. Arazoa beste bat da. Sarrionandiarri esana du azken elkarriketan, eta Anjel Lertxundik ere oraindik orain esan du: benetakotasun arazoa du gaurko literaturak, benetako gauzak falta dira, benetako gauzak ez dira esaten. Ez da kasuali-

tatea Paul Auster-ek, postmoderno izena daraman idazle batek, azken liburuan egin duena. Irratsaioa izan zuen eta bertara hots egiten zuen jendearen istorioak bilduz egin du liburua. Horrek esan nahi du XX. mendearen bukaeran, azken 50 urteetan gehien garatu den literatura eta

arte mota artearen gainean egindako artea edo fikzioaren gainean egindako fikzioa izan dela. Azken 50 urteetan egindako arte eta literaturak errealitatea bera gainditu nahi izan du, beste

bide batzuk jorratu, beste mundu batzuk sortu formaren bitartez. Hori egin da, baina azken boladan, joera horretako hainbat bide ito egin dira, gehiegi urrundu dira gizakiaren kezketatik. Fikzioaren gainean egindako fikzioak ez die erantzuten irakurlearen kezkei. Orain, itzule-ra garaia da, aurreko bidea egin eta gero, benetako gauzetara itzultzeko sasoia.



ZALDI ERO

■ "Azken 50 urteetan egindako literaturak errealitatea bera gainditu nahi izan du".

■ **Beste behin ere izan nuen zu elkarrizketatzeko aukera. Komunikazioa dela helburu esan zenidan.**

Transmisioa da helburua. Gauza askok gaur egun ez du ezer transmititzen. Artean, zineman, literaturan, musikan... hartzailea harrapatu egin behar dute. Aurreko mendearen hasieran transgresioa zen helburu eta gaur egun transgresiorik handiena transmititzea da, komunikatzea. Elkarrizketa sortzea idazlearen eta irakurlearen artean.

■ **Hortaz, zer ditugu zure gaiak: egunerokoak, ez egunerokoak...?**

Hara, literatura erromantikoari buruz esaten da, mesprezuz esan ere, idazle erromantikoak erdi jainkoak zirela, eta hau eta beste. Bazterreraz uztan da literatura erromantikoa, irakurtzen ez delako batez ere. Baina literatura erromantikoaren barruan bi tradizio zeuden, ingelesez eta alemanez. Tradizio alemanez oso poesia kulta egiten zuen, lan klasikoaren gaineko literatura. Ingelesen artean, berriz, badago idazle bat, John Keats, klasikoaren gaineko pentsamendutik baino bere eguneroko sentipenetatik abiatzen zena. Hurbilago

■ Bisita

Heroína larrua jotzea bezain gozoa zela esaten zuen garai batean.

Medikuek esaten dute okerrera ez duela egin, eguna joan eguna etorri, eta lasai hartzeko. Hilabetea da berriro esnatu ez dela azken ebakuntzaz geroztik.

Hala ere egunero egiten diogu bisita Arreta Intentsiboko Unitateko seigarren kuxara. Aurreko oheko gaixoa negar batean aurkitu dugu gaur, inor ez zaiola bisitara agertu diotso erizainari.

Hilabetea arrebaren hitzik entzun ez dugula. Ez dut lehen bezala bizitza osoa aurretik ikusten, esaten zigan, ez dut promesarik nahi, ez dut damurik nahi, maitasun keinu bat besterik ez.

Amak eta biok soilik hitz egiten diogu. Anaiak lehen ez zion gauza handirik esaten, orain ez da agertu ere egiten. Aita atean geratzen da, isilik.

Ez dut gauez lorik egiten, esaten zigan arrebak, beldur diot loak hartzeari, beldur amesgaiztoei. Orratzek min egiten didate eta hotz naiz, hotza zabaltzen dit sueroak zainetan zehar.

Gorputz ustel honi ihes egingo banio.

Bitartean heldu eskutik, eskatzen zigan, ez dut promesarik nahi, ez dut damurik nahi, maitasun keinu bat besterik ez ●

dago mundutik besteetatik baino. Eta gaur egun aipatu beharko bagenu bizirik dagoen idazle erromantiko bat, Keats esan beharko genuke, bakarra.

■ **Eta poema liburua izanda ere, elkarrizketa inposible bat: Duchamp eta Aresti bata bestearekin berriketan jarri dituzu xake jokoa tarteko.**

Erritmoa apurtu nahi nuen. Poesiak bere erritmoa du eta poema liburu honek ere bere erritmoa du: hainbat atal, atal bakoitzak poema kopuru bera gutxi gora-behera... Poema baten atzetik beste poema, katea eten nahi nuen, horregatik sartu nuen atal hori: elkarrizketa poetikoa, jeneroa aldatu nahi nuen liburuan bertan, jeneroa puskatu. Bi artisten arteko dialogo poetikoak norabidea aldatzen du, erritmoa puskatzen eta irakurleak liburua hartzeko duen era ere aldatu egiten du.

■ **Zer dela eta bi autoreok? Duchamp eta Aresti, alegia.**

Duchampen obrarik handienak "Beira handia" du izena. Ez zuen bukatu, eta bukatu gabe saldu zuen, ez zuelako bukatzeko dirurik. Patu txarreko obra izan zen, zeren tokialdaketan apurtu egin baitzen. Hamabost bat urte egon zen lan hori egiten, kritikoei eta esaten zuten Duchampek ez zuela ezer egiten... Artistak, berriz, esaten zuen orduko artelanik handiena bizitzea zela. Bestalde, zera ere esaten zuen Duchampek: artea ez dela espresio modu bat, gogoeta modu bat baino, artea ez dela nork bere gauzak kontatzeko espresio bidea, egiten duzunarekin gogoeta egiteko baliabidea baino. Artea egiten ari zaren bitartean bide berriak aurkitzeko modua, norbere burua aberasteko era. Egitea zen inportanteena, ez norbere sentimenduak agertzea, ezta obrak bata bestearen atzetik egitea ere. Alde batetik Duchamp, eta bestetik Aresti. Honen sinbolorik handiena harria da. Bere figura erdi mitiko hori, eta beste, bizizale hura. Elkarrekin

■ Arima hiru esalditan

Aspaldi irakurri genion poema bandera harturik dabil Kirmen Uribe. Poema enblematikoa, honezkero. Euskaraz, gaztelaniaz zein ingelesez indarrari eusten dion "Bisita" testua erabat da berezia. Liburuaren izenburua aukeratu behar eta hantxe bilatu zuen titulu ireki eta dotorea: "Propio aukeratu nuen izenburua. 'Bitartean heldu eskutik eskatzen zigun arrebak, ez dut damurik nahi, ez dut promesarik nahi, maitasun keinu bat besterik ez'. Hiru esaldi horietan biltzen da liburuaren arima. Ez atzera begiratu, ez aurrera, mementoan erantzun ondoan duzun pertsonari. Testu

horrek bizi dela ematen du, jendeak bere egitea lortu du, eta hori baino gauza ederragorik ez dago idazlearentzat. 'Bisita'k berezko indarra du. Norbaitek esango luke poesia konfesionala dela, niri gertatutako zerbait kontatzen dudala hor, baina ez. Oso era bitxian dago egina. Errealitateko egoera bate-tik harturik dago, baina bestalde 'ni'en desplazamendua dago, Elisabeth Bishop-ek egiten zuen hori. 'Ni'ak lerratu, pertsonak aldatu, egoerak aldatu... Horrela sortu da poema hori eta ematen du, benetan, niri barru-barrutik gertatu zaidan zerbait dela. Baina ez da" ●

jarri ditut interesgarri iruditzen zitzaidalako. Gustatzen zaidalako kontrakoen jokoa egitea, azken finean, ezer ez delako ez bete ez huts, osotasuna ez dagoelako batean.

■ **Ikuslearekin harremana landu zenuen "Bar Puerto" ikuskizuna bitarte. Poema liburua argitaratu eta batetik bestera zabiltza irakurraldiak eginez. Nahitaezko duzu irakurlearekin harremanetan izatea...**

Nik uste aurreiritzi ikaragarriak daudela poesiaren kontra. Idazleen

artean bertan ere, profesionalen artean. Oso pobrea iruditzen zait jenero baten kontrako halako joera izatea. Poesia, esateko modu bat da, eta nobela luzea, beste modu bat. Poesiari egotzi zaizkion aurreiritziak -sensiblekeria eta-, berdin-berdin egotziko genizkioke narratibari. Baina poesia, esate baterako, oso aproposa da idazle eta irakurlearen arteko komunikaziorako. Kontuan hartu literatura hasiera-hasieran, ahozkoa dela, Homero, entzuteko da. Poesia, jeneroa, entzuteko izan da orain



ZALDI ERO

■ "Subjektu poetikoa zatitu egiten da liburuan, milaka zati egiten da".

dela bi mende arte. Gero, Mallarmék, sinbolistek, poesia irakurtzeko dela ezarri zuten, eta hurrena, berriz, ikusteko ere bazela. Poesia entzunez, garai zaharretatik ezkutaturik duen dohain hori ateratzen da, zuzenean sartzen da entzulearen belarritik. Irakurritz, beste era batera. Poesiak duen beste abantaila behin eta berriz irakur dezakezula da. Poema liburua disko bat bezalakoa da, behin eta berriz entzun eta ez zara aspertzen. Zuzeneko, beharrezkoa da, eta entzulearen maila berean egonik, asko ikasten da. Nik, behintzat. Idazle-irakurle harremana berreskuratu behar dugu, gainera. Irakurleak gutxi direla iruditzen zait.

■ **Hizkuntzaren biluzia, zure lanari darian ezaugarrietarik bat. Zer duzu gogoan?**

Liburua egin nuenean, zera berreskuratu nahi nuen: gauzak hitz bihurtze-

□ **"Fikzioaren gainean egingako fikzioak ez die erantzuten irakurleen kezkei. Orain, itzulera garaia da, benetako gauzetara itzultzeko sasoia"**

ko modu bat. Adriene Rich-ek esaten du hizkuntzaren eraginkortasunaren mailarik gorena dela poesia. Ahalik eta hitz gutxienez, ahalik eta gauza gehien esan. Nik izaera horixe berreskuratu nahi nuen. Arantza Ozaeta irakaslearekin hizketan jardun nuen honetaz, esanez gure ahozko tradizioko gauza askok esentzialitatea zutela helburu, sinpletasuna. Berak zioenez, gainera, zerami-kan ere horrela da: trazo bakar batez apaindura osoa egiten da hemen, eta Mediterraneoan, berriz, trazo asko behar dituzte, kolore gehiago... Kezka hori nuen nik, bide hori berriz hartu nahi, eta bestetik, kanpotik gurera ekarri. Txekhov-en keinua, alegia: ondo idaztea ez da inportantea, txarto dagoena ezabatzea baino, ahalik eta hitz gutxienekin esatea gauzak. Beste egile askoren keinua ere bada: sinpletasuna bilatu nahi. Hizkuntzak ahal den eta indarrik handiena izan dezan. Horretan ziren nire helburuak ●

◆ **MIELANJEL ELUSTONDO**

Arte eszenikoei buruzko informazio eskasia zegoela ikusita, sortu zen Elorrio Artez Blai kultur elkarteak kaleratzen duen “Artez” hilabetekaria. Bost urte geroago, bere lekua egin du eta horren lekuko dira artezblai.com web gunea eta antzerki liburu sail hasiberria.

ESZENATOKIAK BESAUULKIETARA HURBILTZEKO ARTEA



Zein kontzertu daude asteburu honetan? Zein da Antzerkiola Imaginarioaren azken antzezlanaren mamia? Nora bidali dezaket idatzi dudan antzezlan? Arte eszenikoei sortzen dituzten ekitaldi, antzezlan, kontzertu eta ekimenen berri izateko parada aproposa eskaintzen du “Artez” aldizkariak duela bost urtetik hona. 80ko eta 90eko hamarkadetan “Antzerki” eta “Euskadi Kulturala” aldizkariak izan ziren, baina haiek desagertzean hutsune bat geratu zen arte eszenikoetan. “Artez” hutsune hori betetzeko asmoz jaio zen 1997ko otsailean. Ordutik, hazi egin da aldizkaria, eta horren lekuko dira 58. zenbakiaren 86 orrialdeak. Bost urte

hauetako jardunaren argi-itzalak ezagutu nahi izan ditugu eta aldizkariaren labera abiatu gara.

Elorri du egoitza arte eszenikoei espezializatutako aldizkariak, Arriola kultur aretoko lehen solairuan. Zortzi pertsonako lan taldea jo eta su aurkitu dugu, 59. “Artez” prestatzen. Telefonoa jo eta jo ari da eta kea ateratzen da erredaktoreen teklatuetatik. 1997an abiatu zen “Artez”, baina orduko aldizkaria eta egungoa oso ezberdina dira. Bi epe izan ditu aldizkariak. Lehen urtean formato txikiagoa zuen, Elorrioko Arriola kultur aretoak antzoki moduan funtzionatzen zuenez, bertan egiten ziren ekitaldien berri emateko

jaio zen. Zinema, musika eta antzerki ekitaldien aipamen xume bat egiten zen, eta Arriolako agenda agertzen zen. Bestalde, arte eszenikoei zerikusirik ez zuten testuak sartzen ziren: osasunari eta telebistari buruzko testuak, ipuinak, mendi ibilaldiak... Gerora Zornotzako aretoko ekitaldiak tartekatzen hasi ziren. Urtebete pasatakoan, areto gehiago murgildu ziren proiektuan eta “Artez”eko zuzendaritza aldatzea erabaki zen. Carlos Gil antzerki kritikaria sartu zen aldizkarian eta lan talde berria osatu zen.

“ARTEZ” EN BIGARREN GARAIA. Hasieran Elorrioko eta Zor-

notzako kultur ekitaldien jarraipena egiten zuen "Artez"ek. Duela lau urte-tik hona, ordea, Euskal Herriko dantza, antzerki, musika eta ikus-entzunezkoen alorretan izaten diren ekitaldi eta estreinaldien berri jasotzen du hilero. Bost atal ditu, Antzerkia, Dantza, Musika, Audiobisualak eta Zabalgunea izenekoak. Antzerkia da zabalen jorratzen duten alorra, bertan euskal eszenatokian izango diren estreinaldien berri jasotzen dute. Dantza, Musika eta Audiobisualak ataletan ere hileko ekitaldi nagusienak jorratzen dituzte. Zabalgunean hainbat

ekonomikoak direla-eta orri kopurua mugatu behar izan dute. Santurtziko Serantes, Irungo Amaia, Bilboko La Fundicion, Lasarteko Manuel Lekuona, EHU eta Basauriko Social eta aurretik aipatutako Arriola eta Zornotza antzokiak euren babesleak direnez, haiengandik informazio ugari jasotzen dute. Horrez gain Euskal Herriko areto gehienekin dute harremana eta haien



DANI BLANCO



DANI BLANCO

dute kontuan. Euskarazko estreinaldia bada, euskaraz egiten dute eta bestela gaztelaniaz. Zoritzarrez, estreinaldi gehienak gaztelaniaz izaten direla dio Gorostizak. Horrexegatik, euskararen presentzia nahiko murrizta da aldizkarian.

Bost urteko ibilbidean euren lekutxoia egin dute eta

estreinaldi eta ekitaldien berri izaten dute.

1.000 HARPIDEDUN ETA 3.500 ALEKO TIRADA.

Esan bezala, zortzi antzokik laguntzen dute "Artez" eta Eusko Jaurlaritzaren, Bizkaiko eta Gipuzkoako Foru Aldundien, BBKren eta Espainiako Hezkuntza eta Kultura ministerioaren babesa ere badute. Dena den, harpidedunak dira euren diru iturri nagusia. 1.000 harpidedun inguru dituzte. Esan behar da antzokiek ere aleak erosten dituztela, haien bazkideen artean banatzeko, eta denera hilero 3.500 ale bidaltzen dituzte. Alabaina, ale bereziak egin izan dituzte, tiradarik handiena 2000ko uztailan egin zuten. Donostia Kulturarekin elkarlanean 12.000 aleko tirada egin zuten Donostiako Antzerki Feria zela-eta.

Aldizkaria elebiduna da eta Gorostizak dioenez, horren arrazoia zera da: errealitatearen arabera jokatzeko dutela. Estreinaldi baten aipamena egitera-koan, zein hizkuntzatan estreinatzen den hartzen

arte eszenikoetan ari den jendeak haien lana eskertu du. Horren adibide dira jaso dituzten sariak. Txema Zubia antzerkiaren lagunen elkarrekin, Leioako Umore Azokak, Argentinako Rosario hirian egiten den Experimenta jaialdiak eta Parisko On Kixote jaialdiak emandako sariak. Antzerki munduko jaialdietara joateko ohitura du "Artez"ek, baita antzerki azoka eta teknikoaren azoketara, halako topaketek harremanak egiteko balio dutela iritzita. Haatik, Joseba Gorostizak dioskunez, aldizkaria ez dago arte eszenikoetako profesionalei soilik zuzenduta, ikusle arrunta du jomuga.

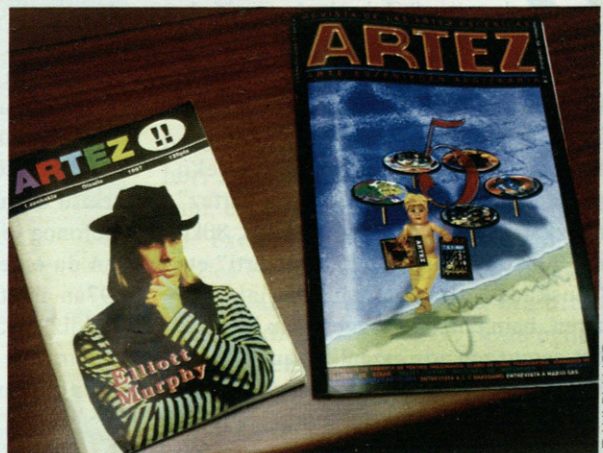


DANI BLANCO

■ Ezkerretik eskuinera: Pedro Luke, Borja Relaño, Begoña Garaizabal eta Joseba Gorostiza.

azpi atal daude. Batetik elkarriketak eta erreportajeak daude. Bestetik ikastaro eta lehiaketa deialdiak; disko, argitalpen, bideo eta CD-ROMen aipamenak; eta agenda. Joseba Gorostiza erredakzio buruak agendaren garrantzia azpimarratu digu, irribarre batekin: "askotan pentsatu izan dugu aldizkari bat baino ez ote garen komunikazio agentzia bat izango. Jende askok deitzen du hona informazio eske edota kontakturen baten bila".

58. zenbakiak 86 orrialde ditu; izan ere, pixkana orrialde kopurua handitzen joan dira. Gorostizak esan duenez, 140 orri erraz beteko lituzkete, informazio ugari dutelako, baina estutasun



DANI BLANCO

■ "Artez" aldizkariaren 1. eta 58. zenbakiak.

Bost urtetako ibilbidean zera ikusi dute: antzerki produkzioak asko ez bada ere ugartu egin direla eta batez ere taldeak profesionalagoak direla.

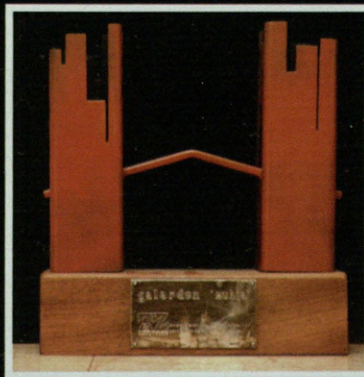
ANTZERKIA ERE SAREAN. Interneten artezblai.com izeneko web gunea dute. Bertan, batetik 2001eko

■ **Antzerki testuak bertara bidaltzeko aukera eskaintzen du Artezblai atariak. Uneon 63 antzezlan daude; autoreak herrialde askotakoak dira: Txile, Argentina, Israel, Espainia, Katalunia, Euskal Herria...**

otsailetik aurrerako zenbakiak aurki daitezke. Bestetik, Artezblai arte eszenikoen ataria dago. Osagai ugari ditu atariak, besteak beste, ia egunero berritzen diren albisteak, efemerideak, lan poltsa, deialdiak, kritikak... Horrez gain antzerki testuak bertara bidaltzeko aukera eskaintzen du. Uneon 63 antzezlan daude; autoreak herrialde askotakoak dira: Txile, Argentina, Israel, Espainia, Katalunia, Euskal Herria... Testuok jende askok irakurtzen dituela jakinara-



■ Hiru liburu kalean dira jada.



■ Hainbat sari jaso ditu "Artez" aldizkariak. Leioako Umore Azokakoa, Txema Zubia elkartearena, Argentinako Experimenta eta Pariseko On Kixote jaialdietakoak.

zi digu Borja Relaño erredaktoreak. Testu arrakastatsuenak 469 deskarga izan ditu eta hamabostgarrenak esaterako 182. Denak gaztelaniaz daude. "Artez"eko Borja Relañok esan duenez, tamalez, ez dute euskarazko testurik jaso oraino. Halaber, atariak albisteak sortzeko aukera ematen dio erabiltzaileari eta foro bat ere badago. Horixe, jendeak albisteak bidaltzea nahi lukete, baina jendea ez da asko animatzen. Azkenik, Yorik liburu dendak birtuala dago. Oraindik ez dago martxan, baina laster abiatzeko asmoa dute.

ANTZERKI LIBURUAK. Urtarriletik antzerkiari buruzko liburuak argitaratzen hasi dira. Urtarrilean

Felipe Loza eta Garbiñe Losadaren "Sin vergüenzas Lotsa-gabe" argitaratu zuten eta otsailean Maite Agirreren "Y María, tres veces amapola, María..." eta "Bilbao. Lauaxeta, tiros y besos" antzezlanak eta Teresa Caloren "Mentiras" eta "Entre líneas" obrak. Dena den, antzerki lan garaikideez gain, antzerkiari buruzko liburu teorikoak eta teknikoak ere plaza-ratuko dituzte. Gorostizak dioenez, "errentagarritasun ezagatik-edo, hutsune handia zegoen antzerki argitalpenetan eta guk horri ekin diogu".

Aurrera begira, aldizkaria liburu dendetan saltzea dute erronka. Aurretik saiakera bat egin zuten eta ez zuen arrakastarik izan. Orain, Euskal Herriko liburu dendak nagusietan aurki daitezke arte eszenikoei buruzko aldizkaria.

Hurrengo antzerki estreinaldiak zein izango diren eta zein taldek taularatuko dituen ez dakizula? Antzerki ikastaro batean izena eman nahi duzula? ●

◆ KATIXA GARATE

Langabeziak buruhauste ugari sortarazten zituen orduan ere; hauxe eta Z. ARGIARI apaiz batek eginiko eraso ziren ale hartako ardatz nagusiak.

Euskaldunen eta gainontzekoen garizuma

Gozoa zegoen giroa, 1972ko hasiera hartan! Garizumaren ateetan egoki, "Aste Santu aurreko berrogei egunak" zekartzan kontura Amatiñok "Zenbat gara 72" deitu bere sailean. Alegia "Kristok basamortuan iragan zituen berrogeiak". Eta dena, antza denez, ZERUKO ARGIAkoei Donostiako aldare batetik etorri zitzaizen tentaldiagatik!

TENTALDIEN GARAIA

Arduratsu ageri zen Amatiño Garizuma kontu harekin. Zer zela-eta? Bada, honakoa: "Kristok tentaldiak jasan behar izan zituen harako lehen garizuman. Gu ere tentalditan hasiak gara honako garizuman. Tentaldiak aldare batetik etorri zaizkigu. Apaiz batek ez du ba esan ZERUKO ARGIA asteroko honek euskaldun batzuk besteen aurka jartzen ari dela, gorrotoa sortzen, alegia. Horra hor tentaldi lohigarria. Horra hor, hain zuzen, euskaldun batzuk besteen aurka jarriko dituen tentaldia".

Apaizaren eraso, euskara batuaren auziagatik etorriko zen, ziur aski, zeren



■ "Berebillak direla, etxerako elektrika-tresnak direla, telebistak eta abar. Eskari zabal eta indartsu honi, erraz erantzun ahal izan dio industriak".

dunon garizumak 365 egun irauntzen du. Aurten 366. Agian apaiz hori mintzatu zen eguna sobera genduen aurtengo egutegian. Inor ez bezain zuhurki jokatu beharra dugu. Zuhurki bezain kezkatu eta arduratsu. Nork bere kriterio batez jabetu beharra du. Ez dizaigun esaten diguten lehen lelokeriari jaramonik egin".

LAN-EZAREN BELDURRA, MENDEBALDEAN

Apaiz horrek ere izango zuen zer edo zer bihotzean, ez da? Izan ere, makina bat sufritu du euskaldunak nor izaten jarraitzeko bidean! Gaitz erdi, Amatiñok aipatzen zuen aferari bakarrik aurre egin behar izan balio! (Euskaldungoaren gehiengoaz ari naiz, ustekoa baita apaizak bere lanbidea ondo ziurtaturik izango

zuela-eta). Haatik, euskaldun gehientsuenak langile izaki, Gurutz Ansolak zenbaki berean agertzen zuen kontuari ere aurre egin behar izango zioten. Eta "Lan ezaren beldurra, Mendebalean", ohartarazten zuen hark.

Arrazoiak, jarraian eskaintzen zuen lan sakonean. "Ehun urte hauetan, bistan dago, mendebaleko ekonomiaren hazkundera miragarria izan da. Hazkunde honen 'eredua' zein izan da?". Dirudienez, "lehen aldi batetan, familien dirua, ia guzua, hazkurritan eralgitzen zen".

Janaria, elikadura eta jazkeretan joaten zitzaizela dirua, alegia. "Bizi-mailla goragokoak, orde, zera ekarri du, laborantzako emarietan gero eta, proportzioan, gutiago eralgitzea. Gaiñontzeko eros-ahala-hazkurria kendua eta gehiago irabazia, nora iragan zen? Industriaren ekarriak



Amatiñok horrela jarraitzen zuen: "Nik neuk ezagutzen dut Donostiako apaiz hori. Duela bi urte mesedetxo bat egin zidan. Orain beste bat egin digu. Epelak eta linboan daudenak urrunerazi. Ez da guti. Garizuman gaudela diogu. Euskal-

■ Zumarraga. Amonaren kezak

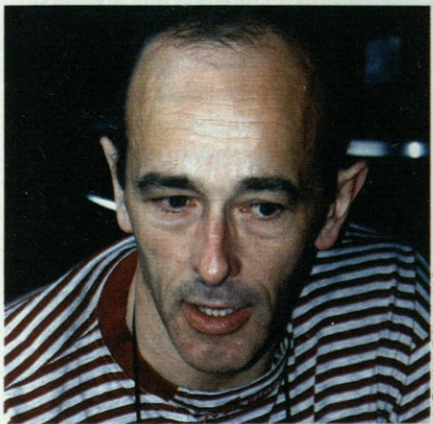
Azkarraga, 1972-III-5

Gure azken lan batean (...) adierazi nai izan genduen, arako etxeko-andre arduratsu batekin euki nuen jarduna. Garrantzi aundikoa iduriturik gure itzaldiaren gaia, gure barruan ondo ausnartu ondoren, artu nuan asmoa argitaratzea irakurleen jakingai. Nere jardunaren arian, itz-eman nuen aleginduko nintzela aztertzen nola "Jehova'ren ordekoak" Kristaueri buruz sinesmen ausleak dirala. (...) Onela erakusten dute: Eliza ta Erljioa, Deabruaren egintza dirala (...)

erostera. Familien eskariaren aldaketa honek berealdiko bultzada eman zioen Mendebaleko ekonomiaren hazkundeari. Izan ere, laborantzaren emankortasuna eta nekazaritzaren ekoizpena ez zen handia, eta, orobat, goratzen ez zen erraza. Lur-landetako langilleak, bada, laborantza utzirik, industrietara iragaiten hasi zirenean, Herri-Errenta biziki goratzen hasi zen. Alde batetik, laborantzaren ekarria gutitu ez zelako, naiz lankideak urritu. Bestalde, eta nagusiki, industriaren emankortasuna bizkor altxatu zelako".

AKABO INDUSTRIA HAZKUN-DEAREN GARAIA, ORDEA

XX. mendeko azken 50 urteetan jendeak industriaren produktuak erosten



MONIKA DEL VALLE

omen zituen. "Berebillak direla, etxerako elektrika-tresnak direla, telebistak eta abar. Eskari zabal eta indartsu honi, erraz erantzun ahal izan dio industriak. Produzioera berriak erabilliaz, lankideak ugartuz, industriaren ekarria miragarria izan da. Gaiñera industria-jabeen irabaziak oparoak izan dira, eskari neurri gabeko horri nahi zuten prezioak kentzen bait zizkieten. Bestalde, kostuak altxatu gabe geldiaraztea lortu zezaketen, lanaren emankortasuna lansariaren gaiñetik edukiaz".

Azkarra industriari horiek, eh! Baina, akabo bere garaia ere, Gurutz Ansolak zioenez. "Oraiñaldi honetan,

■ Motriku

Lau, 1972-III-5

Gaixorik. Sendapen bat egitera joan eta, Madrid'ko gaxotegi batean arkitzen da Lekubetar Rosarito, Goizeko Izarra'ko antzezleri trebea. Azkar sendatzea opa diogu. Baita ere Madrid'en arkitzen da sendagai-ikusketa bat egitera joan eta, gure lagun zar Andonegi-tar Imanol, ZERUKO ARGIA'ko arpide zintzoa. Bat-bateko biotzeko eraso-aldi bat eman eta, laisterka bizian Donostia-

ratu zuten Beristain Piker-tar Imanol, Zeruko Argia'ko idazle zintzoa. Donostiako senda-etxean egun batzuek igaro ondoren, zearo sendatuta arkitzen da. Asko poztutzen gera.

Barcelona'ra: Opor-aldi bat aalik obekien igarotzeko asmoz, Barcelona alderuntz joanak dira gure adiskide Rementería-tar Sabas eta bere emazte Uranga-tar Miren anderea. Ondo Ibi-lli ●

ordea, familien eskaria berriro aldatzen hasia, bide, da". Norantz, hain zuzen? "Zerbitzuetara doa familien eskari berri gehiena". Ondorioz, "jendeak, beraz, bere dirutik gero eta areago eralgitzen du: a) nork bere burua osatzen, medikutan eta abar; b) hezieran eta kulturari; d) ibillaldi eta ikusmiratan. Lehen, gure gastu handiena, zuzen ezpa zeharka, industrietara zihoan bezala, orain zerbitzu-emailletara doa".

Bada, izorra dedila industria, esateko gogoia duzula? Oi irakurle, txanponak beti bi alde ditu orde: "Zerbitzuen sailak ezin du bere emankortasuna handitu, industriak handitu zuen gisara. Beraz, prezioak gora doaz biziki zerbitzuetan eta, bidenabar, bizi-kostua garestitza

■ Andolin Eguzkitzari erantzunez

Larresoro, 1972-III-5

Agur lankide hori: Oker ez bana-go, behin bakarrik izan diat hirekin buruz buru mintzatzeko aukera: Zuberoan hain zuzen. Agian oroitzen haiz. Handik aste batzutura Arestik, oso adiskide antzera eta onez-onean, "munstro"tzat salatu hinduen. Zertan hi "munstro"? Gure hizkuntza-aren jabekuntza azkarrean: hilabete batzutan, azaldu zenez, euskara ederki menderaturik bait hendukan. Ni neu ere harrituta utzi ninduan; eta euskaltzaleen belau berrian etorkizun dir-daitsua somatu uste izan nian higan. Hala biz! Zuberoan ikusi genian beraz elkar lehenengo aldiz. Eta, geroago azalduko denez, zuberotar giroak bilduko gaitik biok berriro. Z. Argia-ren Otsailaren 13-ko hire eztenkadak ira-

kurri dizkiat. "Eskualdekerian" erori omen nauk. Beste hitz batez esateko, "super-giputz" horietako bat bihurtu nauk, hire ustez; eta horregatik proposatu diat proposatu dudana bidea. Hik, berriz, "bakar-bakarrik euskalduntzat" hartzen duk heure burua. Hire irizpide horiek benetan poztu nautek. Eta sinistuta egon, ezin zitzakeat gaizki har: ados nauk osoki, eta neure burua ez diat somatzen "super-giputz" horien artean. Aitzitik, beharbada donostiarra naizelako aitor-mota honetan ausartago izaki, behin eta berriz esana eta idatzia diat ez dela gure gipuzkera inundik ere euskalkirik jatorrena. Gauza berbera irakur dezakek "Hizkuntza eta Pentsakera" neure azken liburuan (...) ●



abiatzen da. Lansariak, hala beharrez, altxatzera datoz, eta industrietako lansariak ere bai, noski. Horrela, industria anitz egoera hestu batetan dago". Eta familientzat okerrago zena, "harritzekoa ahal da, herriaren baitan, lan-galtzearen beldur ikara ezurretaraño sarturik ego-tea?" ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

Astia Hartuta

A S T E K O L I B U R U A

EUSKALGINTZA ELKARLANEAN FUNDAZIOAREN ESKERRA



**25 URTE EUSKAL
KULTUR-
GINTZAN**
Batzuen artean
E. E. F.
167 orrialde

Bilintx liburudenda eta Zabaltzen banatzailea Hego Euskal Herrian martxan jarri zituztela hogeita bost urte betetzen diren honetan, Euskalgintza Elkarlanean Fundazioak eskerrak eman nahi izan dizkio euskal liburu, disko eta beste kultur produktuak klandestinitate girotik eta marjinalismotik ateratzen eta Euskal Herriko liburudenda eta ikastolara normaltasun osoz zerbitzen lagundu izan dioten guztiei, 25 urteko historia biltzen duen liburua eta musika CDa oparitut. Argital entrepresa multzo horren fundatzaile eta sustatzaile sutsuenetarikoa izan zen Jose-

ba Jakak emandako lehen urratsetatik hasi, eta gaur egun daukan egitura marduleraino iritsi arte izandako bilakaera jasotzen da bertan. Nondik norakoak laburbilduz, 1972an sortu zen Iparraldeko Elkar argitaletxea, eta handik bi urtera, Baionako Zabal liburudenda eta banatzailea. Hego Euskal Herriari dago-kionez, Franco hil eta berehala, 1976an, Bilintx eta Zabaltzen sortuko zituzten Donostian; pare bat urte beranduago, Hegoaldeko Elkar argitaletxea. Eta horien jarraian, Euskalgintza Elkarlanean Fundazioa osatuz Euskal Herria osoan banaturik dauden argital entpresa guztiak.

▼ Egileari Galdezka

“Gure enpresen etekinak euskal kulturara doaz”



Jon Jaka

ALBERTO ELOSEGI

■ Nolatan ireki zenituzten Donostian Bilintx eta Zabaltzen?

Orduan, euskarazko argitalpen gutxi egoteaz aparte, batik bat hegoaldean, bakoitzak bere sotoan gordeak zeuzkan. Zegoen apurra, harpidetza bidez-eta saltzen zen, liburudendetan euskarazko produkturik ez zen apenas ikusten. Nolabaiteko duintasunez kale-ratu eta banatu beharra zegoela ikusi zelako ireki genituen biak.

■ Nolako oztopoei egin behar izan zenioten aurre?

Garai haietan ilusioa, borondatea eta gogoia ez ziren falta, baina ia ez zegoen jende trebatua, ez euskaraz idazteko, ez lanak prestatzeko, ez liburuak egiteko... Militantismo batetik gentozen denak: idazleak, produktoreak eta banatzaileak. Ilusio ikaragarria zegoen, baina hori guztia profesionalizatzea falta zen.

■ Une latzak ez ziren faltako...

Jakina. Bilintx ez baitzen liburuak saltzeko gune bat bakarrik, euskal kulturaren zebilen guztiaren biltokia ere bazen. Zenbait liburu debekatuak izan ziren, bi bonba jarri zizkiguten... Gero, zorionez, tarte batean lasai lan egin ahal izan genuen... Garzonen bisita izan genuen arte. Eta hori ere artxibatua gelditu denez gero, pentsatzen dugu jada bakean utziko gaituztela.

■ Argital-gune garrantzitsua izatera iritsi zarete, ez da hala?

Zer edo zer lortu da. Bost lagun hasi ginen lanean, eta gaur hiru-rehundi gora langile gara; eta 50 metro koadro zituen denda batetik, ia 7.000 dauzkaten liburudendak izatera pasa gara; banaketan, beste hainbeste. Dena den, hasieratik erabaki zen, gure enpresen eta haien inguruan sortzen diren guztien etekinak euskal kulturari inbertituko zirela. Horregatik gaur egun enpresa horien guztien jabetza Euskalgintza Elkarlanean Fundazioak dauka.

L I B U R U A K

**TXIMELETA
GARDENA**
Seve Calleja
DESCLÉE DE
BROUWER
121 orrialde
8,11 euro


BEREZI IZATEN IKASI ZUEN TXIMELETA

Bi kontakizun elkar lotu ditu Seve Callejak hamar urtetik aurreragoko irakurleentzat idatzitako "Tximeleta gardena" liburuan. Lehendabizikoan, neska-mutiko talde baten adiskide egiten den Kepa itsua dugu protagonista. Gizon honek, ezer ikusterik ez duen arren, irudimenaren bidez ametsak bete daitezkeela erakutsiko die bere laguntxoei. Esate baterako, nahikoa dela begiak ixtea, eginbehar nekosorik gabeko Jauja lurralde zoragarria iristeko. Eta hain zuzen Kepak kontatuko die, baita ere, uraren koloreko hegoak zeuzkan tximeletatxoaren istorioa. Goibel zebilen gure tximeleta, lagunak egiten gogotik saiatu arren, bere hegoen kolore faltagatik, inork aintzat hartzen ez zuelako. Eta erabakia hartu zuen: kosta ahala kosta, bere ametsa beteko zuen.

**HONELAKOXEA DA
NIRE ARREBA.
ETA ZER?**
Pako Sagarzazu/
Mikel Valverde
ELKARLANEAN
31 orrialde
5,11 euro


BESTEAK BEZALAKOA BAINA DESBERDINA

Pako Sagarzazuk idatzi eta Mikel Valverdek marraztua izan da "Honelakoxea da nire arreba. Eta zer?", 8 urtetik aurreragoko irakurle guztientzat egokia izan daitekeen istorioa. Izan ere, Down sindromea dauka protagonista-aren arreba, hau da, besteak bezalakoa izan arren, desberdina da. Horrek, ordea, makina bat galdera sortu dizkio mutikoari. Adibidez, ba al dago inor beste bat baino atzeratuagoa ez denik? Berak ezetz uste du. Bestalde, bere arreba, batzuetan ona eta besteetan gaiztoa dela iruditzen zaio berari, alegia beste guztiak bezalakoa. Matematikan txarra da, baina marrazkiak egiten artista hutsa. Beno, eta zer? Nolanahi ere, berak izugarri maite du eta kito.

**ZURA: AROZAK
ETA ETXEGILEAK**
Anaje Narbaiza
BERGARAKO
UDALA
178 orrialde
9,02 euro


LANGINTZA ZAHAR BATI DAGOZKION HITZAK

Aspaldi hasi zen Bergarako Udala UNEDeko Euskara Departamentuak aurrera eraman nahi zuen "Bergara aldeko berbak eta langintza zaharrak" bilduma bultzatzen. Anaje Narbaizak egin duen "Zura: arotzak eta etxegileak" idazlana ahalegin horri esker plazaratzera heldu den laugarren liburua da. Argazki ederrez horniturik eskaintzen zaigu Anaje Narbaizaren lanaren emaitza, zuraren langintzarekin lotuta gure aurrekoek erabili izan ohi zituzten euskal hitz eta esapideen bilketa, zurgintzaren beherakadarekin batera jada galtzearen genuen altxor preziatua. Juan Martin Elexpuru eta beste askoren laguntza izan omen du egileak, Bergara inguruan belaunaldiz belaunaldi metatzen joan den ezagutza-ondare ikaragarria jasotzeko orduan.



K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 · DONOSTIA

LIBURUAK

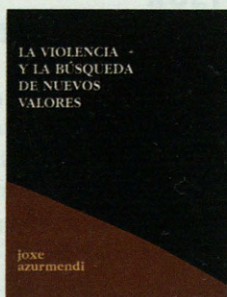
**AUSKALO!
IGARKIZUN ETA
AHO-
KORAPILOAK**
Xabier Olaso/
Agurtzane Villate
PAMIELA
125 orrialde
14,73 euro



HAUR ZEIN HELDUAK JOLAS DAITEZEN

Xabier Olasok idatzi eta Agurtzane Villatek marraztuak dira "Auskalo! Igarkizun eta aho-korapiloak" deitu liburuan agertzen diren jolas ariketak. Bereziki haurrentzat landuak izan badira ere, adin guztietako jendeari eskaini nahi izan dizkio bere egileak, igarkizunek haur zein helduen adimena zorrozten dutelako, eta aho-korapiloekin guztion burua bizkortu eta mingaina dantzan jartzen delako. Igarkizun eta aho-korapiloen jolasa ez da gaurkoa, historian zehar arrakasta ezagutu duten ariketak baitira. Esate baterako, Greziako mitologiako Esfingeak kupidarik gabe akabatzen omen zituen bere igarkizunari erantzun onik ematen ez zekitenak; eta Egipto eta Babiloniako errege-erreginek ere oso atsegin ei zuten igarkizunen kontua.

**LA VIOLENCIA Y
LA BÚSQUEDA
DE NUEVOS
VALORES**
Joxe Azurmendi
HIRU
159 orrialde
11,42 euro



JOXE AZURMENDIK INDARKERIA AZTERGAI

Hiru argitaletxeak "La violencia y la búsqueda de nuevos valores" izenburuko liburuan plazaratu dituen Joxe Azurmendi pentsalariaren gogoeta hauek Xabier Makazagak gaztelaratuak izan dira. Filosofiaren ikuspegitik eta euskaraz, aztertu zuten indarkeriaren gaia Joxe Azurmendik bere garaian. Era laburrean esanda, gizartean indarkeria iraunkorki jarraitzearen balizko arrazoiak sakontzen ahalegindu zen. George Sorel, Engels, Kant, Nietzsche, Bertrand Russell, Max Weber eta beste pentsalari askok gai honen inguruan esan zituztenak kontura ekartzeaz batera, gaur egungo Euskal Herriak bizi duen egoeraren aurrean beren buruak demokratizatzen aldarrikatzen dituzten zenbaitzuk eginiko adierazpenak salatzen zituen.

**EUSKALTZAIN-
DIAREN
OROITIDAZKIA
2000**
Batzen artean
EUSKALTZAINDIA
282 orrialde

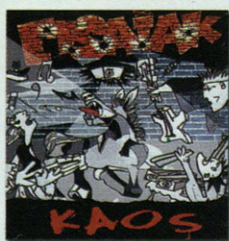


EUSKALTZAINDIA KONTUAK EMANAZ

Gizarteak egotzi dion erantzukizunari aurre egiten saiatzen da, egunez egun, Euskaltzaindia. Oraingoan, gizarte horri kontuak ematera dator, urtero egin ohi duen bezala, euskaraz, gaztelaraz eta frantsesez osatu duen "Euskaltzaindiaren Oroitidazkia 2000" honekin. Urte horretan zehar izan dituen ekitaldi eta harremanak, akademia jarduera, erakunde zerbitzuak, aurrekontu gorabeherak, den-dena agertzen da bertan. Jakina, luze-zabalera handiena batzordeen akademia lanari eskaintzen dio, eta atal horren barruan, gertakari nagusi gisa, Hiztegi Batuaren argitaratzea nabarmentzen du, euskararen batasun bidean urrats handi bat izan delako, eta horrez gain aipatu Hiztegi Batuak aurreko urteetako jarduera sakonaren emaitza biltzen duelako.

DISKOA

**KAOS
Etsaiak
METAK**
13 kanta



ETSAIAK, INOIZ BAINO INDARTSUAGO

Bere soinua eguneratu eta gogortu egin du Etsaiak talde bizkaitarrak "Kaos" izenburuarekin plazaratu duen CD honetan. Punk-hardcore doinuak jotzen maisu den talde honek, zuzeneko emanaldiei begira grabatu du "Kaos" indartsu hau, bere zazpigarren emaitza, Ñako teknikariaren ardurapean, eta jo eta su entzun daitezke bertan, Afrikaren ahotsa, Tokiren ahotsa eta perkusioa,

Paulilloren bateria, Mikelen baxua eta Keu eta Iñigitoren gitarra zorrotzak. Etsaiak taldea dira, hamairu kanta eskainiz denera: diskoari izena ematen dion "Kaos", "Hiritik at", "Trintxerako doinuak", "Labankadak", "Prest", "Etorkinen tragedia", "Ukabila altxatuta", "Heriotzeraino", "Ekintza zuzena", "Kaka praketan", "Bedar maria", "Azken poeta" eta "Sex sua".

Informazio gehiago: www.gureagenda.com
EIBAR, otsailak 28
Antzerkia

XXV. Antzerki Topaketak direla-eta PT.Contemporáneas taldearen eskutik "La señorita Julia" antzezlan izango da ikusgai.
Unibertsitate Laborala
20:30


ONDARROA, martxoaren 17a arte
Erakusketa

Astronomia eta eguzki erlojuei buruz jakin-mina duenak aukera paregabea dauka "Ingurumenari buruzko 2002ko jardunaldiak" programaren baitako erakusketa honetan.
Udal erakusketa aretoa
12:00-14:00 eta 18:30-20:30
(aste bukaera)


ZARAUTZ, otsailak 28
Hitzaldia

"Txapela munduan ibili munduan" izena daraman hitzaldi sortak Pakistan eta Iran gehiago ezagutzeko aukera emango digu. Maider Larrañagaren hitzaldia ostegunean izango da.
Gaztelu ikuskizun aretoa
19:30


DONOSTIA, martxoak 2 eta 3
Dantza

Asociación Lírica Sasibilleek bi lan eskainiko ditu. "La Dolorosa"n, fraide gazte baten amodiozko sufrikarioak agertzen dira; eta "El dúo de La Africana"n, opera konpainia merke bat modu irragarrian agertzen da. Sarrerak 21 euro balio du.
Antzerki zaharra
19:00


BILBO, otsailak 28
Kontzertua

Eraso eta Zuri taldeek kontzertua eskainiko dute. Eraso kaleratutako bigarren diskoko kantuak eta Zuri taldearen heavy-metal doinuak entzun ahal izango dira.
Kafe Antzokia
22:00


MAULE, martxoaren 3a arte
Erakusketa

Odile Lazkaraik bost urte daramatza zurezko zizelanak egiten. Bere lanen gai nagusia oihana da eta erakusketako egur bakoitza egin dituen bidaletan eskuratutakoa da.
Maison du Patrimoine
18:00


GASTEIZ, martxoak 2
Ipuin kontaketa

"Rosa, kontaidazu ipuin bat" izenburupean euskarazko ipuin kontaketa izango da hurbiltzen diren guztientzat.
Montehermoso kulturunea
18:30


LIZARRA, martxoak 2
Nafarroako Haur Kantarien Txapelketa

Otsaila eta martxoaren bitartean egingo den kantu txapelketa honetan 600 haur inguruk hartuko du parte eta bertan abesti zaharrak edo berriak kantatu ahal izango dituzte.
Golem zinematik
11:00


IRUÑEA, martxoak 1
Zinema

"Zinema euskaraz" zikloak "El Bola" filma proiektatuko du, sarrerak 3,5 euro balio du.
Golem eta Baiona zine aretoak
20:30


AGOITZ, ekainaren 28a arte
Literatur lehiaketa

Nazioarteko XXVI. Agoitz Hiria Poesia Lehiaketa eta Tomas Fermín de Arteta Nazioarteko Narratiba Lehiaketan parte hartzeko epea zabaldu da. Bilaketa elkarteak antolatutako lehiaketa da. Informazio gehiago nahi izanez gero deitu 948336598 telefonora.

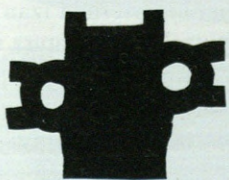


Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora



k u t x a

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Zuhaitzek metatuta dituzten jaki guztiak zauriak osatzera bideratzen dituzte eta horrela azaleko zirri denak erreparatzen. Honek badu bere kontrako aldea ere, ondoren ahuldu egiten direla.

ZESAREAREN ZERTZENA

Udalaitz azpikaldeko zuloan bizi den lagun batek arbolei, intxaurren gazteei batik bat, batzuk egin ohi dizkieten "zesareaz" galde egin zidan. Landareazintzan sekula entzun gabea nuen hitzak aspaldian ezaguna den eta ahazteko modukoa den ohitura "on" horietako bat jasotzen zuen. Intxaurren gaztea nagusiak nahi baino dezente gutxiago hazten-eta ganibeta zorrotz baino zorrotzago batez azala jata goitik behera ebakiz, bi, hiru edo lau zertzena izugarri egiten dizkio. Zertzenak, zauri galantak, itxi behar-eta arbolak nonahi, sustraian, enborrean, adarretan eta abar metatuta dituen jaki erreserba



ALBERTO ELOSEGI

guztiak honetara bideratuko ditu. Denbora gutxira enborra, itxuraz, asko haziko da. Nagusi sasizirujaua pozteko adina behintzat bai. Poz garestia, arraio hori! Zesarearen ondorioz arbola osoa erabat ahulduko da. Denbora puska bat, urteak, beharko ditu bere oneratzan, baldin eta saio horretan bere buruaz ustel egitea erabakitzen ez badu.

Zertzenak, zorrotzaren ganibetak, zirujauak, zesareak eta abar beste urgentzizko zeregin batzuetarako uztea eta arbolari azalean zirri batzuk egitea hobe guke. Finean berdinak gara ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

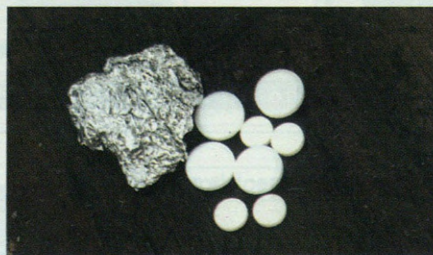
O S A S U N A

Droga sintetikoak nahiko berriak direnez, oraindik ez dago honen inguruko azterketa zehatzik, baina dagoeneko frogatu da trastorno psikologikoak eragiten dituztela.

NEURONEN SUNTSIPENA

Azken hamabost urteotan asko gehitu da sintesiko drogen kontsumoa, eta horrek trastorno psikiatriko ugari ekar ditzake (depresioak, paranoia, pertsekuzioko mania, eskizofrenia edo psikosiak). Neurona-mota jakin batzuen suntsipena errazten denez era horretako drogekin, substantzia horiek kontsumitzen dituztenek dementziak eta beste gaixotasun mental batzuk jasateko arrisku gehiago eduki ohi dute.

Sintesiko drogen kalte neurologikoak aspalditik deskribatu izan dira literatura zientifikoan, baina droga horien kontsumoa oraindik ere gauza nahiko berria denez, droga sintetikoaren eragin ikaragarriak neurtzeko eta horiek baloratzeko ez



ALBERTO ELOSEGI

dago behar adina esperientziarik. Dena den, laborategiko esperimentuetan aski frogatua dago estasiaren (edo metileno-dioximetanfetamina, MDMAren) eragina kaltegarria dela.

Hasiera batean, estasiak eta beste eratorri anfetaminiko batzuk eragin mesedegarriak ekar zitzaizkela esan zuenik ere izan zen. Hitz egiteko trastornoak zuzen-

tzeko, edota komunikazioa bizkortzeko erabiltzea gomendatzen zuten. Baina aurreneko ilusio horren atzetik berehala ikusi zen, estasia ez zela inola ere kaltegabea. MDMAk serotoninaren deposituak hustu egiten ditu, eta garuna neurotransmisore horretaz blai gelditzen da. Horren ondorioetako bat hipertermia izan ohi da, hau da gorputzeko tenperatura igoetzea. Eta droga hori normalean diskoteka eta leku itxietan hartu ohi denez, gorputzean 43°C-ko tenperaturak ere lor daitezke, eta une horretan odola koagulatzen hasten da. Eraginak grabeagoak izaten dira beste substantzia batzuekin batera kontsumitzen denean (alkohola, kokaina...) ●

◆ JABIER AGIRRE

Lizarra-Iruñerria.

Ikusmiran, gotorleku inguruan



■ Iruñeko Gaztelu plaza, lanak hasi aurretik.



■ Iruñeko alde zaharreko kaleetako bat.

Erresuma zaharreko hiriburuak ez du Bilboko Guggenheim museorik ezta Donostiako Kontxako hondartzarik ere bisitariak erakartzeko orduan. Gasteizen moduan, bere atsegintasuna ez da monumentu bakan batzuetan gordetzen, hiriaren osotasun ederrean baizik.

Horrela izanda, gure inguruko hiri gutxiak egon ahal izango dute harro hainbeste berdegune, parke, lakutxo eta lorategiez, eta Iruñeko "zigilua" horixe bera dela esan genezake. Antzinako historia eta etorkizuna nahasten jakin izan duen hiri baten aurrean gaude, bertatik paseatzea zentzu guztietarako gozamina den hiri berdean, alegia.



IRUÑEA (II)

GAZTELU PLAZAREN INGURUA

Gaur egungo hiriko bizitzaren arima Gaztelu plazan aurki dezakegu, alde zahar eta zabalgunearen artean. Norbaitekin geratu eta paseatzeko leku hau kafetegiz inguratutako dago eta erdiko kioskoa hiriko edozein ekintza burutzeko zentro neuralgikoa da. Plazari izena Luis el Hutín-en gaztelua bertan egon izanagatik datorkio, eta 1550etik 1931. urte bitartean hazten joan zen (1843 arte zezen plaza izan zen). Plazan Cafe Iruña eta Goienetxe jauregia nabarmentzen dira. Berriro esan dezagun, Cafe Iruña eta Goienetxe jauregiak bisitatu asmoz gertura dadila irakurlea, deskribatu berri dugun Gaztelu plazako zuhaitzak eta ia gainerako guztia desagertu baitira. Iruñeko udaletxeak plaza berritzea erabaki du eta ez du kontrako iritzia duenik falta. Bitartean, lanak nola doazen ikustea saihesten duten hormak dira ikusgai.

San Inazio kaletik irtenez, Sarasate pasealekua dugu, Espainiako erregeen estatuekin zipriztindurik eta bere bi muturretan XIX. mendeko Justizia jauregia eta Nafarroako jauregi neoklasikoa (Nafarroako gobernaren egoitza) ditugu. Azken honen barnean artelan garrantzitsuak daude, hala nola, Tronoaren gela, kapera eta Goya eta abarren margo garrantzitsuak.

Eraikin honen alboan Errege artxibategia dugu, Erdi Aroko agiri garrantzitsuekin, eta aurrean Foruen monumentu garaia, goian kateak apurtuta eta foru legeak eskuetan dituela brontzezko estatua batek koroatua. 1903an herri ekimenaz eraikia, euskarazko eta gaztelarazko inskripzio eta figura sinbolikoz jantzita dago.

ALDE ZAHARRA

Pasealeku honen amaieran eskuinera, San Gregorio eta San Nikolas merkatal kaleetatik Gaztelu plaza ingurura itzul gaitezke. San Nikolas eliza, 1117an eraikia, burgoen arteko liskarrekin behin eta berriz berraltzatzea behartu dute. XIV. mendean dorrea altxatu zen. Elizaren aurrean, 19. zenbakiko etxean, Pablo Sarasate biolinjole ospetsua jaio zen.

Amaieran ezkerrera, Zapatari kalean hiriko armarridun jaurretxe eta eraikin zibil interesgarrienetakoak ditugu (40. zenbakiko barrokua, 50.ekoaren aurrealde apaindua eta 53.eko Guendulain Kondearen jauregi klasikoa kasu).

Azken honen aurrean (Zapatari kalean ezkerrerantz jo

dugu), Kontseiluko plazaren erdian, eraikin interesgarri inguratutako, 1788ko Neptunoren iturria dago. Plaza hau diagonalean zeharkatuz San Francisco plaza girotsuarekin topo egingo dugu, Nafarroako Liburutegi Nagusiaren aurrealde modernistak menderatu.

Hau ere zeharkatuz, Ansoleaga kalean Kontuen Ganbara gotikoa aurkituko dugu, antzinako Otazuren jauregi, Nafarroako Erresumako Kontu epaitegi eta gaur egun Vianako Printzea elkartearen egoitza. Hemendik gertu, San Lorenzo elizan 1717ko San Ferminen kapera dago, santuaren irudiarekin.



■ Nafarroako foruei eskainitako monumentua.

Ansoleaga kalearekiko paraleloa den Kale nagusian jauregi hauek azpimarratuko ditugu: Kondestablearena (2. zenbakian, XVII-XVIII. mendean artzapezpikuen egoitza), Redin Cruzat (31.ean, Siziliako erregeorde eta Galiziako gobernadore izandako Martin Redin-en omenezko inskripzioa) eta Ezpeletakoa (barrokua eta oso apaindua, 65. zenbakian).

Kale honen amaieran, izen bereko plazan Recoletas komentua dugu eta baita Recoletas kaletik eskuinera, O Ama Birjinaren plaza. Izen bitxia duen hau harresien ondoan dago, eta Arga ibaiaren gaineko bista politak ditu.

Zubitxo batetik Taconera parkearekin lotua badago ere, guk ez dugu momentuz alde zaharra utziko, eta horrela, eskuine-rantz Andia kaletik Descalzos eta Jarauta etxe zaharrez jantzita-kaleetan barneratuko gara. Bertan XVII. mendeko Karmeli-

ten komentua ikus dezakegu.

Kale batetik zein bestetik, Santo Domingo kalera irten gaitezke. Bere hasierako hesietatik entzierroetako zezenak ateratzen dira eta parean Nafarroako museoa dago. Antzinako (1566) Miserikordiako ospitalaren eraikinean kokatua, Nafarroa populatu zuten lehen gizakiengandik gaur egunera arteko aztarna eta artelaren bilduma ordenatua erakusten digu. Zabalik dago asteartetik larunbatera 10:00etatik 14:00etara eta 17:00etatik 19:00etara; igande-jaiegunetan 11:00ak eta 14:00ak bitartean. Sarrera helduentzat 3,01 eurokoa da, haurrentzat 1,50ekoa; eta, talde bateko partaide izanez gero, 2,10 eurokoa.

Santo Domingoko aldapa igoz Ospital militarra pasatu ostean eta entzierroaren ibilbidea jarraituz Udal plazara iritsiko zarete, eta segituan hurrengo galdera egingo diozue zuen buruari: "Nola sar daiteke txupinazoan hainbeste jende plaza txiki honetan...?"

Aurrean 1755-60ko udaletxe barroko eta ikusgarria dugu, XV. mendeko aurrekoaren hondakinen gainean hiru altueratan altxatua: beheko dorikoa (zuhurtasuna eta justizia irudikatzen duten estatuekin), Erdiko jonikoa (balkoi eder batekin) eta goiko korintioa. Azkenik Hercules-en estatua nagusi den frontoi triangeluarra dugu.

Entzierroaren ibilbideari jarraikiz, Merkataritik zezenen kalea den Estafeta ospetsuan sartuko gara, denda eta tabernaz bete eta kalerik girotsuenetakoa. Bertan Iturbidetarren jauregia nabarmendu dezakegu. Kale amaieran zezen plaza dugu.

Orain, Estafetarekiko kale paraleloetako bat hartuz (San Agustin, Merced) Iruñearik zaharrenarentz hurbilduko gara, Nafarrerria auzora, hain zuzen ere. Horrela, Nafarrerria kalean bertan ospetsu bihurtutako Santa Zezilia iturri neoklasikoa dugu, San Ferminetan australiar, amerikar eta bestelakoek beren burua botatzen duten iturria, alegia. Honekin lotuta, San Jose enparantza dugu, eta honen alboan Iruñeko katedrala.



■ Orain Gaztelu plaza hankaz gora dago eraberritze lanetan ari baitira.

ANDRA MARI KATEDRALA

Hiriko parterik zahar eta altuenean kokatua, antzinako katedral erromanikoak tokia hartzen zuen leku berean, lehenbizi XVIII. mendeko atrium eta aurrealde neoklasikoak erakusten ditu. Barrurako bisitentzako sarrera, kartel batek jartzen duen moduan eskuinera eta gero ezkerrera eginez egin behar da.

Barrualde gotiko ederrak hiru barneluzego ditu, planta latin-darrean antolatua eta XVI. mendeko erretaula nagusia du buru. Erdiko nabea bi arrosoitok eta hutsarte ilara batek argizatzen du, eta erdi-erdian Carlos III.a Noblea eta bere emaztearen mausoleoa nabarmentzen da, eurak irudikatzen dituzten etzandako estatua ikusgarriekin.

Baita ere, alboko kaperetako erretaulak azpimarratu behar ditugu, koruaren harlanduarekin eta aldare nagusiaren gaineko Sagrarioko Ama Birjinaren irudi erromanikoarekin batera. Nafarroako errege-erreginak honen aurrean koroatzen ziren.

Baina guztiaren gainetik, katedral honetan nabarmentzen dena klastro gotikoa da (1277-1472), Europako Erdi Aroko aberatsenetakoa. Bertan, Andra Mari Babeslearen ataldea, Errege Magoen adorazioa, Ate ederra, Errefrektorioa, XII. mendeko Jesukristoren kapera, Pere Arnaut eta Johana de Beunçako hilobiak... denak azpimarratzeko moduko lan ikusgarriak dira.

HARRESIAK ETA PARKEAK

Hiriak XVI. eta XVII. mendeetan eraikitako defentsa harresietako (menperaezin-ospea zutenak) zati handi eta oso ikusgarria gordetzen du, eta gaur egun hirian zehar egin daitekeen ibilera ederrenetarikoa osatzen dute. Bestalde gotorlekuaren zati batzuk parke bihurtu dira. Horrenbestez, hauek eta beste batzuek, Iruñea parke eta lorategiz betetako hiri atsegina eta berdea bihurtu dute.

Zezen plaza eta Labrit frontoiaren artean jartzen bagara, eskuinean Argak sortzen duen mendo baten inguruan Ilargi erdia parke erromanti-



■ Iruñeko gotorlekuko iturrietako bat.



■ Parkean zehar monumentuak eta bitxikeriak bata bestearen atzetik datoz.

koa behatuko dugu, baratze eta igerilekuen gaineko bista, patinaje pista eta arbola askorekin.

Leku beretik, gure aurrean ibai gaineko Tejeria parke atsegi-na dugu, eta ezkerrean jada harresiak hasten dira. Hauek ahal bada goitik zein beheko lorategietatik ezagutzea gomendatzen dugu, batetik zein bestetik pasealeku ederra baita.

Harresien ipar-ekialdeko ertzean, Argaren meandrorainoko zabaleran, Aranzadiko bira izeneko parkea dugu, eta bertan udal igerilekuak. Azkenik, berriz ere hirira igoz, Errondako pasealekua eta Taconerako parkea lotzen dituen harrizko zubi (errepidearen gaineko Portale berria) ederra igaroz, Iruñeko bihotz

berdera iritsiko gara.

Taconerako parkea hiriko zaharrena da, frantziar erromantiko estilokoa, gerizpeko pasealeku ederrekin, eta bertan hainbat estatua eta monumentu miretsi dezakegu, ahateak eta abar bizi diren uharka batez gain. Baiona etorbi-dea zeharkatuz, hiruki itxura duen Antoniutti parke txikian sartuko gara, aurrekoaren antzina-ko lubakietan egindako lorategia.

Dagoeneko, honekin lotutako gotorlekuko parkeak eta berau inguratzen duen Gazteluko bira parkeak osatzen duten itzelezko berdegune zoragarrian barneratuko gara. Gotorlekua 1571n hasi ziren eraikitzen, Felipe II.aren agin-duz, planta pentagonalez eta angeluetan bas-tioiak zituela. Bost aldeek Santiago, San Anton, Victoria, Reina eta Real izenak hartu zituzten.

Alde Zaharrari begira dagoen ate nagusia Ejertzitoaren etorbidean dago; besteak (Socorro

izenekoa) gazteluari bira ematen dio. Pertsonaia garrantzitsuen espetze izan ostean, gaur egun atsedean hartzeko leku ezin ego-kiagoa da, bai gotorlekuaren barrua zein kanpoaldea. Antzinako lubakietan adibidez gaur zoo txiki eta bitxi bat dugu, besteak beste, eta barruan erakusketarako gela batzuk egokitu dira. Honez gain, hemen ere hainbat monumentu klasiko eta moder-no behatzeko aukera izango duzue. Jar ezazue arreta landarez eginiko etxola bitxi parean.

Gotorlekuaren ingurua lasterka egiteko edo ibiltzeko leku ezin aproposagoa da, zelai zabalak dituelako. Hegoaldeko ertzari lotua, Foruen plaza dugu.

Informazio Praktikoa

IRUÑEA

Turismo Bulegoa: Eslaba 1. ☎ 948- 22 65 40.

Udaletxea: Udal Plaza. ☎ 948- 42 01 00.

Udaltzaingoa: ☎ 092.

Larrialdiak:

SOS Nafarroa- ☎ 112.

Nafarroako Ospitala- K/ Irunlarrea (Klinika ere bai). ☎ 948- 42 21 00.

Unibertsitate Klinika- ☎ 948- 25 54 00.

Postetxea: Sarasate Pasealekua 9.

Telefonika: Gaztelu Plaza 8.

Kotxe-tailerrak:

Talleres Layana- Pedro I, 19-21.

☎ 948- 26 76 66.

Udal Garabia: ☎ 948- 25 51 50.

Kotxeak alokatzea:

Europcar- Pio XII, 43. ☎ 948- 17 25 23.

Avis- La Oliva Monastegia 29. ☎ 948- 17 00 68.

Oroigarriak:

Jitu (opariak)- Merkataria 10.

Lamia lurrindegia- Ermitagaña 4.

Quindio (opariak)- Amaia 13.

Zaika (saskigintza)- Xabier Jaitsiera 2.

Etxarri (zaharkiak)- K/ Nagusia 40.

Jatorduan:

Hartza Jatetxea (sukaldaritza fina)- Juan de Labrit 19.

Rodero Jatetxea (sukald. fina)- Amieta 3.

Asador Olaverri- Santa Maria 4.

Iruñazarra Sagardotegia- Merkataria 15.

Kalean Gora Sagardotegia- Tajonar 29.

Cafe Iruña (p. konbinatuak)- Gaztelu Pl.

El Retaco jatetxe mexikarra- Ezkizoz 5.

Ristorante-Pizzeria Carlucci- Carlos III, 53.

Casa Manolo Jatetxea- Garcia Castañón 12.

Hergazu Bar-Jatetxea- Alzania Ibaia 29

(Azpilagaña).

Jan eta lo egiteko:

***Iruña Palace- Hotel Tres Reyes- Taconerako

Lorategiak. ☎ 948- 22 66 00. Logela bikoitza

138,23-270,46 euro.

***Iruña Park Hotel- Arcadio Larraona 1.

☎ 948- 19 71 19. Logela 116,60-192,32 euro.

***Hotel Avenida- Zaragoza Etorb. 5.

☎ 948- 24 54 54. Logela 96,76-177,30 euro.

***Hotel Albret- Ermitagaña 3. ☎ 948- 17 22 33.

Logela 100,37-161,77 euro.

***Hotel Maisonnave- K/ Berria 20.

☎ 948- 22 26 00. Logela 95,56-198,33 euro.

***Hotel Trip Sancho Ramirez- Santxo Ramirez

11-13. ☎ 948- 27 17 12. Logela bikoitza 51,09-

150,25 euro.

***Hotel Europa- Espoz y Mina 11.

☎ 948- 22 18 00. Logela 90,15-201,34 euro.

*Hostal Velate- Belate Zeharb. 2.

☎ 948- 25 30 54. Logela 24,04-72,12 euro.

**Pensión Casa García- San Gregorio 12. ☎

948- 22 38 93. Log. bikoitza 21,05-30 euro.

Lo egiteko:

***Hotel Leyre- Leire 7. ☎ 948- 22 85 00.

Logela 90,15-192,32 euro.

***Hotel Ciudad de Pamplona- Iturrum 21. ☎

948- 26 60 11. Log. bikoitza 58,30-161,72 euro.

**Hotel Eslava- Pl/ Virgen de la O, 7. ☎ 948- 22

22 70. Log. 66,11-96,16 euro.

*Hotel la Perla- Gaztelu Plaza 1. ☎ 948- 22 77

06. Logela 63,71-186,31 euro.

*Hostal Bearán- San Nikolas 25.

☎ 948- 22 34 28. Logela 33,06-90,15 euro.

*Hostal Navarra- Tuter 9.

☎ 948- 22 51 64. Logela 42,07-87,15 euro.

*Hostal Amezcu- Iturralde y Suit 1.

☎ 948- 23 50 43. Logela 23,44-64,31 euro.

**Pensión Acella-I- Acella Zeharb. 1.

☎ 948- 17 33 48. Logela 39,07-84,14 euro.

**Pensión Sarasate- Sarasate Pasial. 30.

☎ 948- 22 30 84. Log. 30-84,14 euro.

**Pensión-Hostal Príncipe de Viana I eta II-

Zaragoza Etorb. 4. ☎ 948- 24 91 46. Logela

bikoitza 33,66-81,14 euro.

**Pensión Otano- San Nikolas 5. ☎ 948- 22 70

36. Logela bikoitza 33,06-96,16 euro.



Denbora-pasak

Asteko Lokuzioa

FREEKKUE

SAREAN BILDU BERRIAK

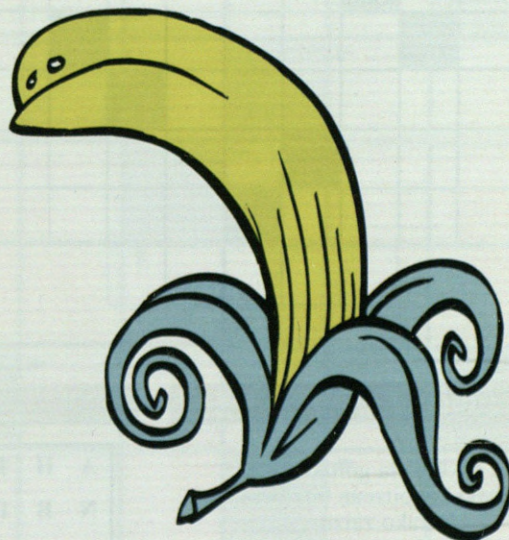
- **Imildu**
e-maila bidali (Elurre)
- **Karaoke kantatu**
Zurupada (Aintzane)
- **Jabierrada**
Matxada, expantukeria (Ermu)
- **Atertu hadi**
Hago ixilik (Hasier)
- **Zenbat kentzen dute?**
Zenbat balio du? (Pettan)
- **Pertza erre**
Porro bat osorik erre (Ikerne eta Maite)
- **Eskalaproina jarrita eraman**
Sekulako mozkorraz ibili (Harria)

Bidali proposamen berriak "Mantxut" foro libreria: www.argia.com/mantxut.
Agian promozionatu egingo ditugu!

MANTXUT

2A2PIAK BATMAN

GIZABANANO



Pertsona indarge, gogogabe, trauskil edo nagia

**GIZABANANO HORREKIN EZ HAIZ
URRUTI JOANEN; OHETIK JAIKI ORDUKO
SIESTARA ZOANK**

PEREZOSO, APLATANADO / PAUVRE TYPE / TO BE A SLUG/

**Kike Amonarrizen
Umorea**

OSLOKO AKORDIOAK

Jose Mari Pastorrek honako hau gal-
detu omen zion palestinar bati, lurralde
haietara egin berri duen bidaian:

- Eta Osloko akordioak?

Eta palestinarrek erantzun:

- Hotz lo!

MARRUBIAK

Tolosar honek baratz koskor bat zeu-
kan eta marrubiak aldatu zituen bertan.
Sasoia iritsi zenean, ximaurra bildu eta
baratzean zabaldu zuen.

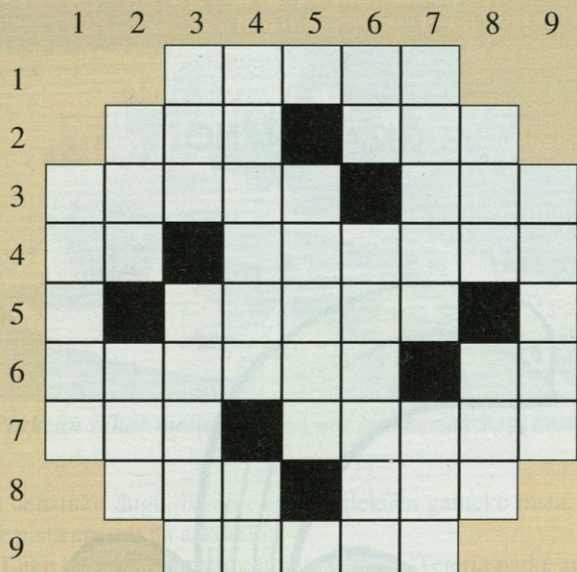
Lanean ari zela, paseoan zebilen beste
tolosar bat geratu zitzaion begira:

- Joxe Mari! Zertan ari haiz ordea?

- Ez al duk ikusten edo? Marrubiei
ximaurra botatzen!

- Ximaurra?! Esnegainarekin ez al
zaizkik gustatzen edo?

Hitz gurutzatuak



EZKER ESKUIN

- 1.- Gizaseme. 2.- Zenbaki bakoiti. Umorezko kolpe.
3.- Gurpilik gabeko guriak. Putre.
4.- Erbioa. Barea. 5.- Kontsonantea. Oinazeak. Iodoa.
6.- Abian jarri. Musika nota. 7.- Atzizkia.
Behizaina. 8.- Tente. Areagotzeko partikula.
9.- Mendiko atea.

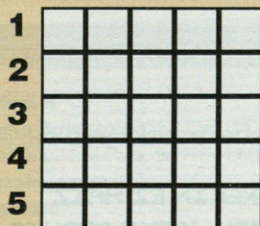
GOITIK BEHERA

- 1.- Pl., barazki mota. 2.- Aurritzia. Ahots.
3.- Su. Hegazti mota. 4.- Europako estatua. Kontsonante bustia.
5.- Kontsonantea. Abesti. Bokala.
6.- Gogoaren erdian. Pl., lurrunezko bainu beroa.
7.- Kaiak. Ofizial turkiarra. 8.- Gauza. Du, hari.
9.- Trebea, abila.

Ekar bosteko hori!

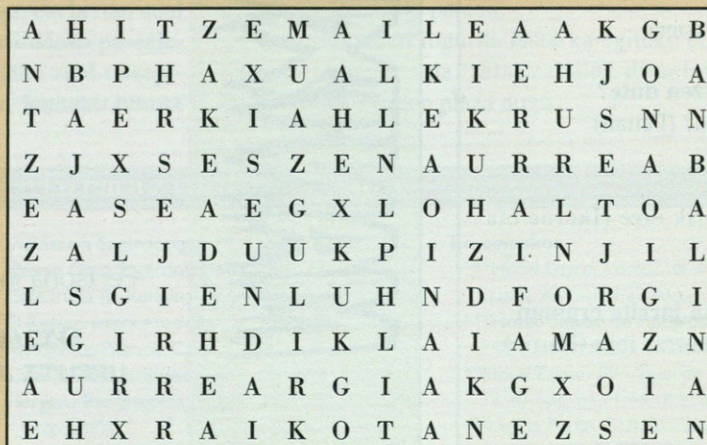
Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1 2 3 4 5



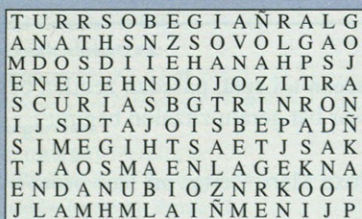
1. Azkeneko. 2. Zara.
3. Akuriak. 4. Mozkor.
5. Nekadura.

Letra Zopa



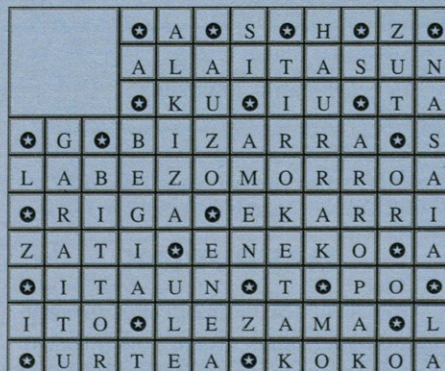
Aurki itzazu
letra zopa
honetan
antzerkiari
lotutako
8 hitz.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak



8ko txikian

1. Arauzkoa. 2. Kristaua. 3. Salerosi. 4. Hazkunde.
5. Antzekoa. 6. Mokorrak. 7. Sardeska. 8. Arakata.
9. Iraunkor. 10. Aterpeak. 11. Eritetxe. 12. Sokatira.



Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Apeta. 2. Ero. ELA. 3. Odola. Dio. 4. Ro. Ibaia. 5. A. Etika. I. 6. Tamala. L. 7. Ule. Atsoa. 8. Iaz. Soa. 9. Katar.

Goitik behera: 1. Oratu. 2. Edo. Ali. 3. Aro. Emeak. 4. Polita. Za. 5. E. Abila. T. 6. Te. Akatsa. 7. Aldia. Sor. 8. Aia. Loa. 9. Okila.



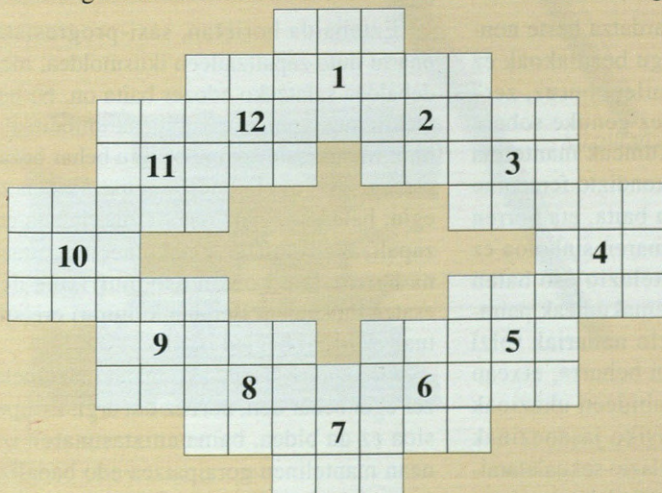
Hitz Gezidunak

	Errazak	Deitura	Ald., eliza hitz elkark.	Arrain mota	Potasioa
	Ermitak	Idazlan mota	Fruitu mota	Azkena eta lehena	
	Altzoak				Bururatu
	Garaiazen erdian				
Ogi egileak	Egile			1. eta 4. bokalak	
Gure bandera	Moreak			Gipuzkoan, dut	
				Du, niri	
				Gogo	
Bizkaiko herria					
Emakume izena					
		Bokal errepikatua	Dantza mota		Eguzki
		Jardun	Gauza		
Gabarrak			Infin., galdu	Interjekzioa	
Infin., ekarri			50	Radona	
		Musika nota		Haustearen hotsa	
		Nitrogenoa		Boroa	
	Norekin atzizkia		Izena		Iodoa

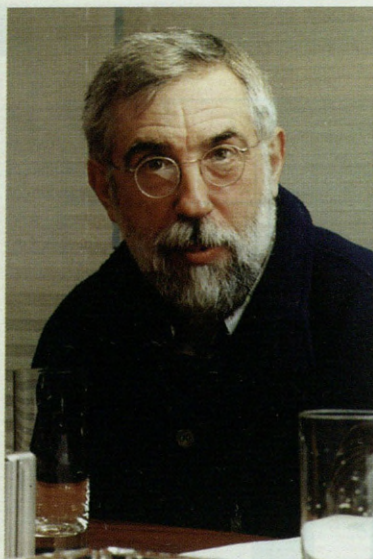
Pertsonaia: Alaves futbot taldeko jokalaria

8 ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.



- 1.- Bihitegia, mandioa
- 2.- Inauteri-astearte
- 3.- Sariak banatzeko ekitaldia
- 4.- Hautatua izan daitekeena
- 5.- Igotzeko makina
- 6.- Eliztiarra
- 7.- Zientzia mota
- 8.- Guztiz eroria, unatua
- 9.- Irauten duena
- 10.- Pl., hegazti mota
- 11.- Ipar., emakumeen atorra
- 12.- Ez gogorrak



EMILIO LOPEZ ADAN

Fatimaren mantelina

Frantzian, mantelinaren afera 1996an bizi-bizia zen. Neska musulmanen buruko zapiari deitzeko hitza Xipri Arbelbide kazetariak zabaldu zuen: "mantalina" esaten zuen, Heletako Bizkaian bezala.

Orain, Bizkaiko agintarien eskuetara hel eta, Euskaltzaindiaren arabera idatziko dugu, "mantelina". Apezak du beti azken hitza, eta bakea eta bi sos.

Baina gure gaia ez da hizkuntza, askatasuna baino: duela bost bat urtetako eztabaidak erakutsi zigunez, mantelinaren aferaren azpian erlatibismo kulturalaren arazoa kukutzen da, guztiz garrantzitsua. Frantzian artikulu eta eztabaida anitz izan ziren, eta, distantzia hori hartuta, Espainia eta kolonietako komunikabideetan entzun diren iritzien haraindian joateko parada badugu.

EZTABAIDAREN ARDATZ nagusietatik baztertuko ditugu espezialitate espainol eta frantses huts-hutsak. Frantzian adibidez, hamaika aldiz aipatu zen eskola eta estatuaren laikotasuna, baina laikotasun horren esanahia oso bertako gauza da, luzea esplikatzeke eta astuna digeritzeko. Espainiako mojak, serorak eta kofradeak ere baztertuko ditugu. Dudarik gabe, eskuinak eta ordenuko jendeak badute jaidura ederra erligio katolikoa eta behinolako ohitura karpetobetonikoak gorestek; mairuen aurkako jarrera arrazistak salatzeke beste estakuru bat eman dute. Bale.

Berriz, eztabaidaren ardatza beste non-baiten bilatu behar da: gu bezalakoak ez direnen ohitura zapaltzaileei buruz, zer? Zeren eta, eta horretan ez genuke sobera eztabaidatu behar, emakumeak mantelina pean eramateko ohitura kondizio femenino menperatu baten osakina baita, eta horren ukatzerik ez da. Mantelinaren sinboloa ez da gauza isolatua; konstelazio oso baten barnean sartzen da, non emakumeak pairatzen baitituen marginazio nabariak (bizi publikotik kanpoan egon beharra, etxean sartuta), oinarrizko eskubideen ukazioak eta, larrienetan, eraso fisiko jasanezinak (lapidaziotik hasi eta mutilazio sexualetaraino). Ez naiz sartuko ohitura horietan isla-

mismoak duen erantzukizuna arakatzen, jakina baita sustrai aurre-islamikoak dituztela. Erantzukizunak nonahitik jinak ere, egitatea hor dago: emakumeen zapalkuntzaren sinbolo gisa ikusi behar direla zapi, burka eta mantelinak, nahiz eta emakume batzuek horretaz harro izan. Eta, beraz, galdera: onartu ala borrokatu behar ditugu beste kulturen osakin zapaltzaileak?

EGIA ESAN, erlatibismo kulturala sortu zen zentrismo europarraren aurkako erreakzio guztiz zilegi bezala. Duela ehun urteko esploratzaile, antropologo eta misiolariak basakeria baizik ez zuten ikusten salbaien ohituretan, eta horien salbatzeko edo zibilizatzeko erreferentzia bakarra mende-baldeko sistema zuten. Erlatibismo kulturalak ederki salatu zituen jarrera horiek: edozein kulturak merezi du errespetua, eta, askotan, erreferentzia desberdinetan sortu ikusmoldeak gureak baino aberatsagoak dira. Orain, indigenismoa dugu errespetu antropologiko horien azken ondorio politiko eta ideologikoa.

Baina gauzak konplikatu dira jende-eskubideen urraketek buruz. Erregimen politiko batzuek ere, eta ez garbienek, hartu dute estakuru erlatibismo kulturalan jende-eskubideen balore unibertsala ukatzeko. Omen, jende-eskubide horiek mende-balekoak dira, eta badira horien ulertzeko modu islamikoak, txinatarak eta dena delakoak. Eta hor dator gakoak: ulertzeko modu interesatu horiek zapalkuntzak justifikatzen dituztela.

Eztabaida horietan, sasi-progresistek onartu dute zapaltzaileen ikusmoldea, mende-baldeak salatzeke edozer baita on. Ni besteekin nago: jende-eskubideak unibertsalak dira. Mende-baldeak ere ez ditu behar bezala errespetatzen, eta badugu gure etxean zer egin; halere, ez naiz batere inperialista edo zapaltzaile sentitzen emakumeen askatasuna herri islamikoetan oso murriztua dela esaten dudanean. Beraien kulturari errespetuak ez dakar begien ixtea.

Gero, gure eskoletako mantelinadunekin zer egin behar den, hori ez dut argi. Errepresioa ez da bidea, baina aniztasunaren ize-nean mantelinen goraiatzea edo banalizatzea arinkeria galanta da ●

"Eztabaida horietan, sasi-progresistek onartu dute zapaltzaileen ikusmoldea, mende-baldeak salatzeke edozer baita on. Ni besteekin nago: jende-eskubideak unibertsalak dira. (...) Ez naiz batere inperialista edo zapaltzaile sentitzen emakumeen askatasuna herri islamikoetan oso murriztua dela esaten dudanean. Beraien kulturari errespetuak ez dakar begien ixtea"



Euskal Herriko Oroitzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua



• Opari Bereziatarako

• Pertsonalizatu Daiteke

• Neurrira Egiten Dira

• Eskaria Denboraz Egin Behar Da

• Prezio Aukera Desberdinak

• Alberdik eginak

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.



IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

HERRIA _____

HERRIALDEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____



TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria